

REVISTA MUZEELOR ȘI MONUMENTELOR

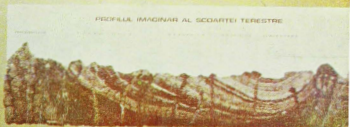
6 • 1986

muzee

PĂMÎNTUL ȘI ORIGINEA VIEȚII

1. PĂMÎNTUL ÎN SPAȚIU
2. ORIGINEA VIEȚII
3. EVOLUȚIA TERESTRĂ
4. PROFILUL TERESTRU

CONSILIUL CULTURII ȘI EDUCAȚIEI SOCIALISTE

P
1
115

Muzee

6 · 1986

Revista muzeelor și monumentelor

apar 12 numere pe an:
10 — MUZEE (nr. 1-10)
2 — MONUMENTE ISTORICE
ȘI DE ARTĂ (nr. 1-2)

Redactor-șef: dr. LUCIAN ROȘU

BIBLIOTECA
INV. 32081

COLEGIUL DE REDACȚIE:

dr. Lucian ROȘU, redactor-șef
Gazeta SARAFOLEAN, redactor-șef
adjunct, Ion GRIGORESCU, Gheorghita
IANCU, dr. Mircea MUȘAT, Elisabeta
RUȘINARI

●

REDACTORI

Ion GRIGORESCU, Maria IGNAT,
Anghel PAVEL, Elisabeta RUȘINARI,
Decelbal TOCA.

●

Prezentarea grafică și tehnică:
Corneliu MOLDOVEANU

●

Corectura asigurată de secțiunea de corec-
tură, al I.S.I.A.P. (Întreprinderea de stat
pentru imprimare și administrarea
publicațiilor)

●

COMERTELE I și IV: Aspecte din
expoziția permanentă a Secției de
științele naturii a Muzeului Țării Cri-
șurilor — Oradea

●

Redacția: Calea Victoriei nr. 174, cod
71101, sector 1, București, telefon 504868
Administrația: Întreprinderea de stat
pentru imprimare și administrarea pu-
blicațiilor, Piața Școlii nr. 1, cod
71554, sect. 1, București, telefon
17 60 10, interior 1405

●

Abonamentele se fac la administrație
— prin poștă sau virament, I.S.I.A.P.
(Întreprinderea de stat pentru impri-
mate și administrarea publicațiilor)
cont 64 51 202 30 B.N.R.S.R., Filiala
sector 1 București și la oficiile postale sau
difuzorii de presă. Costul unui abona-
ment (10 numere „Muzee” și 2 numere
„Monumente istorice și de artă”) lei
400 anual.

Cititorii din străinătate se pot abona
prin „ROMPRESFIATELJA” sectorial
export-import presă 1, O. Box 12, 201
telex 10376 poștă București, Calea Gri-
zilor, nr. 64-66.

ÎNTEPRINDEREA POLIGRAFICĂ
„INFORMATIA” BUCUREȘTI c. 2328

**UN PROGRAM REVOLUȚIONAR PENTRU PROSPERITATEA
ROMÂNIEI SOCIALISTE :
CUVÎNTAREA TOVARȘULUI NICOLAE CEAUȘESCU
ROSTITĂ LA PLENARA COMITETULUI CENTRAL
AL PARTIDULUI COMUNIST ROMÂN DIN 23 — 24 Iunie 1986**

„Să punem permanent la baza activității politico-educative concepția revoluționară, materialist-dialectică și istorică, principiile socialismului științific! Să combatem cu hotărâre tot ce este vechi și retrograd, toate concepțiile înăpoiate de orice fel! Să ridicăm nivelul de conștiință al oamenilor, pornind de la faptul că numai pe această cale și numai astfel partidul nostru își va putea îndeplini în condiții tot mai bune rolul său istoric de a conduce întreaga națiune, în strânsă unitate, spre înfăptuirea Programului partidului, spre victoria socialismului și comunismului în patria noastră!”

NICOLAE CEAUȘESCU

Din exemplu de cel mai înalt democrațism revoluționar, conducerea superioară de partid și de stat elaborează, dezbate, hotărăște și traduce în practică toate programele de dezvoltare multilaterală a României socialiste împreună cu întregul popor. Înainte de a se hotări, planurile sînt elaborate într-o strînsă conlucrare cu organele de conducere colectivă din întreprinderi și centrale, din ministere și consilii populare și larg dezbătute în adunările generale ale oamenilor muncii, în adunări cetățenești, în organisme democratice, în forurile de cuprinzătoare reprezentare a diferitelor categorii de oameni ai muncii.

În acest spirit a avut loc și Plenara Comitetului Central al Partidului Comunist Român din 23—24 iunie 1986, ale cărei lucrări au proiectat o nouă etapă a realizării hotărîrilor Congresului al XIII-lea al P.C.R. ●Ordinea de zi a plenerii a cuprins documente de cea mai mare importanță.

La deschiderea lucrărilor plenerii, tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretar general al partidului, președintele repu-

blicii, a rostit o vibrantă cuvîntare ce s-a constituit într-un luminos și mobilizator program de muncă și viață, un exemplu clar de gîndire științifică, revoluționară.

Tovarășul Nicolae Ceaușescu abordează în cuvîntarea sa la pleneră o serie de probleme vitale pentru dezvoltarea multilaterală și intensivă a activității din toate domeniile: dezvoltarea bazei de materii prime și materiale; realizarea programului energetic; obținerea unei înalte productivități a muncii, aceasta fiind „hotărîtoare pentru afirmarea superiorității societății socialiste”; volumul mare de investiții ce va asigura mijloacele necesare dezvoltării în continuare a forțelor de producție; buna funcționare a capacităților de producție existente la parametri proiectați; perfecționarea noului mecanism economico-financiar astfel încît fiecare unitate economico-socială să funcționeze pe baza autogestiunii; perfecționarea conducerii și planificării pe baza autoconducerii muncitorești; situarea în centrul întregii activități a noii revoluții tehnico-științifice; menținerea unui procent înalt de acumulare; îmbună-

tățirea sistematizării orașelor și localităților rurale; perfecționarea și ridicarea nivelului întregului învățământ, cu un accent deosebit pe ridicarea nivelului de pregătire profesională și tehnică prin periodică reciclare a cadrelor din toate sectoarele de activitate, perfecționarea organizării activității concomitent cu munca de formare a omului nou, constructor conștient al noii orânduiri sociale; întărirea rolului statului și lărgirea colaborării sale cu noile organisme democratice; întărirea continuă a partidului și creșterea rolului său.

Din orientările cuprinse în cuvîntarea tovarășului Nicolae Ceaușescu și din prevederile planului cincinal se desprinde cu claritate faptul că ansamblul de opțiuni și priorități are în vedere creșterea substanțială a contribuției științei și tehnologiei, transformarea științei într-o puternică forță nemijlocită de producție. Astfel, tovarășul Nicolae Ceaușescu insistă în mod deosebit, în cuvîntarea la plenară, asupra programului privitor la perfecționarea organizării și modernizării proceselor de producție, a cărui înfăptuire, eșalonată în trei etape, se bazează atît pe contribuția activității de cercetare științifică și dezvoltare tehnologică desfășurată în institutele de specialitate, cît și pe aportul creator al fiecărui colectiv de oameni ai muncii.

Și specialiștii din domeniul muzeelor și monumentelor se regăseseră în rîndul oamenilor muncii care și-au asumat răspunderea îndeplinirii sarcinilor formulate de tovarășul Nicolae Ceaușescu la plenara respectivă. Această contribuție poate acționa în mai multe direcții:

Prin munca de cercetare științifică, în cadrul planului național unic de cercetare, muzeografilor participă nu numai la cercetarea fundamentală, ci și la cea aplicativă. Ne referim, de pildă, la muzeografilor

biologi care au obținut rezultate cunoscute în acțiuni de biologie aplicată, ori la muzeografilor etnografilor care ajută substanțial procesul de creație a bunurilor materiale inspirate din creația populară sau în transmiterea meșteșugurilor populare tinerei generații.

Muzeografilor de toate profilurile, însă, contribuie din plin la înfăptuirea unui obiectiv deosebit de important al Programului partidului, fără de care nu se poate realiza nici un plan, nici un program. Este vorba de formarea omului nou, constructor conștient al unei societăți noi, în cadrul căreia va avea o viață de o calitate în permanentă creștere. La formarea acestui om, specialiștii din muze și monumente contribuie pe mai multe căi: în procesul de învățămînt; în munca de perfecționare profesională; în activitatea de lărgire a orizontului cultural; în formarea și consolidarea conștiinței socialiste; în efortul individual și colectiv de autoperfecționare, de îmbogățire și înfrumusețare a vieții spirituale.

Muzeele, ca instituții de cercetare, instrucție și educație, desfășoară o permanentă activitate de educație revoluționară, materialist-dialectică, în cadrul amplului Program ideologic adoptat de Congresul al XIII-lea al P.C.R.

Cuvîntarea tovarășului Nicolae Ceaușescu se constituie nu numai ca un program revoluționar de edificare a României socialiste, ci și ca o chemare adresată tuturor oamenilor muncii de a acționa în toate împrejurările în spiritul principiilor revoluționare, de a face totul în vederea înfăptuirii hotărîrilor Congresului al XIII-lea al partidului, pentru ridicarea patriei pe noi culmi de civilizație și progres.

ION GRIGORESCU

muzeu, colecții, expoziții

O NOUĂ EXPOZIȚIE DE ȘTIINȚELE NATURII LA MUZEUL ȚĂRII CRIȘURILOR

TIBERIU JURCSÁK, BOZALIA POLJŠ

Complexul Muzeal de la Oradea are în componența sa, așa după cum se știe, o secție de științele naturii al cărei colectiv a reușit să prezinte publicului vizitator o nouă expoziție, bazată în cea mai mare parte pe două mari colecții din patrimoniul acumulat de-a lungul timpului: colecția de paleontologie și colecția ornitologică (incluzând aici și colecția oologică).

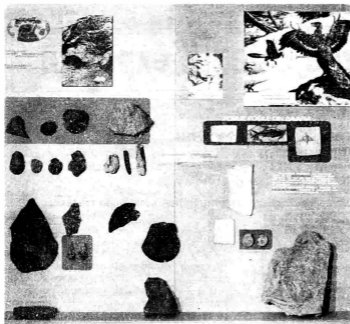
Expoziția anterioară, organizată în anul 1973 — la scurt interval după deschiderea expozițiilor de istorie, artă și etnografie în spațiile palatului în stil baroc, restaurat prin eforturi deosebite pentru a deveni loc de păstrare și valorificare a unor importante valori patrimoniale de pe meleagurile bihorene —, a fost realizată cu mijloace modeste, iar tematica era restrinsă la problematica principalelor descoperiri paleontologice, reprezentarea avifaunei din zonele de munte, de deal și din zona de cimpie a Bihorului. Într-o sală alăturată, destinată ulterior depozitării colecțiilor zoologice, s-au expus unele piese din colecția oologică, întregite cu păsări naturalizate, sală în care, mai târziu, a fost organizată și o expoziție temporară cu diverse piese având o valoare deosebită, aflate în patrimoniul unor școli din Bihor.

Acetă sală II a servit în permanență pentru expoziții temporare: de moaște, de minerale, o expoziție tratând originea și evoluția omului, o expoziție cu descoperirile paleontologice de la

Cornet, neexistând deci o continuitate între cele două părți principale ale expoziției.

Din lipsă de vitrine o mare parte a materialelor a fost fixată direct pe panouri. Tematica nu era altceva, de fapt, decît o variantă minimă a unei tematici gândite și elaborate pentru spațiile din vechea clădire a muzeului, încă din anul 1968. Variantele unei tematici inițiale (1965) ideale, ce trebuia realizată în toate spațiile de expunere ale etajului II ale palatului în stil baroc, au suferit, desigur, influențele experiențelor cîștigate prin realizarea unor expoziții temporare cum au fost cele două expoziții ornitologice, expoziția de plante medicinale, expozițiile de apicultură, de ocrotire a naturii etc. Colectivul nostru și-a lărgit viziunea asupra posibilităților și modalităților de realizare a unor expoziții noi, mai atractive și educative în același timp, văzînd și studiînd felul în care o serie de muzee, ca acelea din Craiova, Tulcea, Bacău, Sibiu, Timișoara, Galați, Pitești ș.a., și-au pus în valoare colecțiile de științele naturii, reorganizîndu-și expozițiile, fără a mai aminti unele mari muzee modernizate din străinătate, pe care majoritatea dintre noi le-am văzut cu diferite ocazii, sau asupra cărora ne-am docușentat din literatura de specialitate.

Cel mai important lucru este că în noua expoziție, pe lângă multe piese noi din domeniul geologiei, paleontologiei și

Calcare fosilizate de vîrstă jurasică de la Valea Crisului. Forme fosile din Bazaria

ornitologiei, am reușit să valorificăm numeroase materiale din domeniul botanicii și al zoologiei (nevertebrate, pești, amfibii, reptile și mamifere). Toate aceste materiale reflectă întreaga activitate de cercetare desfășurată de colectivul nostru pe un întins teritoriu natural care depășește, de fapt, limitele actualului județ Bihor, cercetare ce ne asigură baza științifică indispensabilă în explicarea interdependenței fenomenelor naturale, a prezentării și interpretării, prin prisma conceptelor biologice moderne, a tuturor problemelor legate de viețuitoarele din natura înconjurătoare, fie că este vorba de cele din trecut sau de cele actuale.

Plecînd deci de la colecții cu valoare documentară de netăgăduit, îmbogățite an de an cu piese pregătite adeseori în mod special pentru expunere, avînd datele problemelor care se cereau tratate, beneficiînd de posibilitatea dotării spațiilor intrate în reorganizare cu noi surse de expunere, s-a adoptat o variantă tematică în care, pentru viețuitoarele din trecut, s-a urmărit firul cronologiei al evenimentelor, iar pentru natura actuală

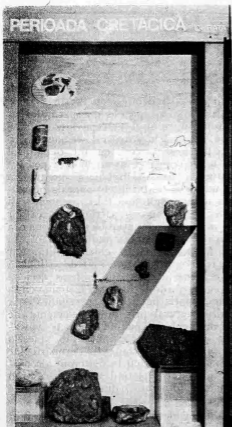
s-a recurs la zonarea biogeografică, prezentîndu-se specificul zonei de cîmpie, al zonei de deal și al zonei montane, prin intermediul unor obiective naturale deosebit de importante din natura locală.

O temă aparte, care s-a impus ca specifică Bihorului, a fost prezentarea carstului ca unitate structurală ce ocupă importante areale din zona piemontană și pînă în mîna Apusenilor, temă cu anumite limite legate de expunerea tridimensională, perfectibilă în modalitățile de realizare, ca de altfel și restul temelor.

Tratînd problematica mediului înconjurător, nu am făcut decît să rotunjim concluziile desprinse din întreaga expoziție, să fixăm odată mai mult privirea vizitatorilor asupra a ceea ce trebuie să vadă în tot ce îi înconjoară, asupra a ceea ce trebuie să păstreze pentru viitorime, în această țară frumoasă între frumoase, dar nu mai puțin amenințată cu urîțenia lucrurilor insuficient gîndite și cîntărite de *Homo sapiens*, care nu-și are destule lucruri de învățat și de respectat pentru a trăi în armonie cu Natura mamă.

Noua expoziție de științele naturii a muzeului orădean se înscrie, prin toată încărcătura de idei, pe linia prevăzută de documentele de partid și de stat, a celor mai stringente necesități de educare a tinerei generații, de formare a omului nou, pe linia sarcinilor permanente prevăzute pentru instituțiile noastre cultural-educative, îndeplinindu-și misiunea de răspundere convingătoare a concepțiilor științifice despre lume și viață, de argumentare a originii materiale a tuturor lucrurilor și fenomenelor văzute în perspectiva evoluției, a transformărilor și reinnoirilor permanente.

Geneza hauxitelor în Munții Pădurea Craiului. Particularitățile lentilei 204, Cornet

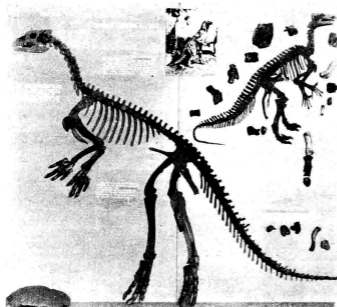

Plecind de la asemenea premise și mobiluri, nu am scăpat nici o clipă din vedere faptul că trebuia să respectăm o serie de principii, bine cunoscute în muzeografie, privind modalitățile de realizare tehnică și artistică. Nu s-a pus problema de a recurge la proiectanți și realizatori din afara instituției noastre specializați în activități expoziționale. Discuțiile și experimentele, dezbaterile, uneori furtunoase, pe marginea problemelor ivite, desfășurate în cadrul colectivului secției, au dus în cele din urmă la o finisare muzeografică exigentă. Soluțiile adoptate nu sînt, desigur, cele ideale, dar considerăm că ele satisfac anumite cerințe atinse în alte condiții și la alte muzee poate, cu destul efort financiar.

Ne-a fost în permanentă atenție, pe lângă ideea securității și a bunei conservări a pieselor muzeale, exigența în ce privește ținuta expoziției, claritatea percepției, obținute prin eliminarea suporturilor intermediare, prin folosirea unor suporturi transparente, prin echilibrarea materialelor pe suprafețe de expunere, prin concizia și acuratețea textelor, prin sistemul de iluminat.

Nu puține probleme s-au ivit la compartimentarea primei săli, o sală mare, în care însă era necesară o împărțire corespunzătoare succesiunii tematicе, abundenței și dimensiunii exponatelor. Asamblarea modulată a vitrinelor, corelată cu posibilitățile de introducere compartimentată a luminii în toate vitrinele noi, a rezolvat, relativ satisfăcător, noul mod de expunere; dimensiunile unor materiale, ca acelea de proboscideni, ne-au obligat însă să păstrăm și citava din vechile vitrine.

Insistăm asupra faptului că proiectul vitrinelor a fost întocmit de noi și incredințat pentru executare Combinatului de Prelucrare a Lemnului din Oradea, care a reușit să realizeze tot ansamblul, inclusiv instalațiile de iluminat, la un nivel ridicat, folosind placă aglomerată furniruită cu faș în culoare naturală. Înălțimea unei vitrine este de 250 cm din care 55 cm soclul, 35 cm srafa, suprafață utilă de expunere rămânind 160 cm (cu excepția a două vitrine, în care

Tipurile de dinozauri de la Cornet. Valdosaurus (stînga), Iguanodon (dreapta sus) — reconstituiri parțiale (Cretacic inferior).

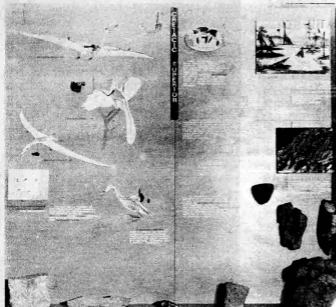
s-au expus materialele din Holocen și în care suprafața de expunere este de 200 cm înălțime). Lățimea vitrinelor a fost proiectată și realizată în 3 variante: de 200, 120 și 100 cm, adîncimea variînd între 30 și 40 cm.

Pentru asigurarea unui iluminat care să protejeze exponatele, mai ales în timpul verii, s-au instalat perdele duble la geamuri, astfel că iluminatul realizat de tuburile fluorescente este de: 40 luși iluminatul general, 30 luși iluminatul special, doar al vitrinelor și de 60 atunci cînd funcționează ambele, în viitor prevăzîndu-se trecerea la iluminatul incandescent.

În ce privește ținuta expoziției — realizarea artistică a ansamblului expunerii, a unității stilului de prezentare — menționăm că, deși cu inițiale ezitări, s-a reușit să se imprime o impresie de întreg, o armonie în formă și culoare. Dispare astfel (în prima parte) monotonia temută a succesiunilor inevitabile de piatră și os, fundalul vitrinelor prînzînd viață prin petele de culoare ce delimitează sau reunesc piese din aceeași serie tematică; formele vegetale subtilizate coloristic și contururile

animalelor reliefate fericit (în a doua parte) nu scot piesele din naturalul pe care vizitatorul îl percepe într-un mod nou, nevoțat în grupări de elemente artificiale care să vrea cu tot dinadinsul să ne convingă că avem în fața noastră natura însăși. Aici trebuie să menționăm că ne-am distanțat intenționat de încercarea de a reda natura fidel, amănunțit și convingător, într-o vitrină, fie ea cît de mare și de minuțios lucrată. Asemenea vitrină ar putea, cel mult, să placă, să fie frumoasă, să fie chiar reușită, dar nu te-ar opri să nu vezi cît de artificială și de moartă este. Am preferat deci să facem apel, de la început, la bunăvoința și imaginația publicului, sugerîndu-i doar cadrul natural prin cîteva elemente de formă și culoare, punînd accent pe valoarea informației conținută în piesele propriu-zise, în contextul grupării lor tematice, renunțînd la materiale de umplură și completînd totul doar cu o imagine fotografică din ecosistemul respectiv.

Mesajul de linii și culori, obținut prin tehnica aplicării vopselei de tempera, conține elemente care se traduc în sem-

Reptile zburătoare și păsări
din depozitul de dinozauri de
la Cornet. Faună și dinozauri
de la Hațeg (Cretacic superior)

nale ușor de recunoscut de marea public. Formele copacilor, stilizările rocilor calcaroase, ca și simuoasele linii și finele nuanțe ale apei sau ale nisipului sînt numai cîteva din inspiratele rezolvări artistice ce însoțesc prezentarea pieselor muzeale pe parcursul întregii expoziții.

De altă factură sînt, bineînțeles, reconstituirile de paleoasociații, lucrate tot în tempera, dar respectînd informația exactă conținută în datele specifice ale tuturor elementelor prezentate.

Înainte de a trece la detalierea tematicii, considerăm util să precizăm cîteva date care ilustrează amploarea expoziției (spații, surse de expunere), precum și natura exponatelor utilizate, a pieselor preparate pentru expunere.

Prin includerea în circuit a unui coridor, ca și a unei săli de lucru destinată expozițiilor temporare, spațiul s-a mărit cu 75 mp față de vechea expoziție, rezolvîndu-se totodată depozitarea corespunzătoare a colecțiilor.

Actuala expoziție (fără sala polivalentă) cuprinde cinci săli cu o suprafață totală de 475 mp (cu 154 m utili pentru expunerea pe verticală).

Mijloace de expunere: total 100 (vitrine de perete: 67; vitrine centrale: 8; panouri: 5; postamente: 20).

Piese naturale: total 1780 (minerale: 24; roci: 36; fosile vegetale: 53; nevertebrate fosile: 85; vertebrate fosile: 655; plante exicate: 250; meluște: 5; insecte: 56; pești: 23; amfibii: 10; reptile: 12; păsări: 206; cuiburi: 23; ouă: 311; mamifere: 19; ingluvii: 1; conținut gastric: 1).

Materiale complementare: total 148 (hărți: 17; schițe de schelete: 10; schițe: 42; acuarele: 3; fotografii: 76).

Exponatele sînt susținute de texte (138), titluri (80) și etichete (863).

Planurile tematice au fost concepute în detaliu, pînă la adaptarea grafică și proiectate la scară, iar materialele au fost regizate, pe suprafața dată înainte de a fi fixate definitiv în vitrine.

Desfășurarea expozițională a tematicii concepute de colectivul nostru s-a realizat în cele șase spații sub genericul ASPECTE DIN NATURA ȚĂRII CRIȘURILOR prin dezvoltarea următoarelor capitole:

1. DOVEZI PALEONTOLOGICE ASUPRA EVOLUȚIEI VIETII (sala 1)

II. CARSTUL. EVOLUȚIE, TIPURI DE PEISAJ, FORME CARSTICE (sălile II și III)

III. ASPECTE CARACTERISTICE DIN ZONELE DE CÎMPIE, DEAL ȘI MUNTE (sălile III, IV și V)

IV. PROTECȚIA MEDIULUI ÎNCONJURĂTOR (sala V)

Redăm, în cele ce urmează, în detaliu felul în care s-a reușit să se prezinte în noua expoziție multitudinea materialelor acumulate în colecțiile secției de științele naturii a muzeului orădean, sperînd că aceasta va fi un exemplu util, desigur orientativ, în elaborarea unor expoziții similare de către colegii noștri de la alte muzee.

I. DOVEZI PALEONTOLOGICE ASUPRA EVOLUȚIEI VIETII

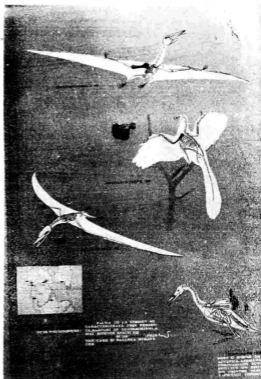
Pămîntul și originea vieții

Ca punct de plecare în explicarea originii și evoluției vieții am considerat necesar să ne referim la câteva cunoștințe fundamentale cu privire la PĂMÎNT, planeta despre care continuă să se acumuleze noi date.

În acest sens, în prima vitrină, care face introducerea în expoziție, am prezentat o imagine (colaj) a Terrei văzută de pe orizontul lunar, realizată cu prilejul aselenizării astronautilor din anul 1968, arătînd că vîrsta Pămîntului, după cele mai noi date, s-a calculat prin datarea radiometrică a rocilor lunare și a meteoriților.

Pentru ilustrarea unității materiei în Univers, s-a expus un fragment de meteorit, provenit din roful de meteoriți căzuți în anul 1937 la Tăuți (jud. Arad), arătîndu-se că structura și compoziția acestora este asemănătoare cu aceea a Pămîntului.

O imagine în culori (pictură în ulei) redă structura Pămîntului, marcată pe o secțiune imaginară, alături de care, într-o sinteză evolutivă, se prezintă faza chimică și faza biologică, formarea cuacervatelor și apariția primului sistem viu, treptele evoluției organismelor unicelulare spre organismele pluricelulare. Exponatul folosește pentru a ilustra, de data

Reptile zburătoare și păsări din depozitul de la Cornet. Aria de răspîndire a reptilelor zburătoare în Cretacul inferior

aceasta, unitatea structurală a materiei organice este cărbunele, depozitarul sub formă purificată a muiii din cele mai răspîndite elemente de pe Pămînt, chimia etapelor prebiologice fiind în esență chimia trecerii de la compuși micromoleculari la compuși macromoleculari ai carbonului.

Desfășurarea erelor geologice este sugerată și prin cronospirala lui Withe, schițată pe fundalul vitrinei. Un profil al scoarței terestre, realizat tridimensional, în care se disting activitățile vulcanice și orogenezele, face mai concretă imaginea vizitatorilor asupra structurii eterogene a scoarței, cu Pămîntul ca suport al biosferei, sediul desfășurării activității trecute și actuale a tuturor viețuitoarelor.

Cronologia erelor geologice și principalele forme de viață ale regnurilor vegetală și animală sînt redată sugestiv printr-un tablou policrom (în tempera) de mari dimensiuni, pe una din laturile panoului schițîndu-se și fazele orogenetice.

Următoarele două vitrine cuprind *mineralizarea* și *fosilizarea*, două procese deosebit de importante, prezentate ca procese permanente. Pe lingă piesele care exemplifică diversele tipuri de cristalizare (imitații de pietre prețioase), sînt expuse cîteva piese originale deosebit de frumoase, cristale de pirită și cuarț, stibină, granat, hornblendă etc., subliniindu-se marea diversitate de minerale care pot lua naștere prin diverse combinații și rolul acestora în formarea celor trei tipuri de roci: magmatice, sedimentare și metamorfice.

Diversitatea proceselor de fosilizare este ilustrată prin forme de mineralizare primară, ca depunerile de carbonat de calciu pe o frunză, printr-o insectă (Neuropter) încrustată pe o formațiune parietală dintr-o peșteră, prin mineralizări de tipul silicifierii unui fragment de lemn, apoi prin oase minieralizate în bauxită și gresie.

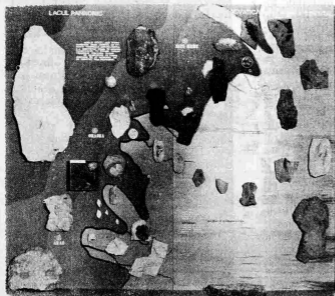
Carbonificarea, ca proces fundamental de formare a cărbunilor, este exemplificată printr-un fragment de lignit de la Voivozi, precum și printr-un eșantion de stejar semicarbonificat din albia Crișului Negru.

Ca forme tipice de fosilizare prin nălaje, ulterior mineralizate, sînt prezentate tiparele interne și externe ale unor lamelibranchiate.

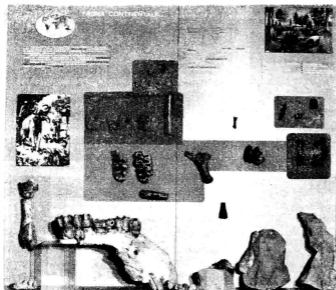
Sînt expuse tîhnograme (amprente de pași) pe un sol sărătuțos, cimentat, aparținînd unor pîșiri actuale, pentru demonstrarea unor posibile fosilizări, precum și amprente de frunze de nuc actual, într-o masă de ciment obișnuit.

Partea de introducere se încheie cu prezentarea succintă a *PALEOZOICULUI*, eră din care, pentru nord-vestul României, nu avem decît eșantioane de roci: un monolit de șist cristalin, rocă paleozoică din fundamentul Munților Apuseni și un eșantion de gresie permiană provenit de la Șoimi.

Trei reproduceri din Augusta-Burian prezintă aspecte din ecosistemele Paleozoicului.

Fauna acvatică și flora continentală, în Pliocen, în zona Crișurilor.

Fauna continentală din Pliocen. Resturile de vertebrate din zăcămintele de luturi de la Derna

DOVEZI PALEONTOLOGICE DE PE TERITORIUL ȚĂRII CRIȘURILOR. ERA MEZOZOICĂ

Dezvoltarea acestei teme se bazează pe descoperirile recente de materiale fosile, aparținând mai ales marelui grup al reptilelor, caracteristice întregului Mezozoic.

Perioada triasică

În prima parte se tratează aspectul paleogeografic al Terrei, prezentându-se fauna de reptile descoperite la Lugaș și Peștiș, în zona litorală a Uscatului transilvan, cu cele mai vechi specii de saurieni cunoscute până în prezent în țara noastră: *Nothosaurus transylvanicus* și *Tanystropheus bihariensis*. Pentru întuirea acestor forme, în cele două vitrine alăturate s-au schițat scheletele lor, la prima specie amplasându-se resturile de oase în contextul scheletului (32 piese), iar la cea de a doua specie grupându-se în jurul scheletului cele 9 piese descoperite. Tema este completată cu o schiță a mării epicontinentale pe care figurează locurile fosilifere în care au fost descoperite, până în prezent, resturile de reptile girafe.

În planul de jos al primei vitrine sînt expuse resturi de echinoderme, lamelibranhiate, gasteropode, cefalopode și ostracode, precum și resturi de pești fosili (selacoidei și dipnoi) descoperite la Peștiș. În a doua vitrină sînt expuse resturi de *Myxosaurus* și de placodonte preparate în rocă.

Răspîndirea principalelor forme de reptile în Mezozoic este schițată direct pe fundalul vitrinei. O reconstituire sub formă de acuarie sugerează asociația faunistică de la Peștiș, cu speciile caracteristice Uscatului transilvan.

Într-o vitrină îngustă se grupează câteva materiale care ilustrează fenomenul de metamorfozare a calcarelor triasice în perioada cretacică și menținerea în aceste calcare a resturilor de cefalopode, prezente și în marmura de la Moneasa.

Perioada jurasică

Paralel cu prezentarea schiței paleogeografice a Terrei în Jurasic, se arată că, la începutul acestei perioade, apele s-au retras din zona Munților Pîdurea Craiului, iar pe uscat au luat naștere numeroase mlaștini acoperite cu o bogată vegetație, mlaștini care au contribuit la formarea

cărescutei argil: retractare de la Șuncuiuș. Cele mai convingătoare materiale asupra acestei realități sînt resturile de ferigi, ultimii reprezentanți ai ferigilor din Paleozoic, precum și cochiliile de *Nerinea* provenite de la Șuncuiuș.

Jurasicul superior (Malm) este documentat prin ocurența de la Vadu-Crișului (Oxfordian) din care provin frumose exemplare de amoniți și lameleli-branhiate.

În completarea vitrinei, făcîndu-se totodată o introducere în capitolul următor, se expun materiale fosile în calcar litografic aparținînd Jurasicului superior din Bavaria, de la Solnhofen, renumitul loc fosilifer, valorificîndu-se astfel cîteva piese intrate în colecțiile muzeului încă în secolul trecut. Alături s-a expus o reproducere cu reconstituirea păsării străvechi *Archaeopteryx* (din Augusta-Bu-

rian), ale cărei resturi fosile s-au descoperit pentru prima dată în calcarele litografice de la Solnhofen.

Perioada cretacică

După o succintă tratare a fenomenului formării bauxitei, se prezintă recentele descoperiri din lentila 204 de la Cornet-Brusturi. Exploatarea minieră și apoi cercetările întreprinse în acest loc au făcut posibilă scoaterea la iveală a unor valoroși martori ai faunei Cretacicului inferior ca: *Dryosaurus*, *Iguanodon* și *Valdesaurus*, ale căror resturi fosile, împreună cu cele de reptile zburătoare și de păsări, au dat lumii științifice un important punct de reper în contextul faunei euro-pene mezozoice.

Pe fundalul unei vitrine știri s-a schițat un schelet de *Dryosaurus*, ușor redus la scară, aplicîndu-se în segmentele respective un important număr de oase ale membrilor, ale icraniului, coloana vertebrală reconstituindu-se în întregime, prin trierea celor cîteva mii de piese intrate în patrimoniul secției. Scheletul de *Iguanodon*, schițat la o scară mult redusă, are cîteva piese amplasate de jur împrejur. O fotografie (reproducere din Augusta-Burian) redă imaginea pe care specialiștii și-au creat-o despre acest reprezentant al reptilelor, bine cunoscut de altfel din numeroase ocurențe mezozoice din Europa.

Prețioasele materiale aparținînd unor reptile zburătoare ca *Ornithocheirus* și *Dsungarypteris* sînt expuse în vitrina următoare, alături de imaginea schelelelor, completată cu conturul corpului, în tempera albă; la fel sînt schițate cele două păsări străvechi *Archaeopteryx* și *Euroilmnornis*, identificate pe baza unor fragmente de oase în asociația de la Cornet, de vîrstă cretacică inferioară.

În Cretacicul superior, în zona Crișurilor, au loc intense activități vulcanice cunoscute sub denumirea de magmatism banatic, capitol la care sînt inserate eșantioane de minerale provenite din bazinul Băiței, cel mai important afloriment de pe teritoriul României.

În completare, se prezintă o reconstituire în acuarelă a faunei daniene de la

GOSISTEMELOR IN CIMPIE

Evoluția ecosistemelor în Cimpie

Hateg, cu formele specifice spre care a evoluat tipul faunei de la Cornet. Această parte a Cretacicului este ilustrată prin eșantioane de recifi coralieri în care au fost încrustate splendide exemplare de hipuriți, lamelibranhiate evolute aberant prin alungirea unei valve.

Pe cele trei postamente din primul compartiment al sălii sunt expuse eșantioane de mari dimensiuni: o breccie, calcare jurasice fosilifere, monolite de bauxită fosiliferă și de o aglomerare de *Actaeonella gigantea* cu pișcă cimentată în gresie, material provenit de la Lunca Sprie.

ERA NEOZOICĂ

Perioada paleogenă

Într-un compartiment format din șase vitrine sunt desfășurate materialele care documentează succesiunea primelor două

mari perioade ale Neozoicului: Paleogenul și Neogenul.

Integrarea teritoriilor situate la vest de Munții Apuseni, unde nu avem de fapt la zi depuneri fosilifere din această perioadă, se face expunându-se materiale din Numiliul Transilvaniei (exemplare de numiți, dinți de rechini etc.).

Perioada neogenă — Epoca miocenă

Marca Tethys inundă vechiul uscat, formind în vestul Apusenilor un adevărat arhipelag muntos, cu o rețea de canale și separind masivul în mai multe insule mari, ale căror golfuri au fost populate cu o faună foarte bogată în echinoderme, lamelibranhiate și gasteropode de mari dimensiuni, ca piesele provenite din ocurențele de la Ripa, Tășad, Mileleu și Tusa, expuse într-o vitrină completată cu schița paleogeografică a teritoriului României în Tortonian (după Oncescu).

O fotografie originală redă depozitele cortoniene de la Tășad.

În vitrina următoare se prezintă flora și fauna sarmatiană din Bazinul Zărandului, materiale care demonstrează clovent prezența mediului acvatic în acest adevărat golf, unde, din apele saturate cu gaze, s-au depus strate fosilifere succesive de diatomee, formind diatomita de la Minișu-de-Sus (jud. Arad). Un mic desen în tuș redă forma diverselor specii de diatomee (alge unicelulare; silicoase) văzute la microscop.

Sunt expuși și câteva pești incluși în diatomită (eluide), amprente de frunze (inclusiv în tufuri vulcanice provenind de la Pincota, jud. Arad), un fragment de lemn silicifiat, o amprentă de carapace de testoașă marină și resturi de mamifere marine (vertebră de *Cetotherium*). Schița paleogeografică împreună cu o fotografie din cariera de diatomită de la Miniș, completează vitrina.

O vitrină, mai îngustă, cuprinde eșantioane de minerale care privesc magmatismul neogen ce a avut loc în zona Munților Apuseni și în zona Băii Mari, cu mineralizări auro-argentifere și formarea sulfurilor complexe.

Flora și avifauna pălurișilor

Epoca pliocenă

Caracterul paleogeografic din Pliocen, privind zona Crișurilor, în contextul resturilor floristice și al faunelor acvatice, este prezentat într-o vitrină separată, marcându-se pe fundalul vitrinei limitele arhipelagului format în partea de vest a țării noastre. Flora continentală este ilustrată, pe de o parte, prin elemente subtropicale (*Glyptostrobus*, *Liquidambar*, *Cinnamomum*, *Myrica*), pe de altă parte, prin resturile fosile ale unor tipuri actuale (*Abies*, *Quercus* etc.) provenite din diferite locuri fosilifere ca Lunca Sprie, Chiuzbaia, Tinca. Fauna golfurilor lacului panonic este prezentă prin eșantioanele de lamelibranhiate și gasteropode caracteristice, provenite din numeroasele puncte fosilifere în care s-au făcut colectări de-a lungul anilor, respectându-se, pe cât era posibil, amplasarea pieselor în spațiul respectiv.

Pe măsură ce uscatul ineepe să predomine, mamiferele, apărute în Mezozoic, devin din ce în ce mai numeroase, cu importanți reprezentanți descoperiți și pe teritoriul de vest al României, unde sînt caracteristice cele două asociații identificate la Derșida și Derna, sinteti-

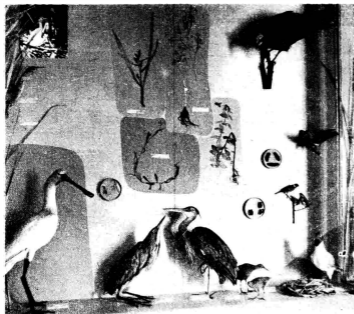
zate în vitrina care prezintă fauna continentală. Cel mai impresionant reprezentant este *Deinotherium gigantissimum*, formă gigantică ce a fost identificată la Derșida. Este singurul loc din interiorul arcului carpatic în care specia apare printr-o serie de dinți dintr-o mandibulă, alături de cai tridactili, mastodonți, cervidee, castori.

Separat s-au tratat resturile provenite de la Derna-Tătăruș, dintr-o asociație ce reflectă o reminiscență a asociațiilor tropicale care au existat la noi, cu specii ca *Testudo kalksbuxgensis*, *Dicerorhinus*, precum și o veche specie de cervideu.

Acuarela prin care s-a reconstituit un peisaj de țîrm din sudul Bazinului Șimleului redă asociația faunistică de la Derna, specifică mlaștinilor cu vegetație luxuriantă, inclusiv speciile amintite mai sus, păstrate în zăcămintele de bitum și lignit și descoperite drept, ocazional, prin exploatarea miniere.

Alăturat acestei vitrine, pe un postament, s-a expus un monolit de gresie provenit de la Suiug (Marghita) cu o mandibulă de suid tropical (*Sus erymanthus*).

Cu ajutorul unor vitrine joase și a postamentelor amplasate în acest com-

Flora și auzilama din stufări și pleauri

partiment s-a rezolvat expunerea unor piese mai mari (o pereche de fiideși, două mandibule, două femure, un omoplat și oasele metatarsale ale unui membru inferior), descoperite în împrejurimile orașelor Oradea și Marghita, aparținând genurilor *Mastodon* (pentru Pliocen), *Elephas* și *Archidiskodon* (pentru Cuaternar).

Tema se cere completată cu un tablou filogenetic al proboscidiienilor precum și cu o grafică prin care vizitatorii să poată recunoaște arealul acestor specii interesante ale faunei noastre neozoice.

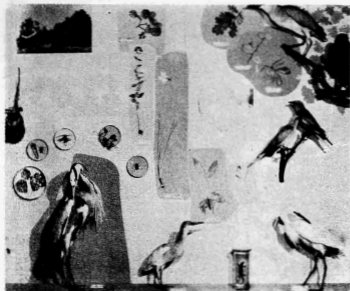
Depeșind compartimentul al doilea, ne aflăm în fața a două vitrine care tratează punctul fosilifer de la Betteia, cu o asociație reprezentativă pentru Pleistocenul mediu din vestul României (interglaciular Günz-Mindel). Depozitele, acumulate într-un complex carstic îmbătrânit, conțin resturi faunistice din care s-au determinat o serie de holotipuri (păsări și mamifere), extrase cu prilejul numeroaselor campanii de săpături paleontologice mai vechi sau mai recente. Sunt expuse resturi fosile de șerpi, păsări, rozătoare (cu cea mai mare pondere în această tanatocenoză), resturile a nume-

roase specii de fissipede (ris, leu, *Machairodus*, *Megantereon* etc.), de urși (aici apare și strămoșul ursului de peșteră — *Ursus deningeri*), apoi oase fosile de rinocer, bison, zebră, mamut etc.

Locul fosilifer este materializat și printr-o fotografie, însoțită de o reproducere (după Augusta-Burian) ce ilustrează atacarea unei zebre de către tigru cu colți de sabie. Pandantul primei fotografii este schița în tempera, realizată direct pe fundalul vitrinei, în care sunt redate raporturile stratigrafice ale depozitului, acumularea argilei roșii în patul peșterii, marcând interstadialul Günz-Mindel, apoi oscilațiile de climă ce anunță începutul glaciației mindeliene, surprinse în planșel stalagmitic concreționat peste care, după prăbușirea peșterii, s-a depus localul mindelian.

Faza incipientă a ultimei glaciațiuni (Würm) s-a tratat prin dezvoltarea temei referitoare la asociația de la Ripa, expunându-se materiale deosebit de concludente, rezultate dintr-o săpătură paleontologică (păsări și mamifere).

Prezenta potirnică polare (*Lagopus lagopus*), pasăre astăzi retrasă mult spre

Flora și fauna stejărișurilor
de luncă

nord, este ilustrată și cu ajutorul unui exemplar naturalizat, alături de care s-a expus piesa fosilă, un tarso-metatars. Alături avem resturi fosile de panteră și de hienă. Este singurul depozit deschis în care apare la noi și ursul cavernelor, împreună cu resturile fosile de megacer, mamut și rinocer linos, precum și cu numeroase specii de equide, întreg materialul provenind de fapt dintr-o asociație în care predominau hienele (*Crocota spelaea*).

Glaciația würmiana

Una din speciile de vertebrate caracteristice pentru Pleistocen este ursul cavernelor (*Ursus spelaeus*), care a populat majoritatea peșterilor din Munții Apuseni, în județul Bihor păstrindu-se și singurul schelet în conexiune anatomică, descoperit recent în Peștera Urșilor de la Chișcău. Pentru a reliefa caracterele acestei specii s-a prezentat o gamă ontogenetică de crani și mandibule, alături de care s-au expus oase cu deformații patologice precum și o amprentă de ghiare, decupată din Peștera Lunca, de la Dumbrăvița de Codru.

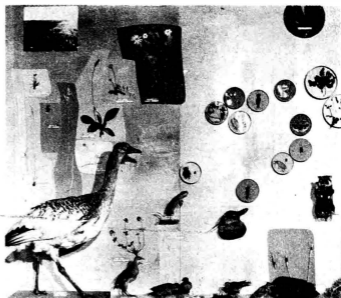
Pentru reconstituirea lăndșaftului caracteristic speciei, am recurs la reproducerea picturii realizată de prof. V. Constantințescu (1950), sub îndrumarea prof. Al. Maxim, pictură aflată la Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca.

Peșterile din Bihor sînt relativ bogate în materiale paleolitice, temă la care, pe lângă câteva oase cioplite, s-a expus copia unei amprente plantare a omului din paleolitic, descoperită în Peștera Ciurului, în județul Bihor.

Într-o vitrină separată s-au expus speciile de vertebrate contemporane cu ursul cavernelor, punînd accent pe succesiunea unor mamifere mici, ale căror resturi provin în marea majoritate din ingluvii fosilizate. Astfel, într-un medalion, s-au preparat oase de micromamifere, iar alături s-a expus, pe lângă un tarso-metatars, un exemplar de huhurez mare (*Strix uralensis*) naturalizat, ca furnizor de ingluvii.

Se arată apoi importanța liliecilor ca producători de chiropterit (sau guano fosil), frecvent întîlnit și în peșterile din Bihor.

Fauna adiacentă din peșteri este întregită cu resturi fosile aparținînd unor

Elemente de stepă

specii ca stâncea alpină, vulturul sur, acvila de munte, jderul, pisica sălbatică, viezurele, vidra, lupul, leul peșterilor, hiena, ursul brun, mistrețul, calul, rinocerul, câpriorul, cerbul carpatin etc.

În vitrina alăturată au fost montate, în profil, resturile de capră sălbatică (*Capra ibex carpathiorum*), singurul schelet complet existent în țara noastră, descoperit în peștera Urșilor de la Chișinău. Pentru completare, s-a expus o reconstituire cu landsaftul glaciației würmiene și *Capra ibex*, o reproducere după a doua lucrare executată de prof. V. Constantinescu, sub îndrumarea prof. Al. Maxim, și care se află de asemenea la Universitatea din Cluj-Napoca.

Finiglaciarul este ilustrat prin resturile menajere de vîrstă paleolitică superioară descoperite la Găloșpetreu, cu piese aparținînd unor specii care dispar la sfîrșitul glaciației würmiene.

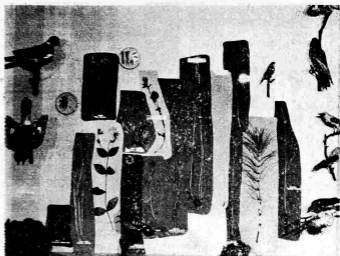
Aici subliniem abundența deosebită a rozătoarelor, prezența orbetelului și a marmotei, ca și a pisicii sălbatice, a jderului, a lupului, împreună cu resturi fosile de rinocer lînos, mamut, cerb gigant și cal.

Resturile fosile de păsări identificate prin săpătură, în special cele de cocoș de mesteacîn (*Lyrurus tetrix*), confirmă prezența în această zonă, pînă în perioade tirzii, a unor relice glaciare.

O atracție deosebită a acestui compartiment lărgit o constituie, desigur, resturile de mamut, expuse pe verticală, în contextul unei schițe de schelet. Se arată faptul că mamutul este o specie caracteristică perioadelor glaciare, care a atins maxima dezvoltării sale în Pleistocenul superior. Scheletul este reconstituit din oasele descoperite în albia Crișului Alb, la Șicula, probabil singurul loc în care mamutul apare sub o formă mai tîndu, adaptată zonelor de mlăștini împădurite.

Urmează ca, în viitorul apropiat, în această boxă să se expună scheletul de mamut descoperit cu prilejul unor săpături la fundamentul unor construcții ale Fabricii de bere din Oradea. Este singurul schelet din țara noastră de dimensiuni deosebit de mari, păstrat aproape în întregime și care va fi restaurat în poziție culcată, așa cum a fost găsit.

Flora și a rifauna fineștelor din zona colmară

Panoul cu scheletul de mamut este completat cu alte piese descoperite la Șicula (vitrina orizontală), precum și cu tipuri de dinți lacteali și definitivi (vitrina verticală din dreapta panoului).

Sfârșitul glaciației este faza în care o bună parte din speciile caracteristice Pleistocenului dispar, ca: ursul caver-nelor, rinoцерul sinus, cerbul gigant. Materialele expuse s-au găsit sub forma unor resturi menajere, la Oradea, într-o stațiune de vîrstă paleolitică superioară.

Holocenul timpuriu

În ultimele două vitrine ale primei săli sînt tratate subtemele care reflectă influențele activităților umane asupra compoziției faunistice stabilite după glaciația wîrmiană. Fauna cinegetică accesibilă omului preistoric din acest areal este reprezentată de bour, zimbru, elan, cerb, căprioară, mistreț, lup, urs brun, castor, corc, cocoș de munte etc., specii prezente frecvent în colecțiile noastre, provenind mai ales din stațiuni de vîrstă neolitică și bronz, ca resturi menajere.

Domesticirea animalelor și cultivarea primitivă a plantelor sînt ilustrate prin piese provenite, de asemenea, din resturi menajere. Sînt tipice în acest sens resturile scheletice de cîine, bovine, porc, capră, oaie, cal și asin.

O rondelă de stejar carbonificat descoperită în albia Crișului Repede atestă prezența pădurilor seculare pe aceste teritorii în timp ce boabele de griu, de asemenea carbonificate, descoperite în așezări umane, cum sînt cele de la Oradea — Salca (Neolitic), atestă începuturile cultivării plantelor. Unele și piese decorative din os completează succint informațiile asupra prezenței și activităților de început ale omului, reluate, desigur pe larg în cadrul secției de istorie a muzeului orădean.

II. CARSTUL

Ca temă cu rezonanțe deosebite pentru Bihor, carstul este tratat în a doua sală printr-o secțiune imaginară într-un masiv calcaros în care sînt reperate secvențe referitoare la structura și litologia calcarelor, la geomorfologie, exocarst, elemente de hidrologie endocarstică, speleoteme și formațiuni (pietură în ulei lucrată pe trei panouri alăturate).

Tot în același mod s-au reconstituit cele 9 nivele ale galeriilor subterane ale Peșterii din Piriul Hodobanei, cea mai mare rețea subterană din Munții Bihorului totalizînd o dezvoltare de peste 22 km. Fotografii din mediul cavernicол urmează să completeze cele 3 panouri

Flora și fauna din zona colmară

pe care se desfășoară complexul de galerii.

În sala următoare (III), tema se continuă prin trei vitrine din care una prezintă cristale de aragonit și calcit, iar celelalte două forme exo- și endoclastice de o mare diversitate, explicându-se totodată procesele respective. O hartă cu principalele peșteri din Bihor întregeste tema.

III A. ZONA DE CÎMPIE

În acest compartiment se află rezervația o mică suprafață în care urmează să se dezvolte câteva aspecte legate de apariția, răspândirea și utilizarea apelor termale în Cîmpia Crișurilor. Ca secvență finală este prezentat ecosistemul acvatic termal, concretizat în rezervația naturală *Pirul Peșea* de la Băile 1 Mai. Este vorba de un biotop particular în care a supraviețuit o biocenoză cu elemente subtropicale endemice, care au rezistat ultimei glaciații.

Limitele rezervației naturale sînt înscrise pe o hartă aplicată direct pe fundalul vitrinei; mai jos, un profil schițat după datele unui sondaj în punctul unei vechi exploatare a nămolului sapropelic, sugerează evoluția actualului lac, fiind întregit cu materiale extrase cu prilejul

cercetării, partea superioară subliniind evoluția melanopsidelor pînă la formele actuale, endemismul *Melanopsis parcyssi*.

Microfauna specifică mediului termal este redată iconografic, iar alături este expus un preparat umed cu roșioara de apă caldă (*Scardius erythrophthalmus* var. *raoviltai*).

Renumitul nulfă de apă caldă (*Nymphaea lotus* var. *thermalis*) este expus sub formă presată și întregit cu o prezentare desfășurată a inflorescenței cu caractere de primitivitate și a fructului secționat precum și cu plantule în diferite stadii de dezvoltare, cu un evident polimorfism foliar. Imaginea unei tulpini de nulfă, văzută dintr-un unghi ce sugerează tridimensionalul (pictură în ulei), completează materialul presat.

O fotografie înfățișează punctul central al rezervației, „Ochiul Mare”, în timp ce a doua fotografie documentează clovent pericolul introducerii unor elemente străine în biotop, ilustrînd momentul în care o ferigă tropicală (*Ceratopteris thalictroides*) era pe punctul de a sufoca nulfăul din rezervație, deranjînd total echilibrul ecologic.

Tema propusă în vitrina următoare, intitulată „Ce este un ecosistem”, derivă în mod necesar din tema anterioară, fixîndu-se cu ajutorul unor elemente

grafice și tridimensionale diversele niveluri de organizare ale organismelor ca: nivelul individual (prin cornaci, crap și rați ciriitoare), nivelul populațional (prin patru exemplare de rați ciriitoare), nivelul de încadrare în biocenoză (prin elemente componente din biocenoză unei bălți), trecându-se apoi la explicarea ecosistemului ca rezultată a interacțiunilor și relațiilor multiple dintre biotop și biocenoză, ca unitate integrată la rindul ei în biosferă, fragila peliculă de viață care înfășoară Pământul. Ghidajul este acela care completează datele și concluziile problemei, subliniind complexitatea fenomenelor și relațiilor din natură, necesitatea cunoașterii și respectării de către om a legilor naturale.

Se exemplifică un aspect al relațiilor trofice prin schema unui ciclu trofic terestru, alături de care sunt redată trei lanțuri trofice cu producători (stejar, molid și griu) din trei ecosisteme diferite:

Specii de ciocântoare din zonă colinară

de care sînt legați consumatorii de grade I, II și III (insecte, păsări și mamifere) la această vitrină arătîndu-se că relațiile trofice alcătuiesc în final o rețea, fiind doar un tip din păienjenșul de relații ce leagă între ele componentele ecosistemului.

Evoluția ecosistemelor în cîmpie

Pentru înțelegerea zonei de cîmpie ca o unitate biogeografică, în complexitatea ei actuală, am încercat să redăm grafic evoluția cîmpiei din vestul țării noastre pe baza cercetărilor care au documentat evoluția ecosistemelor din momentul retragerii Lacului panonic.

Cu ajutorul materialului tridimensional, combinat cu elemente de grafică, am prezentat interferențele dintre floră și faună, omogenizarea și stabilizarea, printr-un proces continuu și îndelungat, a caracterelor florei și faunei actuale.

Pentru a se reliefa *zonarea piscicolă* a apelor celor trei Crișuri și a Beretului, s-a întocmit o schiță a rețelei hidrografice expunîndu-se, sub formă de preparate umede, pești caracteristici zonei crapului și a bibanului.

Ca raritate este expusă o anghilă, specie deosebit de interesantă prin biologia ei, care a fost colectată în Crișul Negru.

Pescuitul și piscicultura în Țara Crișurilor, fiind o temă de mare extindere, prezentată de altfel într-o expoziție temporară organizată la Oradea, Salonta și Tinca în 1962, am considerat că se impune o reluare și o dezvoltare a ei în viitorul apropiat, într-un spațiu adecvat.

În abordarea unor asociații de plante și animale caracteristice zonei Cîmpiei Crișurilor, am plecat de la concepția existenței unei ornitocenoză strins legate de fitocenozele unui ecosistem (Al. Filipașcu, 1978), datorită mai ales faptului că materialele avifaunistice erau acelea care predominau în colecțiile noastre.

Prin ritmarea unor vitrine pe o suprafață unitară, s-a creat succesiunea necesară desfășurării elementelor caracteristice asociațiilor vegetale, secondate de reprezentanți ai zoocenozelor, elemente legate în ecosisteme acvatice și terestre.

Domeniile și subdomeniile surprinse au fost intitulate astfel: *Ape deschise*,

Din flora și fauna râurilor montane

bălți — Stufării marginale, plauri — Păpușuri — Mlaștini și sărături — Sălcișuri și stejărușuri de luncă, cerce — Pășuni și finele, culturi — Maluri și pereți — Nisipuri.

Cele opt vitrine au absorbit o mică parte a pieselor pe care le aveam la dispoziție, dar tot ce s-a expus a fost minuțios gândit și legat de ceea ce se cunoaște direct din cercetarea de teren, evidențiind relațiile Cîmpiei de vest cu particularitățile ei. Este suficient să ne referim la prezența în fotoasociațiile date a unor elemente floristice ca trifoișul de baltă (*Marilca quadrifolia*), peștișoara (*Salvinia natans*), trifoiștea (*Meynantes trifoliata*), narcisa (*Narcissus stellaris*), ruscuța (*Adonis vernalis*) sau, mai departe, urmărind ornitocenozele respective, să ne referim la cuibăritul unor specii de păsări în stufăriile de la Sîlăcea (ca lopătarul) (chiar dacă este vorba de un trecut apropiat), la descoperirea cuibăritului sitarului de mal la

Andrid, a becaținei comune la Sanislău și Vășad. Dropici, ca element de stepă, deși foarte rară, mai face parte din peisajul cîmpiei acestui colț de țară, în timp ce malurile riurilor oferă adăpost pentru cuibăritul splendidelor prigorii și dumbrăvence care zăbovesc la noi în popasul de vară în haina lor smălțuită de culori amintind lumii tropicale.

Nevertebratele acvatice și terestre, precum și reprezentanții ai faunei de amfibii, reptile și mamifere întregesc fiecare temă. Soluția adoptată pentru expunerea micilor insecte a fost aceea de a le grupa constant, aici și în celelalte săli, în cutii Petri de dimensiuni variabile, pe un fundal de polistiren colorat, completându-le adeseori cu schițe de detaliu în tuș pe folie transparentă.

Remarcăm faptul că pentru a se reliefa particularitățile nisipurilor zburătoare, care au format o întinsă zonă de dune în partea de nord-vest a Bihorului, s-a schițat procesul de inierbare și de fixare ce are loc în mod natural. Actualmente importante suprafețe sînt fixate prin plantații de salcîm ce au înlocuit vechile păduri de mesteacăm, defrișate în evul mediu, creîndu-se aici o importanță lauz meliferă. Ca reprezentanți deosebit de caracteristici s-au expus, pentru floră, gramineul *Corynephorus canescens*, recent identificat și dedeții (*Pulsatilla pratensis* ssp. *hungarica*), iar pentru macrofaună, iepurele de viziună (*Oryctolagus cuniculus*) și pasărea ogorului (*Burhinus oedipnemus*) alături de o pontă formată din două ouă cu un accentuat homocromism.

III/B. ZONA DE DEAL

În tratarea expozițională a unității biogeografice constituită de dealurile crișene, am recurs la prezentarea unei sinteze a structurii pădurii de foioase, a prezentei principalelor tipuri de esențe care intră în alcătuirea pădurilor de deal, completată cu elemente ale faunei de mamifere cum sînt: căpriorul, mistrețul, pisica sălbatică, dihorul. Păsările, mai ales cele cîntătoare, sînt expuse în cadrul biocenozelor caracteristice unor rezervații ca cea din „*Valca Roșie*”, de la

Specii de plante și păsări
de pe Masivul Bihărea
(Valea Cepelor)
(foto: A. Szabó)

Săldăbagiu, o fineată mărginită de o pădure de gorun, folosită ca atare din cele mai vechi timpuri. Sint expuse speciile de plante cele mai caracteristice din asociație, precizându-se importanța conservării acestui adevărat eșantion reprezentativ al finețelor noastre din zona colinară.

Pentru ilustrarea importanței unor ecosisteme de pădure xerotermă de cer, din zona piemontană a Munților Codu-Moma, este prezentată rezervația naturală „Dealul Pacâu” de la Borz (com. Șoimi) în care vegetează bujorul banatic (*Paeonia officinalis* ssp. *banatica*), important element fitoistoric, a cărui stațiune a fost cercetată și recent pusă sub ocrotire. Pe lângă materialele presate care provin din asociația floristică, s-a expus și o fotografie mare în culori cu pileuri de bujori în pădure. În completare, citeva specii de animale observate sau colectate aici (păsări ca pițigoi, cinteza, sturzul cîntător, sîtarul de pădure ș.a., apoi gușterul și broasca roșie de pădure).

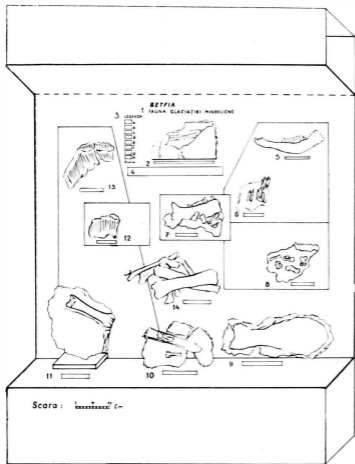
În următoarea vitrină sint expuse două elemente ale avifaunei din zona dealurilor crișene de importanță avifaunistică și ecologică deosebită: viesparul și barza neagră, ocrotite atît datorită rarității lor cît și a rolului pe care îl au în ecosistemele de pădure. În partea

de jos, printre crenguțe uscate, o pontă de barză neagră formată din 5 ouă.

O vitrină de perete cuprinde reprezentanți ai faunei din livezi și grădini provenită în mare parte din asociațiile marginilor de pădure ca: graurul, ciocănitorea de grădini, coțofana, vrabia de cîmp (inclusiv o pontă în cuib), broasca rîioasă, ariciul, insecte, fluturi și omizi, principala hrană a păsărilor protejate și pentru foloasele ce le aduc omului.

A doua vitrină, de aceeași mărime, include speciile de păsări antropofile, din domeniul democenozelor; guguștiucul, drepnea neagră, vrabia, lăstunul de casă și rîndunica, precum și barza albă alături de care se află harta cu drumurile de migrație.

Cunoscuta rezervație naturală „Defileul Crișului Repede”, din imediata apropiere a localității Vadu-Crișului, este prezentată în două vitrine mari. Un fundal stilizat sugerează formația carstică a defileului, cu versanții alcătuiți din substratul calcaros pe care se etajează armonios elementele florei foarte caracteristice a rezervației, bine cunoscută, avînd o importanță fitogeografică deosebită, cu elemente montane la altitudine relativ redusă (de ex. *Crocus heuffelianus*) și specii care-și au originea mult mai la sud (unele mediteraneene ca *Smyrniium perfoliatum*, sau mediterano-atlantice ca

Model de plan grafic al unei vitrine

Tema: Pleistocen mediu
Loc de expunere: sala 1/25
(vitrină 198 x 165 cm)

Varianta 1

Elaborat de T. Jureşák

Texte de Rozalia Polcs

Grafica: B. Szabó și Noemi

Mosi

Montarea textelor: Elsbeta

Popa

Restaurări de Eleonora Bakos

Materiale:

10 eşantioane

1 profil

1 titlu

1 text

21 etichete

1. Titlu: BETFIA — glaciața mündeliană
2. etichetă: Schița stratigrafică a locului fosilifer nr. VII, după fotografia din vitrina precedentă (1/24)

3. Legende: a = strat vegetal, b = loess mündelian, c = planșeu stalagmitic, d = terra rossa, e = brece carstică, f = grohotiș, g = calcar cretaic, h = azen. Scara 1: 100.

4. Text: Odată cu răcirăa cliimei de la începutul glaciației Mindel, frecvența speciilor termofile scade și apar primii imigranți criofoili (adaptati la frig): elefantul de stepă, cerbul gigant, lemingul, marmota etc. În depuneri sînt abundente resturile de bizon și de lup.

5. e. *Bison schoettensacki*, mandibulă su. Betfia VII, inv. 8369.

6. e. *Bison schoettensacki*, molari, Betfia VII, inv. 8367.

7. e. Complex de oase cu mandibulă de bizon,

Betfia VII, inv. 8352.

8. e. Complex de oase cu *Canis lupus mosbachensis*, *Lepus terraerubrae* și molari de cerb gigant în loess mündeban. Betfia VII, inv. 8331.

9. e. Omoplat de rinocer (*Dicorhinus etruscus*). Betfia VII, inv. 15209.

10. e. Coastă de elefant concreționat. Betfia VII, inv. 8468.

11. e. *Bison sp.*, metapodiu concreționat. Betfia VII, inv. 8345.

12. e. *Paralephus trogontherii*, molar. Betfia VII, inv. 8370.

13. e. *Mammuthus primigenius*, dinte lacteal și molarul definitiv. Betfia VII, inv. 5647.

14. e. Complex de oase cu radius de *Bison schoettensacki* și coastă de *Paralephus trogontherii*. Betfia VII, inv. 15196.

Ceterach officinarum și *Primula acaulis*). De remarcat sînt speciile dacice-endemice ca *Helleborus purpurascens* sau dacobalcanice: *Crocus bavaricus*, precum și reprezentanții florei terțiare ca *Sesleria rigida*.

Caractere interesante, intrucîtva asemănătoare, se observă și în cazul ornitocenozei. S-au expus: presura de munte, pescăreul negru, prundărașul gulerat mic, iar sub formă de preparate umede un liliac de ziduri și șopirla de ziduri. Pentru fauna de mamifere s-au expus vidra și jderul de piatră, ambele nu prea ușor de văzut, dar urmărite de om pentru blana lor prețioasă, deci amenințate din ce în ce mai mult. Spre partea centrală, care simbolizează patul riului, sînt expuși pești caracteristici zonei: scobarul și morunașul.

Se insistă asupra necesității ocrotirii florei prevernale, a tuturor animalelor, inclusiv a șerpilor uciși adeseori furiș teimei, alături expunîndu-se un exemplar de *Elaphe longissima* colectat în defileu.

În completare se vor introduce o imagine fotografică de ansamblu, o hartă și cîteva forme de troglobionte descoperite în Peștera de la Vadu Crișului.

Într-o vitrină de dimensiuni mai reduse s-au grupat ciocăniturile cunoscute cel mai ades din pădurile noastre de foioase, ilustrîndu-se grafic caracterele adaptative ale conformației ciocului, limbii, picioarelor și cozii.

Ca o completare a considerentelor ecologice legate de păsările cîntătoare am căutat să prezentăm în această sală fenomenul parazitismului de cuib la cuc, servindu-ne de cele 21 de specii de păsările ale căror ponte parazitare le avem în colecția oologică. Întrucît nu pentru toate am avut materiale corespunzătoare, piese bine naturalizate, am recurs la prezentarea lor tridimensională prin balguri, expunere care a reușit să fie foarte sugestivă și prin rezolvarea artistică a vitrinei. Ponteale s-au suspendat pe verticală, în cutii Petri acoperite cu folie transparentă rigidă.

În centrul vitrinei s-au amplasat un lăcar cu un cuc în apropierea cuibului său. Mai jos, printr-o grafică simplă și clară, un desen în tuș pe folie transpa-

rentă, s-a explicat fenomenul eliminării ouălor și a pușilor păsării gazdă din cuib de către puil de cuc. Se insistă asupra sensului biologic pozitiv al fenomenului, ca rezultat al unor adaptări la mediu.

În două vitrine separate, din sticlă, s-au expus păsări cunoscute sub denumirea de „răpitoare” de zi și de noapte: uliul porumbar, gaia neagră, șorecarul comun, apoi cîteva bufnițe, de care se leagă o serie de superstiții: buha, ciuful de cîmp, huhurezul mic, cucuveaua.

În toate ghidajele se insistă asupra faptului că, din punct de vedere ecologic, combaterea prin împușcare a acestor păsări poate duce la distrugerea unor echilibre din natură, unde prezența lor este necesară, mai ales că în ultimul timp ele s-au rărit foarte mult, fapt care favorizează înmulțirea rozătoarelor.

III/C. ZONA DE MUNTE

În această ultimă sală s-a trecut la abordarea unor importante și cunoscute obiective naturale, specifice Bihorului, dar reprezentative în același timp pentru natura țării noastre, prin patrimoniul virtual de valori pe care le includ. S-a încercat ca din complexitatea structurală a acestora să se desprindă cele mai cloevente trăsături, să se redea, prin metoda expozițională, principalele componente ale lumii vii, așa cum ne sînt cunoscute din teren.

Primul obiectiv tratat este „*Valea Iudului*”, un adevărat refugiu pentru „*rezistenți glaciari*” și „*relicte glaciare*” capitol prin care se face legătura cu cele explicate în sala de paleontologie la tema glaciațiunilor, arătîndu-se că în binecunoscuta și mult vizitata zonă ce duce spre vestita stațiune balneo-climaterică Stîna de Vale se mențin unele elemente de floră și faună ca liliacul carpatin (*Syringa josikava*), apoi sălămînzdra de munte, năpirea, șarpele de alun și șarpele de casă, care au rezistat aici din terțiar, la adăpostul unei clime mai blînde, în timp ce altele, ca vipera și șopirla de munte, au rămas pe meleagurile noastre ca niște rămășițe ale faunei nordice, retrasă după ultima glaciație.

În aceeași vitrină s-au expus bulbucii de munte, plantă rară, ocrotită în județul Bihor, cu și în alte părți ale țării.

În vitrina următoare se fixează câteva caracteristici ale văilor montane, cu plante ca *Lucula sylvatica*, *Orobanchia alba*, *Dryopteris filix mos*, răspândite pe malul apelor repezi populate de păstrăvi. Dintre păsările întâlnite frecvent în asociația caracteristică piraicelor de munte sînt expuse pescărușul negru, codobatura de munte și fluierarul de munte, în completare cu o brașcă de munte și un șorecar mare.

În trei vitrine separate au fost expuse câteva specii de păsări declarate monumente ale naturii: vulturul negru și vulturul sur, acvila de munte și vulturul hoitar, un exemplar de ris, de asemenea ocrotit, inclus în rîndul monumentelor naturii.

După prezentarea tipurilor de conifere care se întîlnesc în pădurile montane ale țării noastre, pe fundalul unei vitrine, în care sînt simbolizate grafic molidișurile, sînt grupate câteva păsări ca sfrînciocul mare, ciocănitoarea neagră și cea de munte, sturzul de visc, pițigoiul de brădet (la cuib) și uliul păsărilor, precum și un reprezentant al mamiferelor, veverița. Aici este cazul să precizăm că nu s-a recurs la prezentarea unor mamifere mari atît din lipsa unui atelier și a personalului calificat pentru naturalizarea unor asemenea materiale, cit și din lipsă de spațiu. Fauna de păsări este redusă și ea la speciile clocitoare, restul prezentîndu-se în expoziții temporare, cum este cea legată de tema migrației păsărilor, organizată în completarea expoziției în sala cu funcții polivalente.

La fotografia care redă zona împădurită din împrejurimile Stîncii de Vale se explică fenomenul inversiunilor de vegetație, cînd fagul înlocuiește pe anumite fișii molidul, datorită unor condiții locale, microclimatice.

Prin vitrina care tratează rezervația naturală „*Molnașurile de la Izbuce*” se explică fenomenul de formare a tipului de mlaștină oligotrofă, de turbă, păstrătoare a unor importante relice glaciare atît în floră, cit și în microfaună.

O grafică sugestivă realizată pe fundalul vitrinei împreună cu patru desene sepa-

rate, așezate pe partea inferioară, redau loma și succesiunea straturilor de turbă, fazele formării mlaștinii. Sînt expuse specii de *Sphagnum*, explicîndu-se printr-o schiță structura acestui mușchi care absoarbe de 20 de ori mai multă apă decît greutatea proprie din care cauză mlaștina, în aparență uscată, mustește de apă. Dispersate la suprafața mlaștinii, sînt amplasate speciile de plante interesante sau rare ca: *Drosera rotundifolia*, cunscută plantă carnivora, apoi *Calluna vulgaris*, *Pedicularis hnuceana*, *Vaccinium oxycoccos*, *Empetrum nigrum* etc., caracteristice acestui biotop. Speciile de păsări ca: aușul sprîncenat, sturzul de iarnă și ciocănitoarea de pădure culbăresc în zori.

Cetățile Ponorului se află incluse în arealul uneia din cele mai importante rezervații naturale din țara noastră. Impresionantele formațiuni carstice, cu o deosebită valoare peisagistică, oferă adăpost unor elemente din flora montană la o altitudine relativ redusă, precum și unor specii mai nordice la o latitudine situată în sudul arealului lor obișnuit, ca *Polygonum viviparum*, *Saxifraga perennis*, *Polystichum lonchitis*, *Tofieldia alpina*, *Aralis alpina* etc. Ca elemente interesante s-au expus mierla de piatră și drepnea neagră, culbăritoare printre stîncării.

Exponatele sînt grupate pe fundalul vitrinei pictat în tempera cu diverse nuanțe de gri, culoarea calcarelor, cu o fotografie mare, color, ce reprezintă portalul de la Cetății. O schiță redă imaginea celor trei clădiri din inima muntelui, legate de aceeași geneză prin acțiunea apelor care își continuă activitatea, mai ales de-a lungul traseului subteran, îndreptîndu-se spre canioanele din Valea Galbenei, unde apar sub forma unui izbu.

Abrupturile calcareoase au fost modest redat într-o vitrină cu câteva elemente de floră ca *Sesleria rigida*, *Hedraeanthus graminifolium*, *Saxifraga paniculata* ș.a.

Ca păsări specifice s-au expus mîrșăcinarul, pietrarul sur și vinturelul roșu frecvent culbăritoare pe stîncării, în abrupturi.

Ultima secvență este vitrina care se referă la Masivul Bihariei, în care se află situată Valea Cepelor, o stațiune situată

pe versantul nord-estic al virfului Cucur-
băta, cu un aspect de relief glaciari embri-
onar, a cărei bogată floră, cunoscută recent
în urma cercetărilor de teren, a fost repre-
zentată prin specii deosebit de caracte-
ristice: *Gentiana punctata*, *Saxifraga puncta-
tata*, *Saxifraga stellaris*, *Nardus stricta*,
Alnus viridis și *Pinus mugo*.

Avifauna are în componența sa aluna-
rul, forfecuța, corbul, mierla gulerată
(la care s-a expus și un cuib cu ouă) ș.a.

În ghidaj se insistă asupra rolului jne-
penșurilor în protecția stratului vegetal
prin reținerea zăpezilor și fixarea solului.

IV. PROTECȚIA MEDIULUI ÎNCONJURĂTOR

Capitol final redă prevederile legisla-
ției din țara noastră cu privire la protecția
aerului, apei, solului și pădurilor, a mona-
mentelor și rezervațiilor, fiind ilustrat
cu imagini fotografice în alb-negru
și color, ce prezintă principalele pericole
din mediul înconjurător, dar și soluțiile
de înlăturare a acestora. O suită de
imagini și cîteva piese tridimensionale
readuc din nou în prim plan aspecte
din protecția naturii în Bihor, completate
cu o hartă a monumentelor și rezerva-
țiilor.

Colorarul întregii teme, ca și al expozi-
ției însăși, este mesajul tovarășului
Nicolae Ceaușescu, secretarul general al
Partidului Comunist Român, președintele
Republicii Socialiste România, exprimat
în Raportul la Conferința Națională a
P.C.R. din Iulie 1972 înscris pe fundalul
unei întregi vitrine, prin care ne îndeam-
nă să păstrăm nealterate frumusețile
patriei pentru a transmite generațiilor
viitoare toate darurile cu care natura a
hărăzit România, mesaj pe care îl trans-
mitem și prin viu grai în toate ghida-
jele noastre.

În încheiere ținem să subliniem, încă
o dată, ideea de perfectibilitate, posibili-
tatea îmbogățirii expoziției, a temelor și
subtemelor tratate sau a introducerii
unor noi teme pe baza rezultatelor cerce-
tărilor viitoare.

* * *

Personalul de specialitate al muzeului
care a participat la realizarea expozi-
ției, atît pe probleme specifice, cit și pe
săli: Tiberiu Jursák la paleontologie
(sala I); Liviu Vălenaș la carstologie
(sala a II-a și a III-a); Rozalia Poliș
— problemele expunerii vertebratelor
(sala a III-a b); Mircea Paina — pro-
blemele expunerii nevertebratelor (sala
a IV-a); Ana Marossy — problemele
expunerii plantelor (sala a V-a). La
realizarea tehnică și artistică a expozi-
ției și-au adus contribuția și Noemi
Moisi și Elisabeta Popa, conservatoare,
graficianul Barna Szabó, pictorul Corio-
lan Hora și restauratorul Gheorghe
Gherman.

Menționăm și contribuția unor membri
mai vechi ai colectivului nostru, cum au
fost Toma Béczy și Ludovic Kovács,
ca și a unor colaboratori care, alături de
muzografi, au colectat și au preparat
o mare parte a materialelor: Gheorghe
Indrieș, Ladislau Beier, Iosif Papp, Ghe-
orghe Boros, Coloman Csák ș.a. Tuturor
le exprimăm întreaga noastră gratitu-
dine.

Mulțumim și pe această cale pentru
tot sprijinul acordat în alcătuirea tema-
ticii și realizarea expoziției. Consiliului
Culturii și Educației Socialiste, Comitetu-
lui Județean P.C.R. Bihor, Comitetului
de Cultură și Educație Socialistă al Jude-
țului Bihor.

Recunoștința colectivului nostru se
indreaptă, de asemenea, spre conducerea
Complexului de Prelucrare a Lemnului
„Alfa”, spre inginerii, tehnicienii și mun-
citorii care au asigurat mobilierul și
instalațiile necesare, ca și spre întregul
personal tehnico-administrativ al mu-
zeului nostru care a trebuit să facă față
greutăților ivite.

BIBLIOGRAFIE

- Bănărescu, P., 1981, *Ihtofauna Bazinului Crisur-
rilor în cadrul general al Ihtofaunei Bazi-
nului Dunărean*, în „*Nymphæa*”, 8 — 9,
p. 475—481, Oradea.
- Béczy, T., — 1971, *Catalogue of the Oological Col-
lection of the Museum in Oradea*, 224 p., Muzeul
Tării Crisurilor, Oradea; Boșcaiu, N., Gergely,
I., Codreanu, V., Rașu, H., Micle, F., 1966,
*Descrierea asociațiilor în flora și vegetația
rezervației naturale Defileul Crisului Reșede,
„Contribuții Botanice”, p. 167—258, Cluj*

- Bascariu, S., 1981. *Intervențiile litologice în Mun. Așuena*, „Nymphaea”, 8-9, p. 393-400, Oradea.
- Consiliul Popular al Județului Bihor, Comitetul Executiv, 1981. *Decizia nr. 22 din 23 martie 1981 privind măsurile pentru creșterea monumentelor naturii și a rezervatelor naturale din județul Bihor*, în „Buletinul Oficial al Consiliului Popular al Județului Bihor”, supliment la nr. 1, p. 3-11, Oradea.
- Domătreșcu, S., 1974. *Cuvânt la deschiderea expoziției de științe naturale și a simpozionului de ornitologie*, „Nymphaea”, 2, p. 5-7, Oradea.
- Domătreșcu, S., 1974. *Reperari ale monumentelor din județul Bihor, Monumente de Natură*, p. 320-399, Oradea.
- Iancuț, V., Borcos, M., Bleahu, M., Patrulius, D., Lupu, M., Dumitrescu, R., Sava, H., 1976. *Geologia Munților Așuena*, p. 1-63, Editura Academiei R. S. România, București.
- Jurcsák, T., 1950. *Prima expoziție ornitologică la Oradea*, „Ornitofilia Naturii”, 4, p. 164-166, București.
- Jurcsák, T., 1972. *Doiszeci de ani de activitate a secției de științe naturale din muzeul orădean*, în „Centenar muzeal orădean”, p. 95-99, Oradea.
- Jurcsák, T., 1982. *Documents osseux des Sarmates Mésozoïques de Roumanie*, în „Vertébrata Hungarica”, 21, p. 175-184, Budapest.
- Jurcsák, T., Kessler, E., 1973. *Cercetări de paleontologie în România*, „Nymphaea”, 1, p. 263-300, Oradea.
- Jurcsák, T., Poljs Rozália, Ignat Donna, Serban, M., Popa Elisabeta, 1981. *Date privind faună fosilă a Păsturei Ursilor (Munții Bihor)*, „Nymphaea”, 8-9, p. 161-257, Oradea.
- Jurcsák, T., Popa Elisabeta, 1982. *La faune de dinosaures du Bihor (Roumanie)* în „Actes du Symposium paléontologique „Georges Cuvier”, p. 325-335, Montbéliard, France.
- Kessler, E., 1982. *Avifauna fosilă și subfosilă a Munților Așuena*, „Nymphaea”, 10, p. 171-181, Oradea.
- Kovács, L., 1973. *Situația acrotirii pădurii în județul Bihor*, „Nymphaea”, 1, p. 209-218, Oradea.
- Kovács, L., Poljs Rozália, Béczy, T., 1970. *Catalogul sistematic al colecției de păsări a muzeului din Oradea (1951-1969)*, 71 p., Muzeul Țării Crișurilor.
- Marossy Ana, 1972. *Date privind istoricul cercetărilor botanice în Bihor*, „Centenar muzeal orădean”, p. 639-666, Oradea.
- Nicolaeșu Corina, 1975. *Metodologie generală*, p. 1-193, Editura Didactică și Pedagogică, București.
- Orghidan, Tr., Puscariu, Val., Bleahu, M., Dreu, V., Rusu, T., Bunescu, A., 1965. *Între rezervatelor carstice din România*, „Lucrările Institutului de Speologie „Emil Racoviță”, 4, p. 75-104, București.
- Pana, I. 1972. *Despre istoricul cercetărilor acrotice acrotiforme din Bihor*, I, „Centenar muzeal orădean”, p. 695-710, Oradea.
- Poljs Rozália, 1970. *Tematici de științe naturale în expoziții temporare*, „Cair de comunicări nr. 8”, p. 133-149, Muzeul Țării Crișurilor, Oradea.
- Poljs Rozália, 1972. *Schiță la un istoric al colecțiilor vertebratelor din Bihor și regiunii înconjurătoare*, „Centenar muzeal orădean”, 673-694, Oradea.
- Pop, I., 1968. *Flora și vegetația Cămpului Crișurilor*, p. 1-280, Editura Academiei R.S. România, București.
- Stănescu R., 1965. *Ecologie generală*, p. 1-216, Editura Didactică și Pedagogică, București.
- Vălenia I., Bleahu, M., Brișan, P., Halasi, G., 1977. *Inventory speologic al Munților Bihor*, „Nymphaea”, 5, 200-335, Oradea.
- Vielmann, J., 1973. *Les traces de vie de l'éous des cavernes (Ursus spelaeus) dans les grottes de Roumanie* Livre de cinquante-cinq de l'Institut de Spéologie „Emil G. Racoviță”, 451-461, București.
- Vielmann, I., Racovița, G., Ruscăuța, C., 1970. *Découvertes taurinologiques concernant la présence de l'homme et de l'éous de cavernes dans la grotte „Crușul Izbu” des Monts Pădurea Crăiului* La revue de centenaire „Emil G. Racovița”, 1968-1968, p. 521-527, București.

RESUME

Les auteurs de l'article, qui également conçu des sections importantes de la thématique, présentent l'exposition permanente des sciences naturelles du Musée de Țara Crișurilor de la ville d'Oradea.

La thématique, synthétisée sous le générique „Aspects de la Nature de Țara Crișurilor”, est systématisée en quatre chapitres: témoignages paléontologiques sur l'évolution de la vie; le karst (évolution, types de paysage, formes de karst); aspects caractéristiques des zones de plaine, de colline et de montagne; la protection de l'environnement.

Dans cinq salles (avec une superficie de 473 m²) sont étalées 1780 pièces naturelles: minéraux, roches, fossiles, végétaux, fossiles vertébrés et invertebrés, plantes „exsiccata”, mollusques,

insectes; poissons; amphibiens, reptiles, oiseaux, œufs; ours; mammifères; pelotes; contenu stomacal.

A côté des pièces naturelles on été utilisés 148 matériels complémentaires: cartes, esquisses de squelettes, esquisses anatomiques, photos.

Pour une meilleure mise en valeur des pièces exposées ont été employés des moyens divers: armoires entrées placées contre les murailles (67), armoires entrées centrales (8), panneaux (4), plâs, destaux (20), textiles (138), titres (80) et étiquettes (86).

Les organisateurs ont en vue l'idée de la perfectibilité, de la possibilité d'enrichir l'exposition par l'implémentation de certains thèmes ou l'introduction de nouvelles pièces à partir des résultats des recherches futures.

DANIELA LIGOR, MARIANA DOCHERU

Venirea pe lume a unui copil a fost dintotdeauna un miracol și o bucurie, deoarece copilul a constituit de la începuturi un element obligatoriu, fără de care o familie nu este considerată încheiată, prin copii familia îndeplinindu-și datoria față de colectivitatea din care face parte.

Dacă trecem pragul oricărei gospodării din expoziția permanentă în aer liber a Muzeului Satului și de Artă Populară, multe din obiectele prezente ne amintesc de grija familiei pentru creșterea copiilor: leagănul așezat în apropierea vetrei, locul cel mai calduros din casă, unde mama obișnuia să-și petreacă cea mai mare parte a zilei, jucării simple lucrate în gospodărie, sau în sat, de meșterii care nu-și uitaseră anii copilăriei, piese de mobilier (scăunele, măsuțe) pe măsura celor mici.

În organizarea expoziției tematice am pornit de la câteva idei pe care le-am ilustrat cu ajutorul obiectelor din colecțiile muzeului, texte folclorice, imagini autentice surprinse de aparatul fotografic în sate din diferite zone ale țării, ca și prin expunerea unor obiecte lucrate astăzi de copii din școli bucureștene și inspirate din arta noastră populară.

Primul moment prezentat este nunta, căsătoria trebuind să fie consfințită și apărată printr-o serie de practici rituale și ceremoniale menite să aducă tinerei familii prosperitate, fecunditate și o viață fericită. Desfășurarea nunții tradiționale este însoțită de muzică și cîntece prin care li se urează tinerilor să aibă copii mulți, sănătoși și frumoși:

*„Dă-te-n lună de mireasă
În bărbutul tău acasă.
Lasă mamă, lasă tată,
Lasă frați, lasă surori
Lasă grădina cu flori,
Că tu singură-tu să fii
O grădina de copii”*

(Moldova)

*„Scoboriți, zicri frumuse
Pe deasupra-acestor case
Să-nu fiți timizi, sănătoși
Să jucați cuși frumoși”*

(Țara Loviștei)

În Oltenia ca și în Argeș sau sudul Moldovei, după ce mirii se întorc de la cununie, se aștern în mijlocul unei camere un covor pe care este așezată apoi mireasa, punându-i în brațe un copil frumos ce urindu-i-se „ca de așa copii să aibă parte”. Tot în Oltenia, dar și în Dobrogea, miresei i se puneau pe brațe și scutece, fași și alte lucruri necesare unui copil, ca tinăra nevastă să fie plină de dragoste pentru copii, să-i îngrijească bine. În multe regiuni ale țării, mireasa se așeza pe cămașa mirelui, în credința că primul născut va fi fecior.

Închința tinerilor căsătoriți de a avea copii era atât de puternică încât, din perioadă în care femeia aștepta venirea pe lume a copilului, anumite practici erau menite să protejeze atât mama cât și viitorul prunc. În partea de sud a Olteniei, femeia care aștepta un copil purta la brâu „fiarele pentru copii” sau „fiarele strigoilor”, reprezentând miniaturi, artistice lucrate, ale unor unelte din metal, prinse pe un singur inel — unelte legate de activități obișnuite în cadrul gospodăriei: seceră, sapă, lingură de roti,

sfredel, lopată, cazma și bardă. Prezența fierului se explică prin credința străveche, populară, în puterea metalului de a alunga răul, de a asigura procrearea, dezvoltarea și continuitatea vieții. Mai mult decât atât, portul acestor miniaturi semnifică pentru copil o inițiere în activitatea lui viitoare.

Următorul grupaj expozițional ilustrează nașterea ca eveniment important pentru familie și întreaga comunitate sătească, însoțit de obiceiuri prin care i se asigurau copilului sănătate și prosperitate.

În suita acestora se înscrie primă urare, cea făcută de moașă, prin care noul născut i se urcăză sănătate, frumusețe și bogăție. Dar singură, bogăția nu era considerată suficientă, ei premergându-i învățătura, adică acumularea de cunoștințe de care omul are nevoie pentru a avea un loc de cinste în colectivitate:

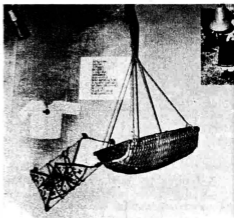
*„Acest băiat (sau fată)
Să fie sănătos,
Și norocos,
Și mintos,
Și vicos,
Și frumos,
Și învățat,
Și bogat,
Oai de treabă,
Lunt în seamă”*

(Succiza)

Sau o altă urare ce se făcea copilului pe Valea Izei:

*„Soare, Soare,
Măndru Soare,
Râsai cu 44 de răzătoare,
Dar nu râsai nimai pe Tibleș și Iună,
Ci și pe capul
Și trupul
Cucușului meu,
Și din cap pină-n picioare
Să strălucască cu tine,
Măndru Soare”*

Prima baie a noului născut, act derivat dintr-o practică străveche de purificare în care apa joacă un rol esențial, era un moment important în viața copilului, însoțită și de obiceiuri de propițiere; apa se încălzea într-o oală nouă, în apă se puneau busuioc dacă era fată

Primele obiecte pregătite pentru noul născut

Cămăși și costume purtate de copii între 1 și 5 ani

(să fie curată și iubită) sau bujor, dacă era băiat (ca să fie rumen și voinic), miere (să fie dulce la vorbă), piine (să aibă viața îndestulată), lapte (să fie alb ca laptele), bani de argint (să fie scump și nepătat ca argintul). Și această primă scăldă a copilului era însoțită de urări atât pentru copil cât și pentru mamă:

*„Să fie vicos,
Sănătos,
Și frumos,*

În aşteptarea ursitoarelor

*Lucrător,
Aseculțător,
Să trăiască
Și să crească,
Să fie harnic ca fecu,
Și să aibă mult necrecu,
Iar dimineața cumătră
Să trăiești,
Să poți să-l crești
Și să-l povățuiești."*

După baie, la care asistau mai multe femei, apa se răsturna din covată în locuri anumite: la rădăcina unui copac sau în grădină — la flori. Cu acest prilej exista obiceiul ca femeile să treacă peste albie, moașa urindev-le:

*„S-a răsturnat covata,
Să trăiască și nepoala,
S-a răsturnat o dată
Să mai facă încă o fată,
S-a răsturnat pe un picior,
Să mai facă un fecior."*

sau:

*„Hai sărși peste covată,
S-aveți și voi câte-o fată,
Sărși mai năltșor,
Să aveți câte-un fecior."*

Pentru noul născut erau pregătite scutece. Primele scutece erau confecționate din cămășile mai vechi ale mamei, pentru fetiță, sau cele ale tatălui, pentru băieți, considerându-se, prin tradiție, că în felul acesta copilul moștenește însușirile părinților, la care se adăugau și calitățile de rezistență, de trăinicie ale țesăturii vechi de cînepi, în sensul unei vieți îndelungate. Deasupra acestor scutece subțiri, din pinză, se puneau un altul, țesut din lînă și împodobit cu alesături polierome sau cusături.

Sistemul de legare a scutecelor diferă de la o zonă la alta, dar fașa era făcută, de obicei, din fire colorate de lînă, împletite sau țesute. Combinațiile cromatice erau specifice fiecărui sat, iar culorile diferite pentru fetițe și băieți.

În Munții Apuseni, la fașă nu se face nod „să-i fie liberă viața" (informație din satul Poșaga, județul Alba).

Grija pentru nou-născut se manifesta și în preocuparea pentru pregătirea locului de dormit, a leagănului. Dintr-un obiect de strictă utilitate, datorită dragostei cu care copiii erau aşteptați și primiți în familie, el a devenit un adevărat obiect de artă, prin măiestria cu care era lucrat.

Împletit din niiele, leagănul avea latura expusă vederii ornamentată în întregime cu creștături în care predominau rozetele, simbol străvechi al Soarelui, al luminii și vieții. Alte leagăne, lucrate numai din lemn, aveau cioplite, la cealaltă parte, capete de cal — simbol protector.

Să nu uităm că în clipele de răgaz, pe care mama le petrecea lângă leagăn, s-au născut atâtea cîntece pline de duioșie ce însoțeau somnul copiilor:

*„Culcă-te, puinșule,
Că dormi late apele!
Culcă-te
Și-olindă-te
În leagănul
De pălînuf,
Fașă dalbă de mătasă,
A mănușii pui de cusă,
Și-ți închide ochisorii,
Să crească mamii sectorii,
Că io bine te-am fășat,
Te-am culcat, te-am leagănat,
Doară-crește mărișor,
Să-mi fii scump și bunșor,
Să fii mamii de-ajutor!"*

Costumul copiilor, miniatură a celui purtat de părinți

510:

*„La gădă-le, lăugădă,
 Să-și adărnăcă vâtaie,
 Călează-le să le-ndere,
 Sa le-ndere cu lăugădă,
 Să le sol în cîntec,
 Că măușca le-a feli
 Fără blînde să-și argăti
 Călu vîștii să-o îmblîmști”*

S-a păstrat în amintirea oamenilor, străvechea credință în posibilitatea cunoașterii viitorului prin ursitoare, prezicătoare ale noului născut. În acest scop, după naștere, a treia seară, tinăra mamă avea grijă să pregătească o masă ca pentru oaspeți de cinste. De pe masă erau nelipsite turta sau colacul, blîdele cu mîncare și cînille cu vin. În expoziție s-a expus o asemenea masă, pregătită cu toate obiectele.

Un spațiu important a fost rezervat, în cadrul expoziției, prezentării portului de copii, diferențiat pe grupe de vîrstă.

Dacă pînă la vîrsta de trei ani cămașa era aceeași pentru băieți și fetițe, după această vîrstă, ea rămîne piesă principală de port, dar se diferențiază în funcție de sex. Deosebirile apar atît în croi, cît și în amplasarea cîmpilor decorativi. Exemplificăm aceasta prin două cămăși din

zona Munților Apuseni, la care apar volanele la mincei pentru fetiță și manșetele pentru băieți. Decorul este amplasat — la cămașa de fetiță, pe guler și pe minceă (șiruri de-a lungul minceii și pe marginea volanului), iar la cămașa de băiat, pe guler și manșete.

După împlinirea vîrstei de 7 ani, costumul purtat de copii devine miniatură celui purtat de părinți, atît în ansamblul pieselor componente cît și în detaliile legate de croi, amplasarea cîmpilor ornamentali, motive, tehnică de lucru și cromatică. Astfel, costumul de copii se constituie ca un adevărat document de continuitate a unor elemente arhaice, cu toată varietatea lor de forme și bogăție cromatică.

Alături de piesele autentice de costum au fost prezentate, prin fotografii, aspecte legate de pieptănătura copilului din două zone, străvechi vetre de civilizație românească: Pădurenii și Munții Apuseni.

În familie s-au format și cultivat însușirile caracteristice poporului român: lîrnicia, modestia, ospitalitatea, dragostea puternică pentru pămîntul natal, pentru dulcea limbă românească, pentru tradițiile și obiceiurile noastre. Și pentru aceasta nu a fost nevoie de lecții spe-

Costume pentru copii,
varietate zonale (Muscel,
Timiș, Oaș)

Obiecte lucrate de elevii
școlilor nr. 2 și nr. 11, din
sectorul 6 al Capitalei

ciale, o lecție putînd fi considerată că-
mașa, catrința sau bata în care mamă,
cu discreție, a știut să împletească cele
trei culori atît de dragi oricărui român:
roșu, galben și albastru.

Expoziția prezintă și cîteva piese de
mobilier ilustrînd etape diferite din viața
copilului — scaunul din lemn masiv, pen-
tru copilul ce abia încearcă să se ridice
în picioare, care să-l ocrotească și să-l

facă mai ușor de supravegheat (din
Maramureș), scaunul cu spîțar (din Gorj)
și măsuța (din Dobrogea), cu două băn-
cuțe fixate pe aceleași tălpi, pentru copii
mai mărișori.

Nu se poate prezenta universul copi-
lăriei fără jucării. Acestea sînt și ele
diferite — de la păpușile lucrate de ma-
mă și îmbrăcate cu autentice piese de
costum, la miniaturi de unelte, confec-

ționate din lemn, de la legănușele și coșulețele împletite din nuiele, de meșteri, la miniaturi de vase și fluierice din ceramică, cu forme de păsări și animale, lucrute de olari, ca și formele din turtă dulce nelipsite la țiguri.

Din tradiția artei noastre populare se inspiră astăzi copiii, care lucrează în atelierelor școlare, în cercurile caselor pionierilor și șoimilor patriei: textile deco-

rativă, broderii, tapiserii, jucării, picturi pe sticlă, ceramică.

Ultimul grupaj al expoziției este dedicat acestei activități de muncă și creație, înscrisă în Festivalul național „Cîntarea României”, subliniind încă o dată că Muzeul Satului și de Artă Populară, prin colecțiile sale ca și prin personalul de specialitate, îndrumă preocuparea tinerei generații pentru continuarea unor vechi tradiții.

RÉSUMÉ

L'exposition est dédiée à l'Année Internationale de la Paix. Les organisateurs de l'exposition ont tenu à souligner quelques idées thématiques qu'ils ont illustrées à l'aide des pièces des collections du Musée du Village et d'Art Populaire de Bucarest de textes folkloriques et d'images photographiques de diverses zones du pays.

Le premier moment illustré sont les noces. On présente des costumes de jeunes mariés et le cérémonial des noces d'où ne manquent pas les souhaits de santé, de prospérité et de fécondité.

Le groupe expositionnel suivant illustre la naissance comme événement important tant pour la famille que pour la communauté. On étale des layettes, des habits pour le nourrisson des berceaux,

Les soins accordés à l'enfant dans diverses

étapes de sa vie représentant un autre thème. De nombreux objets exposés — costumes pour les enfants, chaises, tables, jouets — complètent le thème à côté d'images qui présentent la vie des enfants et de textes folkloriques.

Le tradition de l'art populaire roumain représentent aujourd'hui une source d'inspiration pour de nombreux enfants qui travaillent dans des ateliers-école et dans des cercles de création. Le dernier groupage de l'exposition est dédié à cette activité de travail et de création pour la continuation des vieilles traditions. Bien structurées du point de vue thématique, avec un riche nombre d'objets exposés, l'exposition „Les enfants — le printemps de la vie” dégage un charme particulier en reconstituant l'univers de l'enfance et en suggérant l'affection avec laquelle on élève les enfants.

Din părinți transilvăneni, născut la București acum 100 de ani, la 20 martie, George Topîrceanu, sosit la Iași în anul 1911, la propunerea criticului G. Ibrăileanu, pentru a lucra ca subsecretar de redacție la „Viața Românească”, nu va mai părăsi niciodată acest oraș, pe care-l va cînta în versuri de neuitat:

„Te salut oraș romantic, plin de parcuri și de flori,

Unde noaptea stau de vorbă trubadurii vizitatori

Te salut, oraș al păcii, al poeziei și-al iubirii

Unde se întrec în grații fetele cu trandafirii...”

Urmele poetului G. Topîrceanu sînt încă vii în multe locuri ale Iașului pe unde „chiriașul grăbit” și-a căutat tihna atât de necesară creației, dar casa care l-a adăpostit din 1932 și pînă în 1937, din strada Ralet nr. 7, a rămas să pîstreze și să mărturisească posterității memoria celui care a fost „poet pînă în mîduva oaselor”.

Adăugîndu-se, ca al zecelea obiectiv al Muzeului de Literatură din Iași, salbei impresionante de muzee memoriale, deschise în ultimii cincisprezece ani la Iași, ce evocă și valorifică deosebit de prețiosul tezaur al moștenirii culturale din această minunată parte de țară, Casa „G. Topîrceanu”, inaugurată pentru publicul vizitator la 22 iunie 1985, în anul centenar se constituie ca un omagiu emoționant adus poetului care a crezut și a scris că „*Sufletul poporului este marea și singurul rezervoriu de fapte creatoare din care răsar arta și literatura cultă, ideatul și mobilul marilor fapte colective*”.

Această căsuță modestă are o placă memorială, de marmură, cu basorelieful poetului și cuvintele emblematice ale lui

Tudor Arghezi: „*Inteligent ca puțini oameni ai condeiului și manuscrisului, Topîrceanu, din nobilă și discretă tinută, nu și-a împărtășit sensibilitatea decît filtrată și băfînd într-o nuanță voită și a dat amărăciunii și deziluziei ironie și sarcasm*”. Casa a aparținut scriitorului Demostene Botez, devenit coproprietar prin căsătoria cu Georgeta-Elena Vrabie, fiica proprietarului.

Tot aici a mai avut loc un alt eveniment deosebit de important de istorie literară românească. La data de 8 ianuarie 1919 s-a hotărît înființarea revistei „Însemnări literare”, cu sediul redacției în această casă. „Actul de asociație” este semnat de: Mihail Sadoveanu, G. Ibrăileanu, G. Topîrceanu și Demostene Botez. Momentul este evocat în expoziție prin fotografii, exemplare din revistă, manuscrite și chiar actul de fondare cu semnăturile, în original, menționate mai sus.

Casa, prin tot ce s-a adunat și s-a expus într-o formă deosebit de sugestivă, realizează, prin asemenea mărturie emoționantă, o poveste a vieții și operei poetului G. Topîrceanu. Încă de la intrare „ne primește” stăpînul de drept de acum înainte, poetul, într-o fotografie expresivă, încadrat de imagini ale Iașului și texte ilustrative de preamărire a acestei cetăți.

O vitrină cuprinde: arborele genealogic al Topîrčenilor, fotografiile ale Casei memoriale de la Nămăiești, ale altor clădiri în care a mai locuit poetul, fotografiile ale familiei și ale sale la diferite vârste, ale altor rude și prieteni...

Încăperea în care a locuit și a scris și-n care, în primăvara anului 1937, vegheat de liliacul care-și cernea floarea în lumina filtrată tot mai slab de geamul dinspre miazănoapte, a luat drumul eternității, această cameră, memorială acum, este dominată de biroul original, de lucru, cu obiectele descris pe el, ca și cum nimic

La inaugurarea Expoziției memoriale „George Topirceanu”

nu s-a schimbat. Oprit o clipă în prag, aștepti să prindă viață totul.

Astfel, îl vedem în redacția „Vieții românești”, la „Masa umbrelor”, între atîția prieteni, apoi în compania lui M. Sadoveanu și a Otiliei Cazimir la Casa cu turn de la Copou, plimbîndu-se în pas săltat, cu aparatul propriu de fotografiat, luînd imagini din peregrinările sale, în laboratorul academicianului Ștefan Procopiu, cărțuia i-a dedicat multe din volumele sale de poezii, expuse acum, preocupat de experiențele acestuia, lucrînd chiar alături, la vinătoare prin bălțile Jijiei și Bahluului, pe care le va descrie în pagini nenumărate, în excursiile de la Neamț și Văratec, împreună cu toți „vietiștii”, dar mai cu seamă la acest birou, modelînd „Balade vescele și triste”, „Migdale amare”, „Parodii originale”, „Rapsodii” și atîtea îndrăgite nestemate literare.

Scrisori și manuscrise ale unor lucrări dramatice, proze, poezii, în original, tabloul-caricatură al lui G. Topirceanu, închipuit de Ion Sava, casa în viziunea pictorului Victor Mihăilescu-Craiu, alte exponate întregesc această atmosferă.

Numeroși iubitori ai operei sale, din Iași și din întreaga țară, vor putea, de acum înainte, păși în casa din strada Ralet nr. 7 pentru „a-l vizita” pe G. Topirceanu la el acasă.

În anul centenar al nașterii sale, înțelegem și mai bine că: *„timpul dă dreptate convingerii sale că după moarte va avea mai multă trecere. Cu cît mai tirziu, cu atît mai mult. Clasicul G. Topirceanu este astăzi unul dintre cei mai iubiți scriitori români”*, cum atît de frumos și adevărat îl definește criticul și istoricul literar Constantin Ciopraga, în monografia dedicată poetului.

RÉSUMÉ

George Topirceanu (1886 — 1937) est né à Bucarest, mais il s'est établi à Jassy en 1911 où il a vécu jusqu'à la fin de sa vie.

Dans ses dernières années, il a habité le bâtiment de la Rue Ralet, no. 7, où il y avait également le siège de la revue „Însemnări literare”

(Notes littéraires).

Au sein des manifestations organisées à l'occasion du „Centenaire Topirceanu” dans le bâtiment mentionné a été aménagée une exposition mémoriale présentant des manuscrits et des objets qui avaient appartenu au poète.

instrucție - educație

PARTICULARITĂȚI ÎN ORGANIZAREA ACTIVITĂȚII CU PUBLICUL LA COMPLEXUL ASTRONOMIC DIN BACĂU

MATEI ALEXESCU

Complexul Astronomic din Bacău are un bogat program pentru public. La alcătuirea tematicii acestui program se ține seama de mai mulți factori, între care și de capacitatea demonstrativă a proiectoarelor (Zeiss ZKP-2).

Criteriul principal care stă la baza tematicii constă în faptul că participanții la spectacole pot fi împărțiți în două categorii: turiști — cei care se găseseră temporar (și, câteodată, numai cu o singură ocazie) în sala noastră de spectacole — și localnici, adică cei care au posibilitatea de a reveni în mod normal în acest loc.

Acest criteriu constituie motivația pentru organizarea tematicii spectacolelor. Astfel, primei categorii trebuie să i se creeze sentimentul necesității vizitării unui planetariu mai apropiat de reședința lor. De exemplu, un locuitor din Satu Mare, aflat pe litoral, va participa la un spectacol al planetariului din Constanța; cu această ocazie el va afla și de existența planetariilor de la Baia Mare, Suceava și Bacău și va fi atras să participe și la spectacolele oferite de cel mai accesibil pentru el — în speță, cel de la Baia Mare. De aceea, pentru această categorie de spectatori apare recomandabilă prezentarea unor spectacole com-

plexe — dar nu haotice! —, cu un grad înaintat de atractivitate și axate pe teme cu caracter mai general ca, de exemplu, „De la Pământ la Lună”, „Dincolo de stele”, „Călătorie printre stelele cerului de vară” etc.

Cu totul alta este situația în cazul celei de-a doua categorii de spectatori. Pentru aceștia, soluția optimă o apreciem a fi aceea a ciclurilor de spectacole, ordonate într-o succesiune logică, menită să ducă la explicarea tuturor fenomenelor cosmice observabile cu ochiul liber — de la răsăritul și apusul Soarelui până la celiția și buclele paractice efectuate de planete. În acest mod se realizează, pe de o parte, o adevărată planificare a conținutului de idei — care nu trebuie în nici un caz să suprasolicite spectatori — iar, pe de altă parte se asigură, în mare măsură, și o participare repetată la spectacole a aceluiași spectatori, în afară de alții, ceea ce duce și la o creștere a eficienței economice a unității.

Cele spuse implică și un alt aspect. Date fiind posibilitățile multiple ale proiectoarelor considerăm, mai ales pe baza celor de mai sus, că absolut niciodată nu trebuie utilizate într-un spectacol toate proiectoarele planetariului — Soare, Lună, stele, planete, linii pe sferă etc. — ci

In fața proiecto-
rului Planetariului din
Baia

numai aceia care se încadrează strict în limitele temei propuse. Nerespectarea acestui principiu, aplicat la totalitatea planetariilor cu experiență, duce nu numai la epuizarea interesului pentru spectacole, dar și la anulara efectului educațional — singura impresie remanentă fiind aceea a unei varietăți de lumini și de mișcări, care nu au nimic comun cu efectul scontat. Altfel spus, motivația acestei limitări poate fi definită astfel:

— se epuizează orice posibilitate de atragere a participanților la alte spectacole — deci o autoamputare a căilor de sporire a eficienței atât educative cât și economice;

— chiar dacă va spune: „ce frumos a fost!”, imensa majoritate a participanților nu va putea înțelege mai mult de 20—30% din conținutul de idei al prezentării, ca urmare a adevăratei avalanșe de noțiuni și explicații care, oricum trebuie expuse.

Pornind de la ideile de mai sus, am alcătuit un repertoriu de spectacole pe diferite teme. Iată câteva exemple dintre cele deja introduse în circuit:

1. Mișcările Pământului. Spectacol în cadrul căruia sunt prezentate cele două mișcări principale ale planetei noastre: rotația axială și revoluția circumsolară. Iar, dacă nivelul participanților permite — elevi cel puțin de clasele X—XII —, li

se prezintă și cea de-a treia mișcare mai importantă, anume precesia echinoxurilor.

2. Timpul și măsurarea lui. Spectacolul explică diferitele scări de timp — timp solar adevărat, timp solar mijlociu, timp sideral, timp legal — explicitând și noțiunea de oră de vară și avantajele introducerii sale și în țara noastră, cu începere din anul 1979.

3. Luna și eclipsele. Se prezintă mișcările Lunii — mișcarea de revoluție circumterestră, mișcarea de rotație axială proprie — ca și cauzele schimbărilor de fază —, în paralel cu definirea traiectoriei selenare pe cer și a nodurilor (ascendent și descendent). De aici se trece la explicarea cauzelor eclipselor. Iar în continuare sunt prezentate și elementele caracteristice fizicii Lunii — relieful, condiții fizice etc. Acesta este unul dintre spectacolele în care proiecțiile executate cu ajutorul proiecto-ului de planetariu sunt completate cu proiecții de diapozitive — eclipse de Soare și de Lună, aspecte ale Lunii, dar fără imagini transmise de sondele spațiale sau referitoare la activitatea omului pe suprafața satelitului nostru natural.

4. Planetele terestre (Mercur, Venus, Marte). Tema cuprinde explicitarea mișcărilor acestor planete din dreptul fondului stelar, formarea perioadelor de vizibilitate, cu explicarea noțiunilor de

conjuncție, opoziție, elongații vestice și estice etc. În completare sînt prezentate proiecții de imagini ale acestor planete, obținute din observatoarele astronomice, ca și din cele transmise de sondele spațiale.

5. Planetele gigante. Spectacolul are un caracter similar, cu deosebirea că se insistă asupra noțiunii de opoziție cu Soarele și de buclă parabolică; iar completarea cu diapositive cuprinde imagini ale planetelor în cauză — Jupiter, Saturn, Uranus și Neptun.

6. Cometa Halley a revenit. Spectacolul consacrat cometelor în general și cometei Halley în special, cu prezentarea zonelor și perioadelor de vizibilitate ale astrului în dreptul fondului stelar, imagini de ultimă oră ale cometei etc.

În pregătire se găsesc și alte spectacole, ca: Să învățăm cerul boreal; Cerul austral, nimic mai simplu de cunoscut; Dincolo de stele etc.

Prezentarea spectacolelor se face în două moduri. Unul este acela în cadrul căruia spectacolul este prezentat grupurilor de vizitatori, la momentul venirii sale la complex, în cadrul programului de vizitare. În orice caz, pentru cei care vin prima oară la unitate, este prezentat spectacolul „Mișcările Pământului”; iar pentru cei care au mai fost, potrivit tematicii, le este prezentat spectacolul următor — de așa manieră încît mai multe vizite

să dea posibilitatea acumulării sistematice de cunoștințe.

Pentru a putea răspunde și cerințelor spectatorilor individuali, am introdus „Spectacolul de oră fixă”. Programat în fiecare joi, la orele 17, și duminică, la orele 11, „Spectacolul de oră fixă” cuprinde o temă dintre cele menționate. Aceste teme sînt programate ca atare, iar programul este afișat într-o vitrină la intrarea în complex, fiind, în același timp, popularizat și prin presa locală. Iar pe măsura creșterii cerințelor vom introduce acest mod de spectacol și în alte zone și ore.

Activitățile de acest gen nu epuizează, nici pe departe, formele de acțiune ale complexului — manifestări în afară, observații pierdută din vedere nici activitatea de cercetare științifică — aceasta constituind o latură sine-qua-non a muncii cadrelor de specialitate. Dispunind de o modernă aparatură, posibilitățile de demonstrare a marilor realități ale universului astral au devenit incomparabil mai mari și, implicit, mai eficiente; de aici și datorită noastră, a cadrelor de specialitate din aceste unități, de a face totul pentru sporirea contribuției noastre la ridicarea nivelului de cunoaștere al maselor.

RÉSUMÉ

Le Complexe Astronomique de Bacău a un programme riche et intéressant à l'intention du public avec des activités pour les gens du pays et pour les touristes. Les activités les plus adéquates pour les gens du pays sont les cycles de spectacles ordonnés dans une succession destinée à expliquer tous les phénomènes cosmiques observables à l'œil nu. En ce qui concerne les touristes, on doit

leur créer le sentiment de la nécessité de visiter un planétarium tout près de leur résidence. Partant, on doit leur présenter des spectacles complexes sur des thèmes à caractère plus général.

Après avoir énuméré les thèmes du programme de l'année 1985, l'auteur présente aussi les thèmes pour 1986 établies en consultant les visiteurs à l'aide des questionnaires.

evidență, conservare, restaurare

METODOLOGIE DE COPIERE A PIESELOR DIN PATRIMONIUL CULTURAL NAȚIONAL. EXECUTAREA COPIEI ȘTIINȚIFICE DUPĂ O STATUETĂ EGIPTEANĂ DIN BRONZ

ELENA PRODAN

Laboratorul zonal de restaurare — conservare de la Muzeul de Istorie al R. S. România s-a preocupat, încă de la crearea sa, nu numai de restaurarea propriu-zisă a obiectelor muzeale, ci și de realizarea unor copii după aceste obiecte. Redăm, în continuare, metodologia de lucru folosită în laborator, la atelierul de restaurare metale, pentru obținerea unei copii după o statueta egipteană din bronz.

Scopul executării copiei

— conservarea, în condiții deplin de siguranță a originalului, piesă de valoare deosebită, unicat pe teritoriul patriei noastre;

— limitarea factorilor de risc generați de manipularea necorespunzătoare a originalului;

— accesul unor cercetători la piesă prin contactul cu copia științifică;

— greutatea mult mai mică a copiei, rezistența la șocuri mecanice, la temperatură ridicată, la radiații UV și IR în mediu coroziv;

— astfel de copii pot constitui bunuri pentru schimburi culturale.

Tehnica de lucru

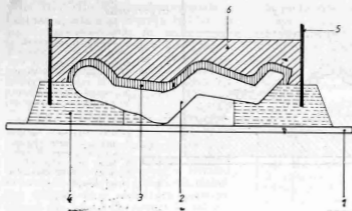
Negativul sau amprenta se execută bivalv. După restaurarea piesei și conservarea ei cu spray siliconic, statueta a fost așezată cu fața în sus pe o planșetă de

lemn, de dimensiuni 25 x 25 cm, pentru a i se confecționa prima valvă (desen D). În jurul statuetei s-a mularat un inel gros de plastilină de modelaj (produs al Combinatului Fondului Plastic) care a constituit patul de delimitare al valvelor. Acesta a asigurat, totodată, și stabilitatea piesei pe planșă. Cu spatula pentru ciment dentar s-a finisat, cu grijă, patul de delimitare al valvelor, care a fost condus pe linia de maximă curbură.

În confecționarea negativului s-a utilizat o pastă de cauciuc siliconic de uz stomatologic (Dentaflex-Spofa-Praha), material cu următoarele caracteristici: elasticitate convenabilă; redă cu mare fidelitate micro și macrodetaile; nu are contracții; vulcanizarea este rapidă — la temperatura camerei, ceea ce asigură o mare viteză de lucru.

Țiimpul de amestecare a vulcanitului (lichidul de vulcanizare) cu pasta a fost de \approx un minut, iar timpul de vulcanizare 4—6 minute. S-au preparat cantități mici de pastă siliconică de \approx 4 cm lungime pentru a îndepărta riscul ca vulcanizarea să înceapă înainte de a fi terminat așezarea controlată a pastei.

Prepararea pastei în cantități mici nu afectează calitatea finală a amprentei deoarece acest tip de cauciuc permite o sudură perfectă a preparatului proaspăt de cel vulcanizat.

1. Tehnica de execuție a primei valve

1. placă de lemn sau plexiglas
2. piesa de copiat (în cazul nostru, statueta egipteană din bronz)
3. negativul (amprenta) din cauciuc siliconic
4. patul de delimitare a valvelor — din plastilină
5. cofrajul patului de stabilizare — tablă sau carton cerat
6. patul de stabilizare a negativului din ghips

Cauciucul a fost mulat centrul piesei, în sens spiralat, spre marginile ei. Grosimea negativului s-a apreciat la 4—5 mm, urmărindu-se scoaterea perfectă a bulelor de aer presind spre exterior, cu degetele umezite în apă (pentru a se evita aderența cauciucului). Marginile fiecărei porții de cauciuc turnate s-au netezit pierdut, pentru ca următoarea turnare de pastă să se imbine perfect, fără limite de demarcație care inevitabil s-ar transpune în viitoarea copie. Marginea exterioară a amprentei elastice a fost oprită pe suprafața patului de delimitare, finisându-se un contur regulat și precis. În plastilină, ce constituie patul de delimitare al valvelor, s-a fixat un cofraj de formă ovală din tablă subțire (poate fi și din carton cerat) în care a fost turnat patul de stabilizare al negativului. Cofrajul s-a situat la aproximativ 3 cm distanță de negativ, de jur împrejur, porțiune necesară pentru dispunerea platurilor de fixare ale celor două valve.

S-a izolat suprafața negativului de cauciuc siliconic, precum și patul de plastilină cu spumă de săpun (se poate și cu demulant — Qz, produs mai greu de procurat și cu preț de cost ridicat). Această izolare a permis desprinderea cu ușurință a ghipsului. Patul de stabilizare al negativului se poate executa și din ipsos de construcții preparat la o consistență de pastă semifluidă. Nivelul ghipsului turnat trebuie să fie cu cel puțin 1 cm peste punctul cel mai înalt al nega-

tivului. Cota pină la care se toarnă ghipsul se notează, în prealabil, pe cofrajul din tablă sau carton cerat.

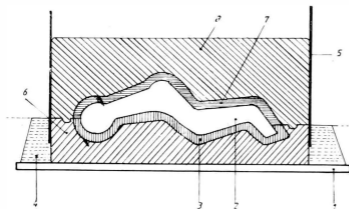
După ce ghipsul a făcut priză (semnalat printr-o încălzire a acestuia) s-a procedat la demontarea întregului ansamblu în ordinea următoare:

- înfăturarea cofrajului din tablă;
- întoarcerea întregului ansamblu cu planșeta în sus;
- detașarea planșetei de patul de plastilină de pe placă;
- înfăturarea patului de plastilină.

Au fost curățate cu atenție urmele de plastilină ale patului de delimitare, de pe marginea patului de stabilizare din ghips ale negativului din cauciuc siliconic, precum și urmele de plastilină de pe piesă (partea ce nu a fost amprentată).

Pe planul de îmbinare a celor două valve s-au excavat, cu o chiuretă, alveole bine finisate, dispuse la distanțe inegale una de alta. Cu o pensuță moale (asemănătoare celor utilizate în pictură) a fost priat patul de stabilizare din ghips cu schellak — soluție alcoolică, după care s-a lăsat, un anumit timp, să se usuce ≈ —30 minute). Pelicula de schellak s-a aplicat în două-trei reprize evitându-se colectarea excesului în alveole. Peliculizarea este o condiție esențială pentru izolarea ghipsului celor două valve.

S-a trecut, apoi, la confecționarea celei de a doua valve (a se urmări desenul al II-lea).

1. plăcă de lemn sau plexiglas
2. presă de amprentat (stațuetă din bronz)
3. amprenta superioară a statuetei (cauciuc siliconic)
4. pat de delimitare a valzelor (plastilină de modelaj)
5. cofrajul patului de stabilizare (tablă sau carton cerat)
6. patul de stabilizare a amprentei superioare (ghips)
7. amprenta părții inferioare a piesei (cauciuc siliconic)
8. patul de stabilizare a amprentei părții dorsale a piesei (ghips)

II. Tehnica de execuție a celei de a doua valve

Pe planșeta din lemn (poate fi și din plexiglas) s-a așezat patul de stabilizare în care a fost încastrat negativul și în negativ piesa (în prealabil — patul de stabilizare detașat de negativ a fost izolat prin pensulare cu emulsie de ceară de parchet în petrosin — câteva straturi). Marginile negativului s-au izolat cu tlei siliconic. Operațiunea se poate executa și cu vaselină siliconică sau alt demulant.

S-a mulat un nou inel de plastilină în jurul patului de stabilizare al primei valve, în scopul fixării întregului ansamblu pe planșeta de lemn sau plexiglas. Confecționarea amprentei pentru cealaltă jumătate a piesei (partea dorsală) a fost începută tot din centrul de simetrie al piesei, avansând concentric spre exterior, urmărindu-se ca marginile pastei siliconice să coincidă cu marginile primei amprente. Grosimea amprentei a fost tot de 4 — 5 mm, evitându-se închiderea în pastă a bulelor de aer.

S-a fixat un cofraj din tablă (carton) de aceleași dimensiuni ca la negativul precedent, s-a turnat patul de stabilizare din ghips care a depășit cu 1 cm punctul cel mai ridicat al amprentei din cauciuc siliconic.

După scurgerea timpului de priză al ghipsului s-a făcut demontarea în ordinea următoare: s-a scos inelul de plastilină; s-a desfiat cofrajul; s-a îndepărtat planșeta din lemn (plexiglas).

Desfacerea celor două valve din ghips se poate obține fie la o încălzire ușoară, fie la aplicarea de lovitură ușoară cu un ciocan din lemn sau din corn pe marginile primei valve. S-a evitat introducerea de instrumente ascuțite la limita de îmbinare a valzelor pentru a împiedica știrbirea carcascilor din ghips. După desprinderea celor două valve, s-a finisat a doua valvă pe muchii, s-a lăsat să se usuce lent, apoi s-a izolat cu schellak și cu ceară de parchet emulsionată, atât în locașul negativului, cât și pe zona platurilor. S-a trecut apoi la demontarea amprentelor, urmărind linia de demarcație. Această operație s-a executat cu o spatulă din os sau material plastic de formă plată și cu marginile rotunjite.

Scoterea negativului de pe piesă s-a făcut ridicând mai întâi marginea cauciucului, din aproape în aproape pînă la îndepărtarea totală fără a forța negativul care, altfel, se poate distruge. Pentru a evita efectul de vacuum se poate injecta aer între amprentă și piesă cu ajutorul unui ac de seringă și o seringă (în diverse puncte).

S-au examinat apoi cele două negative — superior și inferior din punct de vedere calitativ — în sensul fidelității și al prezenței sau absenței bulelor de aer. În cazul în care amprenta nu reprezintă o copie științifică se reia întregul flux de operații pentru confecționarea negati-

velor. Dacă cele două condiții esențiale—fidelitatea copiei și absența bulelor de aer—sunt îndeplinite se poate trece la executarea copiei propriu-zise.

Pentru copiere s-a ales un material plastic foarte dur, rezistent la șocuri mecanice, dar care să redea cu fidelitate relieful și cromatica originalului. Materialul de turnare ales a fost o rășină acrilică cunoscută sub denumirea de Duracryl special ce se prezintă sub forma unei pulberi care polimerizează în interval de 6—7 minute, la temperatura camerei, prin adăugarea unui lichid ce se livrează în ambalajul original alături de rășină. S-a colorat masa rășinii cu pigmenți extrași din uleiul de pictură în solvent organic (tiner) precum și cu pulbere de bronz aurie. Toți acești ingrediente nu au modificat caracteristicile de bază ale rășinii, în special duritatea, dar au mărit cu circa 2 minute timpul de polimerizare a rășinii.

S-au umplut cele două negative cu rășină, la ușoară modificare a viscozității masei de rășină s-au exercitat presiuni cu degetele înmuiate în apă cu detergent neionic pentru eliminarea bulelor de aer, apoi cele două valve au fost apropiate până la perfectă etanșare.

După scurgerea timpului necesar polimerizării s-au detașat patul de stabilizare și negativul elastic, obținându-se pozitivul. Acesta a fost supus retușării în zona de imbinare a celor două valve prin finisare mecanică. Pentru a se obține efecte de contrast între diferitele detalii

de profunzime ale piesei, s-a aplicat în anumite zone, un retuș cu culori pe bază de ulei (în lac foarte diluat).

În final, copia a fost peliculizată cu spray siliconic, pentru a căpăta un aspect cât mai apropiat de cel al statuetei restaurate și conservate.

Experiența întregului laborator, născută din îndelungi strădanii și cercetări în realizarea de copii și replici, a condus la existența în expoziția de bază a Muzeului de Istorie al R. S. României a multor copii după piese de patrimoniu deosebit de valoroase; depozitul monetar de la Tilișca sec. I. i. e. n., unele dacice din secția de istorie străveche—nicovale, menghine, seceri, fiare de plug, zăbale, arme—, tezaurul de la Hinova, s.c. XII i. e. n., vasul cu inscripția „Decebalus per Scorilo”, sec. I e. n., tiparul sigilar al lui Alexandru cel Bun, tezaurul de la Peretu, sec. IV i.e.n., sabia de bronz de la Roșorii de Vede, sec. XV i. e. n. tezaurul de la Sincrăieni, sec. I e. n., carul de la Bujoru sec. VIII i. e. n. etc.

NOTĂ

Ca materiale pentru amprentare se mai pot utiliza: a. rășină tip Ureal (6409 B) cu întăritor (6409 A) în proporții 3,2: 1; b. cauciu siliconic de tipul Giesmasse 56 cu întăritor Hürter T 30. Aceste materiale sînt mai greu de procurat, au prețul de cost mult mai ridicat, încetinesc viteza de lucru prinduratămarea polimerizării (24 de ore).

Ca material pentru pozitiv se poate utiliza și rășina eponidică tip Araldit cu întăritor cores-punzător, colorată cu coloranți specifici pentru astfel de rășini.

RÉSUMÉ

Le Laboratoire zonal de restauration-conservation du Musée d'histoire de la R.S. de Roumanie s'est préoccupé, dès sa création, non seulement de la restauration proprement-dite des objets du musée, mais aussi de la réalisation de copies après ces objets. L'auteur de l'article présente la méthodologie de travail utilisée en vue d'obtenir des copies d'une statuette égyptienne en bronze.

Conformément à la technique de travail, le négatif ou l'empreinte est réalisé sous forme de bivalve. On a utilisé un mélange plastique à base de kaolin pour obtenir le lit de délimitation des valves. Dans le confectionnement du négatif, on a employé une pâte de caoutchouc silicique. Le caoutchouc a été moulé à partir du centre de

la pièce, en spirale, vers les marges de celle-ci. Après le séchage, les deux valves ont été enlées du lit de gypse. Pour la réalisation de la copie, on a choisi un matériel plastique très dur, résistant aux chocs mécaniques, mais qui rendit fidèlement le relief et la chromatique de l'original—la résine acrylique Duracryl. On a rempli les deux négatifs de résine. Après l'écoulement du temps nécessaire à la polymérisation, on a détaché le lit de stabilisation et le négatif élastique, obtenant le positif. Celui-ci a été ensuite soumis à la retouche dans les zones de jointure. Finalement, la copie a été pelliculisée à l'aide d'un spray siliconique pour qu'elle acquit un aspect plus proche à l'original.

ÎN LEGĂTURĂ CU STRUCTURA ȘI DIVERSIFICAREA EXPOZIȚIILOR DE BAZĂ DE ISTORIE

ANGHEL PAVEL

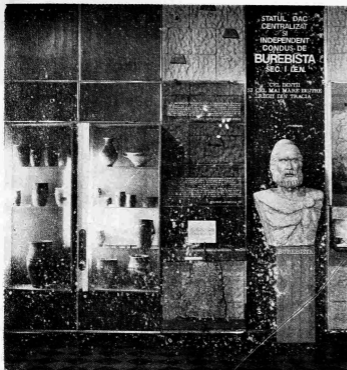
Problema modului cum trebuie prezentată în muzeu istoria patriei, în general, și a celei contemporane, în special, i-a preocupat și continuă să îi preocupe pe muzeografi. Faptul este explicabil din trei mari cauze. În primul rând, istoria ca știință se îmbogățește cu noi aspecte și date rezultate din procesul cercetării și la care contribuția muzeelor este deosebită în special pe linia acumulării de patrimoniu. În al doilea rând, în cadrul societății noastre socialiste se integrează permanent prefaceri în toate domeniile de activitate, au loc evenimente ce jalonează altă istoria la zi, cit și ce viitoare. În al treilea rând, din punct de vedere muzeotehnic, ampla activitate de organizare expozițională adaugă noi experiențe ce conduc la diversificarea formelor de prezentare pentru o mai bună receptare a mesajului acestora de către marele public.

În ultimii ani, munca muzeografilor istoriei a fost puternic irinirată de *Expunerea* tovarășului Nicolae Ceaușescu „Cu privire la stadiul actual al edificării socialismului în țara noastră, la problemele teoretice, ideologice și activitatea politică, educativă a partidului”, prezentată la Plenara lărgită a C.C. al P.C.R. din 1-2 iunie 1982. Tezele și ideile de inestimabilă valoare teoretică și practică

conținute în *Expunere* au fost însușite de către frontul muzeistic ca un program de activitate permanentă. Astfel, s-au înregistrat progrese considerabile privind prezentarea unitară, pe marile sale simexe, a istoriei patriei și partidului, tratarea fenomenelor în complexitatea

Aspect din Secția de istorie a Muzeului Județean Giurgiu

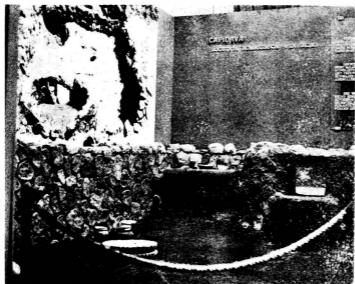

Aspect din Secția de istorie a Muzeului Județean Covasna, Sf. Gheorghe

lor, reliefaarea aspectelor locale în contextul celor naționale și o valorificare superioară a patrimoniului muzeal existent. În perioada 1982–1986 s-au organizat expozițiile de bază de istorie ale muzeelor din Cluj-Napoca, Timișoara, Arad, Sf. Gheorghe, Brăila, Suceava, Buzău, Gorj, Piatra Neamț și Rm. Vilcea. Acestea, alături de cele realizate în urmă cu 10–15 ani, au condus la structurarea unei rețele expoziționale la nivel național bine definită ce facilitează marelui public, atît din țară cit și din străinătate, o cunoaștere deplină a istoriei noastre naționale și permite realizarea unei multitudini de manifestări cu caracter informativ-instructiv-educativ ce se adresează diverselor categorii de vizitatori. De asemenea, în intervalul de timp, mai sus amintit, au fost organizate expoziții tematice de un interes deosebit: „65 de ani de la fiurirea statului național unitar român”, „40 de ani de la declanșarea re-

voluției de eliberare socială și națională antifascistă”, „Epoca Nicolae Ceaușescu — epoca celor mai rodnice împliniri din istoria poporului român”. Realizarea lor a adăugat noi valențe experienței muzeografice românești, a contribuit la ridicarea calității și diversificării muncii cultural-educative pentru formarea omului de tip nou.

Rezultatele obținute pînă în prezent de muzeologia istorică impun o analiză necesară continuării activității pe un plan superior, fiind cunoscut faptul că organizarea expoziției de bază nu reprezintă un act ce se incheie odată cu momentul inaugural, ci este un proces care impune ca periodic aceasta să fie îmbogățită și reactualizată în lumina ultimelor documente de partid și de stat, a noilor date furnizate de cercetarea istorică și legat de îmbogățirea patrimoniului muzeal cu piese reprezentative.

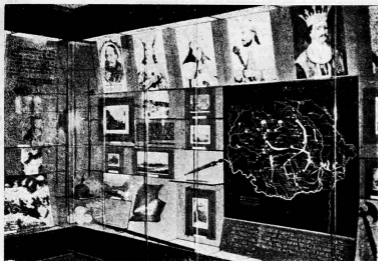

Aspect din Muzeul de Istorie Națională și Arheologie, Constanța

În condițiile actuale cînd rețeaua expozițională este, în linii mari, structurată, preocupările muzeografilor istorici trebuie să se îndrepte spre împlinirea personalității fiecărei expoziții în parte, pentru a le face să intre în conștiința marelui public prin elemente tematice specifice și rezolvări muzeografice originale. Problema evitării șablonului, în cazul expozițiilor de istorie, a fost dezbătută în materiale de specialitate în urmă cu doisprezece ani¹. Credem că discuția se impune a fi reluată, pe un plan superior, prin prisma experienței dobîndite, ca urmare a realizării de expoziții de bază în județe care, la vremea respectivă, nu aveau și a unor expoziții tematice de mare amploare.

În *Expunerea* la Plenara lărgită a C.C. al P.C.R. din 1—2 iunie 1982, secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu preciza că în muzeele locale este necesar să existe documente și materiale originale ce se referă la zona respectivă și copii după documentele fundamentale ale istoriei patriei. În lumina acestei prețioase idei se cere reactualizată problema privind proporțiile ce trebuie să existe între materialele generale și cele locale. Este știut faptul că insuficiența,

pentru fiecare temă în parte, a materialelor și exponatelor locale îi determină, pe o parte din muzeografi, să apeleze la cît mai multe copii după documente generale. Călea e facilă dar ea face ca expozițiile de bază, pe de o parte, să îi lipsească originalitatea, iar pe de alta să nu dobîndească un caracter pregnant muzeistic datorită absenței pieselor tridimensionale². Desigur, nu se pot organiza nici expoziții cu un patrimoniu ce se referă numai la problematica locală fiindcă aceasta ar însemna, de la bun început, eludarea aspectelor esențiale ale istoriei poporului și patriei noastre. În exprimările de opinie de acum doisprezece ani se aprecia să proporția ar trebui să fie de 40% pentru materialele generale și 60% pentru cele locale³. În prezent, se impun nuanțări legate de cifrele amintite. Pe parcursul anilor au fost depistate o serie de materiale locale, dar care se referă la momente importante din istoria patriei, completînd și redimensionînd imaginea acestora. Se adaugă acumularea unui bogat patrimoniu legat strict de evenimentele locale, edificator din punct de vedere istoric și sugestiv muzeografic. Ținînd seama de acest lucru, în ideea personalității expozițiilor de bază de la caz la caz, vechile cifre privind pro-

Aspect din Secția de istorie a Muzeului Județean Argeș, Pitești

Aspect din Secția de istorie a Complexului Muzeal Județean Prahova, Ploiești

porția general-local pot suferi modificări în sensul majorării procentelor pentru ceea ce reprezintă documentele locale. Desigur, această creștere se poate opera numai după ce, în prealabil, a fost executată o selecție riguroasă a acestora. Credem că și în interiorul categoriei — materiale zonale — se cere stabilită o proporție pentru a avea un număr sporit de piese privitoare la momentele fundamentale ale istoriei față de cele ce sereferă

exclusiv la aspectele locale. După opinia noastră, primele ar trebui să reprezinte cca 70%, iar celelalte cca 30%. Aceste procente nu pot fi luate ca absolute, ci orientative. În orice muzeu, problema creșterii patrimoniului este un comandament de la care muzeograful nu pot abdica, îmbogățirea colecțiilor fiind un element fundamental pentru diversificarea și personalizarea expozițiilor de bază. Mărimea și varietatea patrimoniului

pentru apetele locale, reflectind dezvoltarea economică, socială și politică a tuturor localităților din raza de reprezentare, permit o adâncire a tematicii, o redare complexă a problemelor, o mai pregnantă subliniere a unității istoriei noastre în diversitate: specificul local raportat permanent la orizontul național.

În cadrul uriașei activități de realizare a expozițiilor de bază s-au scăpat din vedere unele aspecte fundamentale ale istoriei. În multe cazuri s-a privit și se mai privește încă unilateral. Dacă istoria politică este amplu redată, aspectele sociale apar puțin pe panourile expozițiilor. Astfel, vizitatorului i se oferă date statistice detaliate privind evoluția claselor sociale, dar felul lor de viață nu este ilustrat. Nici în ceea ce privește rolul maselor în istorie nu se poate spune că este bine pus în evidență. Pe plan local există numeroase documente, tipărituri, lucrări literare care surprind aspecte legate de mișcări sociale, de modul cum poporul a înțeles și contribuie la împlinirea unor deziderate, cum sînt independența națională și dreptatea socială. Mișcarea muncitorească, activitatea comuniștilor desfășurată în diferite centre și zone ale țării se impune a fi mult mai pregnant ilustrată. Este necesar să fie redată, pe lângă lupta comuniștilor în anii grei ai ilegalității, și uriașul efort depus de aceștia pentru reconstrucția țării care a urmat războiului antihitlerist, activitatea pentru realizarea obiectivelor revoluției democratice și apoi a celei socialiste.

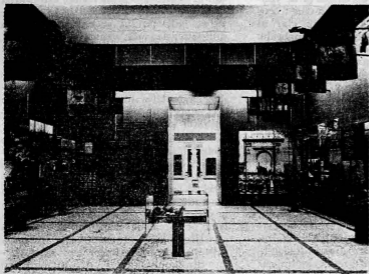
Piesele etnografice, ca argument perentoriu al civilizației noastre rurale, lipsesc din marea majoritate a expozițiilor de istorie. Mulți specialiști istorici confundă etnografia cu arta populară și de aceea nu văd compatibilitatea alăturării exponatelor de istorie cu cele de sorginte rurală. Numai că etnografia nu înseamnă doar costume, scoarțe, ștergare ci și, mai ales, unelte de muncă (agricole, pastorale, meșteșugărești), un anume tip de arhitectură ce ne particularizează în contextul european, o ingeniozitate tehnică ce a anticipat multe invenții realizate ulterior pe alte meridiane ale globului,

Aspect din Secția de istorie a Muzeului de Istorie și Artă a Municipiului București

o bogată suită de obiecte de uz gospodăresc ce permite ilustrarea unui mod de viață specific etc. Nici un moment nu trebuie scăpat din vedere faptul că piesele etnografice pot fi din plin utilizate în demonstrarea unității și continuității popoului nostru în spațiul carpato-danubiano-pontic, că ele sînt mesagerile unei strălucite civilizații rurale. Sotim absența din expozițiile de istorie a unor piese etnografice ca fiind un factor ce generează o imagine unilaterală asupra trecutului nostru și o reducere a posibilităților de diversificare a demersului expozițional. Vom da câteva exemple în acest sens³. Dacă la temele legate de dezvoltarea economiei în epoca medievală apare o serie de piese provenite din atelierele manufacturiere, firesc se impune etalarea și a unor obiecte lucrate de

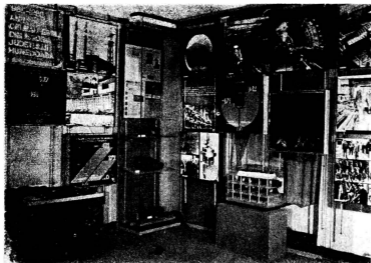
—
Aspect din Secția de istorie
a Muzeului Județean Botoșani

Aspect din Muzeul de
Istorie a Partidului Co-
munist, a Mișcării Revo-
lucionare și Democra-
tice din România

meșteri populari. Prezența într-o vitrină a unui costum boieresc sau orășenesc trebuie să determine, automat, expunerea unui costum țărănesc și aceasta pentru că în societatea medievală și modernă românească nu au existat doar boieri și burghezii, ci și țărani și muncitori care

constituiau marea masă a populației. În expozițiile de istorie trebuie să existe unelte agricole, știut fiind că ocupația de bază în țara noastră, până în epoca contemporană, a fost agricultura cu diversele ei aspecte: cultivarea pământului, legumicultura, creșterea vitelor, pomicul-

Aspect din Secția de istorie a Muzeului Județean Hunedoara — Deza

tură, viticultură, apicultură, sericicultură etc. Etalarea unor asemenea piese contribuie la ilustrarea plenară a unei ocupații ce constituie un indiciu clar al sedentarismului și autohtoniei poporului nostru. Credem că expoziția de istorie trebuie să ilustreze în mod clar raportul dinamic existent, de-a lungul veacurilor, între cultura rurală și cea urbană. Asupra prezentării unei asemenea teme se impun căutări — din punct de vedere muzeistic — pentru a se reuși redarea în toate detaliile a fenomenului. Creația populară românească, unitară în structura ei, are o mare varietate de aspecte zonale. Aceasta permite augmentarea unor teme și momente din cadrul expozițiilor de istorie contribuind la o mai clară personalizare a lor.

Un aspect ce a scăpat atenției specialiștilor în ilustrarea muzeistică a istoriei se referă la interferența dintre diferitele ținuturi românești și beneficele împrumuturi care au îmbogățit, de-a lungul veacurilor, atât creația materială cit și cultura spirituală a poporului nostru. Asemenea rapeluri nu trebuie să lipsească din expoziții fiindcă ele demonstrează unitatea în diversitate. În acest demers este necesar să se pornească încă de la epocile străvechi și vechi pentru a se elimina impresia — ce persistă în multe

expoziții — de fărămîtare în zeci de orizonturi culturale atunci cînd este vorba de moștenirea epocilor neolitice și a bronzului, hallsătăului și latenului. Pentru orînduirea feudală, vehicularea de bunuri materiale și spirituale între cele trei țări românești și rezultatele acestor împrumuturi continue și susținute trebuie puse în evidență pregnant. Schimbul de produse, circulația monetară și a cărții se cer subliniate prin intermediul măturilor bi și tridimensionale.

De-finirea personalității distincte a muzeelor județene pentru perioada contemporană se poate înscrie pe linia noului rol istoric al județelor. Valențele dobîndite de toate zonele țării prin edificarea de industrii, modernizarea agriculturii, nașterea și dezvoltarea unor centre urbane, crearea de instituții culturale și artistice inexistente în trecut, ridicarea calității vieții oamenilor sînt doar cîteva din multitudinea de atribute ce permit muzeografilor să ofere publicului informații inedite și, totodată, de un larg interes. În acest sens, se impune continua îmbogățire a colecțiilor de istorie contemporană cu noi documente originale, machete, reprezentări grafice, produse industriale cu seria zero, creații științifice, artistice și beletristice⁴ cu accent deosebit pe perioada ultimelor două de-

cenii, numită pe drept cuvânt și cu min-dire patriotică: *Epoca Ceaușescu*.

Personalitatea expozițiilor de istorie poate fi accentuată și printr-o serie de realizări muzcotehnice ce potențează și amplifică mesajul tematic. În acest sens, la unele muzee au fost gândite și redată expozițional, în mod cu totul special, anumite momente. În secția de istorie a Muzeului Județean Succava există realizat un asemenea moment. Este vorba de macrodiorama-reconstituire a Divanului lui Ștefan cel Mare. La Muzeul Județean Arad dezvoltarea industriei la nivel local în anii socialismului este redată printr-un bogat material (machete, piese originale, documente), etalat într-o diversitate de modalități ce rețin atenția publicului. În cadrul expoziției de istorie a Muzeului Județean Botoșani, pentru ilustrarea succesiunii numeroaselor orizonturi arheologice descoperite în localitatea Ripiceni, s-a recurs la prezentarea lor în sistemul casetelor ce se suprapun. Acestea sînt doar cîteva exemple, alese absolut la întimplare, din numeroase existente în muzeele noastre. Dar, asemenea momente tematice cînd sînt în număr de unu sau două pe parcursul unei întregi expoziții nu pot impune nota de originalitate dorită demersului muzeistic. Ele sînt necesare într-un număr mult mai mare. Există în cadrul istoriei naționale și locale date și evenimente care oferă specialiștilor posibilitatea unor realizări muzcotehnice spectaculoase. Este adevărat că trebuie recurs la scenografie și la o punere în cadru ce ține de arta spectacolului dar, dacă nu se admit abateri de la rigore științifică, rezultatele sînt remarcabile.

Mijloacele de practică și tehnică culturală audio-vizuală (aparate de proiectat filme, epidiascop, ecrane cu retroproiecție, casetofone) pot fi cu succes implicate în procesul de realizare a personalității expozițiilor de bază de istorie. Cuprinse în traseul acestora, la anumite teme, mijloacele tehnice contribuie la amplificarea mesajului expozițional, crează momente emoționale pentru publicul vizitator. Important este să se aleagă acele momente care se pretează a fi redată și prin intermediul filmelor, diapozitivelor și rostirii de versuri sau cîntece.

Am încercat să enunțăm doar cîteva din metodele și formele prin care muzcografiile pot spori argumentația științifică și realiza originalitatea expozițiilor de bază de istorie în contextul existenței unei rețele structurale la nivel național. Avem convingerea că practica muzeistică dispune de un număr mare de asemenea căi care se impun a fi cunoscute și discutate de către întregul front muzeistic.

NOTE

¹ Ioan Lupescu, *Oglindirea în muzee a istoriei contemporane*, în „Revista muzeelor și monumentelor”, nr. 1/1974, p. 61

² Gh. I. Ioniță, *Despre proporții în organizarea muzeelor de istorie*, în „Revista muzeelor și monumentelor”, nr. 1/1974, p. 59

³ August Pavel, *În legătură cu expoziția etnografică în expozițiile de istorie*, în „Revista muzeelor și monumentelor” nr. 1/1975, p. 20

⁴ Vezi dezvoltarea realizată de Maria Ignat și Gabriela Sarafolean, *Documentele Congresului al XIII-lea al P.C.R. — călăuză în activitatea muzeelor. Îmbogățirea, structurarea și valorificarea patrimoniului contemporan de istorie, sarcini majore pentru creșterea spiritului patriotic, pentru realizarea unei noi calități a activității muzeale*, în „Revista muzeelor și monumentelor”, nr. 2, 3/1985

BIOLOGIA APLICATĂ—PREOCUPARE PERMANENTĂ A MUZEELOR DE ȘTIINȚELE NATURII (V)

În continuarea dezbaterii inițiate de revista noastră, pe probleme de biologie aplicată, în acest număr publicăm intervenția tovarășului Ladislau Lőrincz, muzicograf la Muzeul de Științele Naturii din Aiud.

Pentru cititorii care nu cunosc întrebările orientative, în jurul cărora se desfășoară dezbaterea, le repetăm mai jos:

1. Ce se înțelege prin biologie aplicată și care domenii ale vieții sociale intră în sfera acestei activități interdisciplinare ?

2. În funcție de profil, ce tipuri de muzee pot desfășura acțiuni de biologie aplicată ?

3. Cum considerați că pot fi utilizate, cu cele mai bune rezultate, colecțiile muzeului dv. în domeniul biologiei aplicate ? Ce preocupări aveți pentru îmbogățirea colecțiilor destinate acestui scop ?

4. Muzeul dv. desfășoară activități utile biologiei aplicate ? Ce preconizați pentru largirea preocupărilor din acest domeniu ?

LADISLAU LŐRINCZ

1. Prin biologie aplicată înțelegem acele cercetări ale căror rezultate au aplicabilitate imediată. Aceste cercetări caută să descifreze tainele naturii: principiile diferitelor fenomene, mecanisme, structuri, relații intrasistemice, la diferite nivele etc. pentru a le putea utiliza în folosul omului.

Medicina umană, agricultura, silvicultura, zootehnia și medicina veterinară sînt domenii foarte specializate, am putea spune clasice, ale biologiei aplicate, care servesc două scopuri majore ale umanității: sănătatea și alimentația. Aceste ramuri de activitate ale biologiei au o vechime considerabilă în comparație cu ramurile mai tinere care și ele oferă posibilități infinite de cercetare cu caracter aplicativ.

Este cunoscut faptul că natura reușește să realizeze orice cu minimum de investiție (energie, materie, spațiu) și randament maxim. De exemplu, în industria chimică, pentru a se produce o singură substanță este nevoie de un ansamblu întreg de instalații, care în multe cazuri ocupă suprafețe întinse, plus energie (industriile sînt energofage), pe cînd în natură plantele reușesc prin fotosinteză să transforme substanța anorganică, cu ajutorul energiei radiante captate, în substanță organică, ceea ce reprezintă de fapt una din principalele condiții ale vieții heterotrofe. Această sinteză complexă (încă ?), este realizată într-un laborator care ocupă un spațiu minimal (de ordinul cm³) și se reface anual din nou (frunza). Ce diferență fantastică este de fapt între cele două laboratoare, producibilitatea industriei chimice totale de pe Terra nu suferă comparație cu cea a frunzei (3,5 miliarde t/an).

În acest sens în natură găsim „n” exemple, care merită să fie cercetate. Am dori să amintim, totuși, încă o problemă și anume randamentul excepțional al proceselor energetice bioluminescente, în care aproape întreaga energie chimică a reacției (97%) trece în energie luminoasă. (Unaștea mecanismelor intime ale bioluminescenței și posibilitatea aplicării ca sursă de iluminare ar fi de o rentabilitate ieșită din comun, luînd în considerație faptul că un bec electric transformă în lumină 11—13% din energia cheltuită. (!) Practic toate domeniile vieții sociale intră în sfera acestor cercetări interdisciplinare.

2. Orice muzeu de științele naturii poate desfășura activitate de cercetare în domeniul amintit, avînd, totodată, și menirea pentru aceasta tot așa cum se fac cercetări de muzeeologie și psihosociologie în relația muzeu-public, în sco-

pul îmbunătățirii calității și eficienței activității desfășurate de muzee. Și până acum s-a abordat cercetarea aplicativă.

3. Muzeul nostru posedă colecții care pot fi utilizate în domeniul biologiei aplicate, astfel amintim colecția de semințe de plante cultivate, realizată prin cercetări proprii și în colaborare cu Institutul Agronomic Cluj-Napoca și Centrul de selecționare a semințelor — Alba-Iulia. În baza datelor adunate și a pieselor din colecție, am realizat, prin forțe proprii, o expoziție temporară itinerantă, în 1984, intitulată: „Plante de înaltă productivitate” cultivate în județul Alba, cu scopul de a contribui la ridicarea productivității agricole în condițiile pedoclimatice ale județului nostru. Această expoziție a fost itinerată la unitățile agricole din județ.

4. Muzeul nostru a desfășurat și desfășoară cercetări cu caracter aplicativ. Astfel, putem aminti cercetările privind echilibrul biologic al ecosistemelor acvatice din complexul de lacuri „Tăul fără fund” de la Băgău, județul Alba, și posibilitățile folosirii nămolului de turbă în terapia balneară. În urma cercetării, spitalul din Ocna Mureș a înființat o secție de terapie balneară folosind acest nămol cu rezultate bune.

Muzeele, în comparație cu alte instituții care desfășoară activitate de cercetare, păstrează obiectul cercetat. Ele cercetează, colectează, conservă, păstrează și valorifică prin diferite modalități,

în primul rînd prin *expunere*, apoi prin *publicare* etc. Principala trăsătură specifică muzeului, indiferent de profilul său, este dată de *existența piesei de muzeu*, care are acumulată o doză determinată de informații, fiind purtătoare de mesaj științific, *intensitatea mesajului constînd în autenticitatea piesei*. De exemplu, fosila palmierului *Sabal major L.* din Cretacicul inf. (descoperită la Vințul de Jos, județul Alba, de Herepey K. în 1899) transmite mesajul vegetației din Europa centrală de acum 65 milioane de ani, formînd o punte de legătură peste timp pînă la persoana care contemplă emoționată în fața vitrinei din muzeu. Meteoritul de la Moci (3. II. 1882) aduce mesajul spațiului infinit al Universului, iar pasărea paradisului (*Paradisaea rubra L.*) mesajul spațiului geografic îndepărtat.

Muzeul are trei funcții distincte și anume funcția de cercetare, de conservare și păstrare și cea educațională, prin această a treia funcție fiind valorificate muzeistic rezultatele primelor două funcții. Fiecare dintre aceste trei funcții acționează pentru realizarea scopului final.

În încheiere o precizare: o cercetare, în general, ca să poată fi aplicată, trebuie ca rezultatele să fie incluse în tematica expozițiilor permanente și temporare și neapărat publicate, pentru a intra în circuitul informațional al domeniului respectiv.

Dezbatere organizată de

ION GRIGORESCU

patrimoniu • patrimoniu

IMAGINI CARE AU INTRAT ÎN ISTORIE

PETRE COSTINESCU

Cel mai vechi atelier fotografic din Iași a fost deschis de către frații Ioan și Nestor Heck în anul 1850¹. În anul 1851 Ioan Heck încearcă, pentru scurt timp, să deschidă o sucursală la București, unde executa portrete în daghereotipie, dar intenția sa nu reușește și se întoarce din nou la Iași². În preajma anului 1860 Nestor Heck rămâne singur. Prin atelierul celor doi frați s-a perindat

toată protipendada Moldovei. Multe fotografii pot fi recunoscute ca aparținând fraților Heck datorită mesei cu ciucuri pe care modelul își sprijină mina.

În articolul de față ne propunem să infățișăm câteva din reușitele fotografice din anii de început ai atelierului.

Dimitrie Rallet (1816—1858), poet și prozator, adept înfocat al Unirii, pe care o susține, publicând în paginile revis-

Foto 1

Foto 2

Foto 3

telor „Propășirea”, „Zimbrul”, „Foaie pentru minte, inimă și literatură”, autorul bucății satirice *Unirea și cleveletoarii ei*, Iași, 1857³. Fotografia scriitorului (foto 1)⁴ stînd la celebra masă cu ciucuri este retușată. Un portret literar sugestiv îi face Dimitrie Bolintineanu prietenului său într-o carte pe care a tipărit-o la Paris: „Un spirit distins, un caracter integru, o cultură temeinică; inima și pana sa în egală măsură sînt în serviciul patriei”⁵.

Un alt chip surprins de obiectivul fraților Heck a fost acela al scriitorului pașoptist Costache Negri (1812—1876) la a cărui moșie, Minjina, aveau loc întrunirile unioniștilor. În 1856 Costache Negri făcea parte din Comitetul Unirii din Iași, iar în 1857 este ales vicepreședinte al Adunării ad-hoc și militează pentru împroprietărirea țăranilor. Agent-reprezentant al țării la Constantinopol, va lucra pentru recunoașterea dublei alegeri a lui Alexandru Ioan Cuza. Scrisorile, care au un pronunțat caracter memorialistic, formează partea cea mai rezistentă a operei sale⁶ (foto 2)⁷. Tot D. Bolintineanu îi schițează și acestuia în citeva

trăsături caracterul: „Este adorat de compatrioții săi, care simt ca el este admirat de inamicii lui pentru tot ce are frumos, și generos”⁸. Măsuța cu ciucuri a fraților Heck revine ca în leit-motiv în fotografii. Este cea mai reușită imagine care se păstrează de la Costache Negri.

Știm cu certitudine că pînă în 1857, în atelierul celor doi frați s-au fotografiat următoarele personalități ale vieții moldovene: P. Mavrogheni, D. Rallet, mitropolitul Sofronie Miclescu, C. Negri, M. Kogălniceanu, C. Sturza, M. Jora, C. Rolla, A. Panu, C. Hurmuzachi, D. Cract, Alexandru Ioan Cuza, N. Catargiu, D. Georgiade, C. Iepureanu, precum și deputații săteni. În anul 1858 Ioan Heck, folosind fotografiile deja existente din arhiva sa, alcătuiește un fotomontaj intitulat *Deputații adunării ad-hoc ai Moldovei, 1857* (foto 3)⁹. Este singura operă semnată de Ioan Heck și datată (foto 4)¹⁰. Secția de stampe a Bibliotecii Academiei R. S. România păstrează nenumărate din aceste poze din care a fost alcătuit fotomontajul din 1858. În partea de jos a fotomontajului este produs chipul deputaților săteni (foto

Foto 4

5) ¹¹. Pe această fotografie, M. Kogălniceanu a scris: „*Temelia casei Kogălniceanu lui Rosetti*” (foto 6) ¹². Cele mai interesante detalii în legătură cu această fotografie ni le dă chiar M. Kogălniceanu. Acesta este ales, la 27 martie 1891, președintele Secției istorice a Academiei române. Într-un discurs de recepție cu caracter autobiografic intitulat *Dezrobirea țiganilor, oborirea pronomiilor și privilegiilor de naștere și de castă. Emanciparea țărănilor*, M. Kogălniceanu evocă luptele care s-au dat pentru realizarea Unirii Principatelor, scoțind în evidență

rolul hotărâtor pe care l-au avut deputații țărani. „*Cu drept cuvânt, afirmă Kogălniceanu, li s-a aplicat mîmrea de talpa cușei, numire care eu am scris-o lui C. A. Rosetti (Un exemplar din această fotografie se află încă astăzi în sala de conferințe a Camerei noastre de deputații)*” ¹³. Și mai departe: „*În marșă luptă pentru Unire, deputații țărani au rezistat la toate încercările de corupțiune și promisiunile separatiștilor. Ei au stat credincioși alături cu unioniștii. Și cînd în ziua de 7 octombrie 1857, în a șaptea sedință Adunarea ad-hoc a votat, afară*

Foto 5

Foto 6

de două voturi ale logofătului Alecu Balș și al locștirului episcopului de Roman, Hermeziu, propunerea pentru Unirea Principatelor prezentată de mine și când votul s-a proclamat de președinte, Ion Roată, deputatul Jărașilor din județul Putna, a exclamat în gura mare în numele celorlași deputați clăcași: Noi nu știm a uri, dar Dumnezeu știa!"¹⁴.

Acest document unic, realizat în forma unui fotomontaj, i-l datorăm lui Ioan Heck cu puțin timp înainte de a se despărți de fratele său Nestor, al cărui atelier va dăinui în Iași aproape o jumătate de veac.

NOTE

¹ George Poira, *Aspecte din istoricul fotografiei în România*, în „Fotografia”, Nr. 10, octombrie 1970, p. 597.

² Constantin Săvulescu, *Cronologia fotografiei din România. Perioada 1839–1916*, în „Fotografia”, Nr. 4–5 iulie-octombrie 1973, p. 88.

³ *Dicționarul literaturii române de la origini până la 1900*, București, 1979, p. 721–722.

⁴ Biblioteca Academiei R.S. România, Cabinetul de stampe, F. 18679. Fotografia a fost publicată în „Dicționarul literaturii...”, p. 121 și constituie unicul document fotografic al scriitorului.

⁵ *L'Autriche, la Turquie et les Moldo-Valaques*, Paris, 1856, p. 140.

⁶ *Dicționarul literaturii...*, p. 616–617.

⁷ Biblioteca Academiei R. S. România, Cabinetul de stampe, F. 18680.

⁸ *L'Autriche, la Turquie...* p. 139.

⁹ Biblioteca Academiei R. S. România, Cabinetul de stampe, F. 111 10126. Publicată în *Istoria României*, vol. II, București, 1964, p. 289.

¹⁰ Biblioteca Academiei R. S. România, Cabinetul de stampe, detaliu din F. 111 10126, conținând semnătura lui Ioan Heck, anul și localitatea.

¹¹ Biblioteca Academiei R. S. România, Cabinetul de stampe, F. 111 10128. Fotografia a fost reprodată de Constantin C. Giurescu în *Viata și opera lui Cuza Vodă*, București, 1966, p. 32.

¹² Biblioteca Academiei R. S. România, Cabinetul de stampe, F. 111 10128. Detahu cuprinzind dedicația lui M. Kogălniceanu către C. A. Rosetti.

¹³ Discursul lui M. Kogălniceanu a fost publicat în „Analele Academiei Române”, seria a II-a, tomul XIII, 1890–1891, București, 1892, p. 289–310.

¹⁴ *Ibidem*, p. 289–290.

RÉSUMÉ

L'auteur présente l'atelier photographique le plus ancien de Jassy, ouvert en 1850 par les frères Ioan et Nestor Heck.

On mentionne quelques-unes des réussites photographiques enregistrées pendant les premières années de fonctionnement de l'atelier et on présente brièvement quelques données biographiques des personnes portraturées. Quelques exemples: Dimitrie Raillet (1816–1858), poète et prosateur, adepte ardent de l'Union, l'écrivain de 1848 Costache Negri (1812–1876), membre du Comité de l'Union de Jassy en 1856, vice-président de l'Assemblée ad-hoc en 1857. D'autres personnalités de Moldavie photographiées dans le même atelier jusqu'en 1875:

P. Mazogheni, le métropolitain Sofrone Miculescu, M. Kogălniceanu, C. Sturdza, M. Jora, C. Rolla, A. Pănu, C. Hormuzachi, Alexandru Ioan Cuza, N. Catargiu, D. Georgiade, C. Iepureanu etc.

Particulièrement important et significatif est le photomontage réalisé par Ioan Heck en 1858, intitulé „Les Députés de l'Assemblée ad-hoc de la Moldavie, 1857”.

Ces photos, gardées dans le département d'estampes de la Bibliothèque de l'Académie de la R.S. de Roumanie sont des liens du patrimoine national, et leur mention se veut une impulsion donnée aux chercheurs pour faire des études de spécialité plus approfondies.

UN DOCUMENT PRIVIND INIȚIATIVA ORGANIZĂRII ÎN ANUL 1921 A UNEI EXPOZIȚII „AUREL VLAICU”

MIRCEA DUMITRESCU, SILVIA PĂDURARU

În anul 1982, cu ocazia sărbătoririi centenarului nașterii lui Aurel Vlaicu, în satul care îi poartă azi numele, a fost vernisată o expoziție închinată memoriei acestui promotor de seamă al progresului științei și tehnicii românești și universale.

Cercetări proprii de arhivă ne permit unele sugestii privind amplificarea ilustrării expoziționale a vieții și activității ilustrului inventator și aviator român. În acest sens, ni se pare utilă precizarea faptului că inițiativa în sine reprezintă o „premieră” muzeografică, dorința cinstirii lui Aurel Vlaicu prin mijloace expoziționale existind, consemnată ca atare,

de peste șase decenii.

Profesorii liceului din Orăștie, în 1921, au demonstrat preocupări ale căror scop final urma să se concretizeze în realizarea, în localul instituției respective, a unei expoziții dedicate lui Aurel Vlaicu, expoziție care, pornind de la piesele aflate în posesia familiei Vlaicu, ar fi concentrat întregul patrimoniu interesind tema respectivă.

Documentul pe care îl publicăm poate, de asemenea, sluji actualilor organizatori în efortul de a stabili proveniența și însemnătatea unor piese, creionind, în același timp, o imagine mai amplă a preocupărilor și realizărilor lui Aurel Vlaicu.

„Direcțiunea Liceului „Aurel Vlaicu” — Orăștie

Domnule ministru

Subsemnata Direcțiune vă roagă respectuos să binevoiți a-i promite pentru a Vă susține următoarea cerere modestă:

Noi profesorii dela acest liceu conduși de cel mai sfânt țel pentru cultul eroilor noștri cari prin activitatea lor ne-au dat pildă grăitoare, am socotit că e bine să se pună bazele aici, la acest liceu, unui muzeu istoric care va conține toate obiectele rămase în urma lui Aurel Vlaicu, nemuritor geniu — ce măcar și în forma aceasta să grăiască generațiilor viitoare.

Totodată socotim că avem și o datorie morală față de memoria lui Aurel Vlaicu și față de părinții săi cari — jertfindu-și averea întreagă au dat neamului nostru una dintre cele mai nepieritoare glorii.

În conspectul deăturat sunt inventariate obiectele aflate la mama lui Vlaicu, cari obiecte, pe lângă valoarea lor publică mai au și o valoare istorică.

Totodată îndrăzim a Vă ruga Domnule Ministru, cu toată dragostea, dacă se poate să înșiștați cu înalta Voastră autoritate — ca să se adune în cadrele acestui liceu care dorește să înființeze acest muzeu, în țara lui Vlaicu, —și celelalte obiecte foarte prețioase cari au rămas prin București în urma lui Vlaicu...

Orăștie la 21 octombrie 1921”¹

La 9 octombrie 1921 a fost încheiat, la Binținți, între rudele lui Aurel Vlaicu (Ion și Ana) și profesorii Zaharia Stanciu și Valeriu Bora un inventar relativ la piesele ce urmau să constituie baza viitorului muzeu.

INVENTAR

dat la 9 octombrie 1921 în casa Dna. Ana Vlaicu mama neamuritorului A. Vlaicu și Ion Vlaicu frațele aviatorului despre obiectele parțienvenți proprii, parte perfecționate, parte folosite de Aurel Vlaicu. Prezenți: Ana Vlaicu, mama lui A. Vlaicu, Ion fratele lui Aurel; prof. Zaharia Stanciu și prof. Valeriu Bora.

INSTRUMENTE

1. Modelul celui dintâi aeroplanu Aurel Vlaicu
2. Motocicleta
3. Un inductor — invenție și construcție proprie — în inzeș de cauciuc
4. Un alt inductor — în inzeș de lemn
5. Două perechi, telefoane
6. O construcție originală pentru mașină termică
7. Un rotor — construcție proprie pentru dinam
8. Un gramfon — cu membrană invenție proprie
9. Două membrane ... — pentru gramfon, plus o ramă de membrană, invenție proprie
10. Material pentru membrană
11. Un inductor
12. Un carburator, invenție proprie
13. O pereche boline
14. O mașină centrifugală din lemn, construcție proprie
15. Un firez rotund
16. O mașină mică magneto-electrică
17. O mașină mai mare magneto-electrică
18. O mașină termică, model mic
19. Patru acumulatori

20. Două elemente
21. O osie cu butuc pentru velociped
22. O sonerie
23. Un cablu
24. Resturi din perpetuum mobile, invenție proprie
25. O pereche telefoane
26. Un compas — de când era Aurel Vlaicu la școală
27. Un corp de pompă cu piston, construcție proprie
28. O ramă de firez construcție proprie
29. Două boline mici
30. Un script, construcție proprie
31. O roțiță diferențială, construcție proprie
32. O bucată sirmă de la aeroplanu
33. O sirenă
34. Un stativ pentru baterie, construcție proprie
35. O stăbră de lămpi electrice
36. Rămășițe de ceasornic
37. O membrană...
43. O elice — decora aeroplanul lui Vlaicu
44. O lampă electrică de la automobil
45. Un altometru

CĂRȚI ETC.

1. Colecțiunea de schițe și de semne a motorului aeroplanului și a altor părți ale aparatului
2. Nouă bucăți caiete cu însemnări de studiu din copilărie — a lui A. Vlaicu
3. Colecțiunea diferitelor cărți germane
4. Zece volume — cărți științifice
5. Patru volume — cu conținut de interes diferit
6. O carte de fizică
7. Șase volume „aeroplanul Vlaicu”².

NOTE

¹D.G.A.S., Fondul Ministerul Artelor, Dosar. 638/1921, I. 93.

² Ibidem, 94, 94 verso.

MARILE DEMONSTRĂȚI POPULARE ANTIFASCISTE ȘI ANTIHITLERISTICE, DESFĂȘURATE ÎN ROMÂNIA LA 31 MAI 1936

GHEORGHE NEACȘU

În cel de-al patrulea deceniu și, în special, în urma marilor bătălii de clasă din ianuarie-februarie 1933, mișcarea antifascistă, antihitleristă din România s-a intensificat de la un an la altul, în raport cu accentuarea pericolului fascist, hitlerist.

Lupta împotriva ofensivei hitlerismului și a agenturii sale interne, pentru salvarea libertății și independenței României se impunea acum, mai mult ca oricând, ca o îndatorire acută, supremă pentru toate partidele, grupările și personalitățile patriotice.

Viața politică a României cunoaște în acești ani importante deplasări și regrupări de forțe social-politice, ca o consecință a fenomenelor și proceselor ce au avut loc pe plan economic și social, a radicalizării maselor populare și implicațiilor interne ale evoluției situației internaționale. Ele s-au concretizat atât în antagonismele și luptele dintre masele muncitoare și clasele exploatoare, cât și în disputele ce au avut loc între partidele și grupurile politice și chiar în interiorul acestora.

Politica urmată de Carol al II-lea, concretizată printr-o serie de manevre și combinații de culise, a constituit fac-

torul de întreținere și stimulare a disensiunilor dintre partidele burgheze și din interiorul lor, a urmărit dezagregarea acestora și netezirea drumului spre instaurarea dictaturii sale personale. Însă, unele personalități lucide au înțeles că pentru contracararea acestor acțiuni era necesară concentrarea forțelor în vederea apărării și consolidării partidelor ce se aflau pe poziția menținerii regimului constituțional-parlamentar.

O arie largă de forțe social-politice, care a cuprins marea majoritate a poporului român, s-a opus pericolului hitlerist. Evoluția evenimentelor interne și internaționale a ridicat cu acuitate necesitatea istorică a ralierei tuturor acestor forțe, pentru salvarea intereselor naționale majore ale României.

Partidul Comunist Român are meritul de a fi fost forța politică principală care a înțeles clar pericolul grav pe care-l prezenta hitlerismul pentru libertatea și pacea continentului, pentru destinele României. El a preconizat o serie de soluții și măsuri de ordin politic, economic, social și militar, menite să întărească și să asigure capacitatea de rezistență antifascistă, antihitleristă a poporului român.

Ilustrația articolului
peală în imaginile la man-
festațiile din 31 iulie 1936

Partidul Comunist Român și-a axat linia politică-tactică spre dezvoltarea legăturilor sale cu masele muncitorești și cele mai diferite pături și categorii sociale, spre colaborarea cu cele mai diverse organizații politice și obștești, în vederea realizării lor pe o platformă comună de luptă pentru apărarea libertăților democratice, a neatirării, integrității și ființei naționale a României. Orientarea politică a P.C.R. a avut la bază o tactică suplă, realistă, cerută de noile condiții și necesități ale momentului, concretizată printr-o întinsă gamă de forme și metode ale muncii de masă ilegale, semilegale și legale, în dinamizarea forțelor progresiste, democratice și patriotice din țara noastră. Ca urmare, în această perioadă, partidul comunist s-a remarcat ca cea mai avansată forță politică pe plan național, premisă esențială a unor noi succese ale luptei sale în etapele următoare.

Plenarele C.C. al P.C.R. din iulie 1933, februarie 1935 și, mai ales, cea din iulie 1936 au analizat activitatea partidului, situația politică internă, poziția partidului comunist față de partidele și grupările politice muncitorești și burgheze, raportul de forțe între ele, stabilind tactica partidului în problema realizării frontului unic muncitoresc și a unui larg front al forțelor antifasciste. Totodată, a fost preconizată adoptarea

unei forme elastice de activitate, prin care să se influențeze organizații culturale-educative, sportive, asociații ale invalizilor, foștilor combatanți de război, organizațiile locale ale partidelor burgheze, în special ale P.N.Ț. Punind în centrul atenției problema pericolului fascist, revizionist care amenința integritatea teritorială a țării și însăși ființa națională a poporului român, Plenara a V-a a C.C. al P.C.R. din iulie 1936 a dat indicații deosebit de importante cu privire la linia politică-tactică a partidului. Apreciind că „România poate deveni numai obiect de reimpărțire nouă, imperialistă, a Europei, iar nu subiect”, a relevat că triumful hitlerismului ar duce la „dezmembrarea României în folosul țărilor vecine fasciste și la înrobirea poporului român, la acapărarea tuturor bogățiilor țării de către imperialismul german”. În același timp, a trasat ca sarcină principală a partidului mobilizarea tuturor forțelor sociale pentru a se „organiza rezistența față de un atac posibil din partea fascismului german și ungar asupra României”. Pentru a arăta poziția patriotică a comuniștilor, plenara sublinia că ei (comuniștii — n.n.) „vor considera necesară apărarea fiecărei palme de pământ a țării” și vor „intra în primele rinduri ale luptătorilor pentru respingerea agresiunii fasciste”¹.

Partidul comunist a elaborat o platformă comună de luptă patriotică, antifascistă în scopul luptării unei largi forțe social-politice, inclusiv partide și grupări ca P.N.Ț. și P.R.Ț., apreciate în documentele plenarei ca reprezentând în acea vreme „factori antifasciști”².

Hotărârile plenarei lărgite din 1936 arătau că „P.C.R. este gata să trateze cu alte partide și organizații pentru lupta comună pe baza acestei platforme ori a unora din punctele ei. Partidul este gata să participe la organizarea luptelor comune pentru orice cerință vitală a maselor”³.

Obiectivul principal urmărit de P.C.R. în această perioadă a fost realizarea frontului unic muncitoresc ca temelie a frontului tuturor ce se opuneau fascismului, hitlerismului.

Demne de semnalat în această privință sînt propunerile partidului comunist din aprilie și decembrie 1933, din iulie, septembrie și octombrie 1934, din martie, aprilie și noiembrie 1935, din ianuarie, aprilie 1936 etc., adresate muncitorimii organizate și neorganizate, conducerii P.S.D. și P.S.U., cit și organizațiilor locale ale acestor partide.

Pe linia unirii forțelor democratice, pe baza unei platforme comune antifasciste se înscris semnarea acordului din 24 septembrie 1935 de la Băcia între Frontul Plugarilor și Uniunea oamenilor muncii maghiari, ca și a celui din 26 noiembrie 1935 de la București, între Blocul pentru apărarea libertăților democratice — organizație de masă legală îndrumată de P.C.R. — și Partidul Socialist (Popovici), după care a urmat, la 6 decembrie 1935, semnarea acordului de la Tebea între Blocul pentru apă-

rarea libertăților democratice, Frontul Plugarilor și Partidul Socialist, cărora li s-a alăturat, puțin mai târziu, și Uniunea oamenilor muncii maghiari. „Censurînd libertățile democratice ca un patrimoniu național și fascistoid ca o ofensă adusă unui trecut de jertfe și o primejdie pentru pace și civilizația țării și a lumii, organizațiile au hotărît — se arăta în comunicatul Blocului pentru apărarea libertăților democratice —, să nu precupească eforturile lor pentru afărarea libertăților, legînd astfel luptele lor cu luptele pentru dreptul la o viață mai bună, mai demnă ale înaintașilor noștri, conduși de Horia, Cloșca, Crișan, Tudor Vladimirescu, N. Bălcescu și alții”⁴. Acordul sintetiza principalele obiective ale luptei poporului român pentru apărarea democrației, împotriva pericolului fascist, pentru pace. Aceste acțiuni au fost încununate de victoria înregistrată în alegerile parlamentare parțiale din 18 februarie 1936, din județele Mehedinți și Hunedoara.

Conștient de pericolul grav pe care-l reprezenta pentru destinele poporului român hitlerismul, fascismul, Partidul Comunist Român s-a orientat spre dezvoltarea și intensificarea activității sale în direcția concentrării tuturor forțelor democratice și patriotice. Astfel, P.C.R., în ianuarie 1936, a adoptat hotărîrea de a intensifica acțiunile pentru a determina Partidul Național Țărănesc, Partidul Radical Țărănesc și alte partide să se încadreze în lupta antifascistă. Scrisoarea din ianuarie 1936, semnată de C.C. al P.C.R. și adresată conducerii P.N.Ț., propunea realizarea unui front comun de luptă pentru răsturnarea guver-

nului liberal și formarea unui guvern de front larg democratic⁵. În numeroase acțiuni comuniste au reușit să găsească calea de a stabili contacte și să pună în discuție problemele majore ale țării și au colaborat cu numeroase cadre de conducere locală și unele cadre de conducere centrală ale P.N.Ț., P.R.Ț. și alte partide.

Pe măsură ce mișcarea antifascistă, antihitleristă s-a intensificat, ca urmare a creșterii treptate a pericolului fascist, hitlerist, a crescut și experiența doborâtă de mișcarea democratică, care a dus la un avânt al luptei pentru crearea unui front comun al tuturor forțelor democratice, antifasciste. Aceasta s-a afirmat cu vigoare cu prilejul marilor întruniri publice, manifestații și demonstrații de stradă. Printre ele se remarcă manifestația organizată la București de către Blocul Democratic, la 13 martie 1936, în semn de solidaritate cu Frontul popular înfiptuit în Franța; întrunirea publică a Comitetelor cetățenești din 24 mai 1936 de la Sala „Tomis” din Capitală, unde a vorbit Dem Dobrescu lansând chemarea: „Trebuie să luăm măsuri urgente... de aci din această sală grandioasă ca sentiment și ca număr democratic, adresez un suprem apel către toți democrații și le spun alții: „Democrați din toată țara, uniți-vă!””. Apoi demonstrații au defilat pe străzi sub lozincile: „Jos fascismul!”, „Trăiască

Frontul Democratic!”, „Vrem pace!”, „Jos starea de asediu și cenzura!”, „Vrem trai ieftin!”⁶.

În țară se desfășoară acum o serie de manifestații populare, organizate de P.N.Ț. și P.R.Ț. și care prilej se condamnă toleranța guvernului liberal față de fărâdelegile dreptei. În a doua parte a lunii mai, în mai toate centrele țării se țin întruniri speciale de protest împotriva proceselor intentate luptătorilor comuniști și antifasciști ce se desfășurau în acele zile. Eforturile P.C.R. de a trans-

forma procesele într-un mijloc activ de luptă, de demascare a primejdiei fasciste și de afirmare a necesității coalizării tuturor forțelor patriotice, antifasciste, pentru salvarea libertății și independenței poporului român, au fost admirabil slujite de atitudine curajoasă pe care au avut-o luptătorii comuniști și antifasciști în timpul procesului. Încă din timpul procesului de la Brașov, în împrejurările neînchipuit de grele ale înfruntării cu organele represive ale regimului burghezo-moșieresc, s-au vădit înaltele trăsături politice morale — principiialitatea comunistă, patriotismul înflăcărat, devotamentul în slujba intereselor vitale ale clasei muncitoare, ale poporului și țării, abnegația, dârzenia și neînfricarea în luptă pentru cauza socialismului și a păcii — ale tovarășului Nicolae Ceaușescu, care prin voința unanimă a poporului se află azi în fruntea partidului și statului, conducând de peste două decenii, cu neameșuită strălucire, destinele României pe calea progresului și civilizației socialiste, afirmării ei demne, libere și independente în rindul națiunilor lumii.

Procesul de la Brașov, prin implicațiile și ecoul său, a contribuit la amplificarea stării de spirit antifasciste, la creșterea gradului de mobilizare a maselor largi populare, în lupta împotriva fascismului,

pentru libertate și independența patriei, pentru viitorul democratic al țării.

Spre sfârșitul lunii mai, conducătorii P.N.Ț., dându-și seama de amploarea evenimentelor, au difuzat un Manifest către țară⁷ care inițial a fost confiscat de autorități, iar apoi retipărit și publicat în presă, prin care chema masele la luptă pentru răsturnarea guvernului liberal și împotriva organizațiilor fasciste și de extremă dreaptă. Împărțșind marva majoritate a obiectivelor acestei acțiuni, P.C.R. aderă fără rezerve, la ea și difuzează un Manifest⁸ adresat clasei muncitoare, țărânimii, meseriașilor, intelectualilor, membri și simpatizanți ai partidelor și altor organizații proletare cu chemarea de a participa „La acțiunile de la 31 mai, arătând prin aceasta că înțeleg să îndeplinească rolul lor istoric, de a fi adevărații lor îndrumători și conducători al luptei poporului contra fascismului, războiului și exploatarea capitaliste”.

În vederea grandioaselor demonstrații din 31 mai au sosit în Capitală, în noaptea și dimineața zilei respective, zeci de mii de oameni din peste zece județe din Muntenia. Ei s-au adunat în puncte stabilite dinainte unde au susținut mitinguri și intramiri. Un rol deosebit l-a jucat tineretul care a acționat în front comun pentru scandarea lozincilor anti-războinice și antifasciste, formulate de

P.C.R. Întilnindu-se în Piața Victoriei, coloanele demonstranților, care însumau peste 120 000 de participanți, s-au îndreptat spre Piața Romană pentru a defila prin fața conducerii P.N.Ț., care se afla la tribună. Demonstranții, cu brațele ridicate și pumnii strinși, au scandat lozinci și strigăte de protest împotriva împilărilor regimului. Printre ei se aflau și coloanele sindicatelor muncitorilor din București și ale altor organizații revoluționare care au manifestat cu placarde pe care erau înscrise următoarele lozinci: „Trăiască frontul popular”, „Vrem guvern de front popular”, „Jos fascismul”, „Jos războiul”, „Jos cenzura și starea de asediu” etc.⁹ Astfel, datorită activității prodigioase desfășurate de Partidul Comunist Român în

în afara legilor, stă în fruntea luptei maselor și va lupta fără rezerve pentru revendicările lor. Apoi a îndemnat să se acționeze cu fermitate pentru înfăptuirea Frontului patriotic antihitlerist, împotriva fascismului și războiului¹⁰.

Îndreptându-se spre Arenele Romane din Parcul „Carol”, demonstrații s-au ciocnit pe parcurs cu bande de huligani ai organizațiilor fasciste și de extremă dreaptă. Adunarea din Parcul „Carol” a fost deschisă de către Virgil Madgearu care a dat cuvântul lui Ion Mihalache, președintele P.N.Ț. Acesta a expus poziția Partidului Național Țărănesc față de guvernul liberal și de rege și a prezentat punctul de vedere al partidului său față de politica externă a țării.

vederea folosirii acestui moment pentru coalizarea tuturor forțelor politice, patriotice, antifasciste pe o platformă comună de luptă, manifestația din 31 mai 1936, convocată în scopul răsturnării guvernului liberal, a luat caracterul unei mari demonstrații antifasciste și antirevizioniste, cu o largă participare a maselor.

Militantul comunist Constantin Trandafirescu, reprezentant al P.C.R., ajuns în fața tribunei, s-a ridicat pe umerii unor tovarăși și a vorbit arătând că Partidul Comunist Român, deși este scos

Adunarea s-a încheiat printr-o vibrantă hotărâre de luptă pentru apărarea independenței, suveranității și integrității teritoriale a țării. Un rol hotărâtor în înfrimarea acestei direcții largi politice l-au avut mii de muncitori, membri și nemembri de partid, simpatizanți și democrați.

Și în alte centre de județ ale țării au avut loc asemenea mari demonstrații care s-au desfășurat în același sens și cu aceleași obiective. Astfel, la Timișoara, Galați, Iași, Bacău, Craiova, Piatra Neamț, Constanța, Suceava, Focșani și

altele au manifestat peste 400 000 de participanți.

Marile demonstrații antifasciste și anti-revizioniste de la 31 mai 1936 de la București și din celelalte centre ale țării au avut un puternic caracter politic, patriotic, antifascist și antirăzboinic și au îmbogățit experiența de luptă a P.C.R., contribuind la creșterea influenței sale în masă.

Experiența dobândită de Partidul Comunist Român în cadrul acestor evenimente a fost folosită în anii următori în lupta pentru realizarea ralierei maselor largi, a numeroaselor organizații și personalități într-o mare și puternică forță națională de rezistență și luptă antifascistă și antirăzboinică, ce avea să ducă la victoria revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă din august 1944.

NOTE

¹ Arhiva Institutului de Studii Istorice și Social-Politice de pe lângă C.C. al P.C.R. (în continuare: Arhiva I.S.I.S.P.) cota Ab XX-3

² Ibidem

³ Ibidem

⁴ Ibidem

⁵ Loc. cit., cota Ab XX-5

⁶ „Momente din istoria Partidului Comunist Român”, Editura Politică, București, 1966, p. 118-126

⁷ „Adevărul”, anul L, nr. 16056 din 29 mai 1936

⁸ Arhiva I.S.I.S.P., cota A XX-11

⁹ „Dunineața”, anul XXXII, nr. 10574 din 2 iunie 1936

¹⁰ Gh. I. Ioniță, *Demonstrațiile populare antifasciste din 31 mai 1936*, în „Analele Institutului de Studii Istorice și Social-Politice de pe lângă C.C. al P.C.R.”, anul XII, nr. 4, 1966, p. 89-95

RÉSUMÉ

A la suite des grandes luttes de classe de Roumanie, de janvier-février 1933, le mouvement antifasciste et antirévizionien du pays s'est intensifié.

Le Parti Communiste Roumain a le mérite d'avoir été la force politique principale qui a clairement saisi le grave danger que représentait l'hitlérisme pour la liberté et la paix du continent, pour la destinée de la Roumanie. Le Parti Communiste Roumain s'est ainsi orienté vers le développement et l'intensification de son activité pour concentrer toutes les forces démocratiques et pour organiser des manifestations populaires antifascistes. Parmi celles-ci, il y a lieu de mentionner les grandes démonstrations de Bucarest et d'autres centres

du pays (le 31 mai 1936) qui ont eu un caractère antifasciste et antirévizionien prononcé et qui ont joui d'une large participation des masses.

Cette expérience de lutte du P.C.R. a contribué à l'accroissement de l'influence du parti au milieu des masses et a été employée au cours des années suivantes dans l'activité de réalisation de l'union des masses larges, de nombreuses organisations et personnalités dans une grande et puissante force nationale de résistance et de lutte antifasciste et antiguerrillière qui allait mener à la victoire de la révolution de libération sociale et nationale, antifasciste et antiimpérialiste déclenchée le 23 Août 1944.

Între domnitorii țărilor române care s-au distins și ca oameni de cultură — Neagoe Basarab, Despot Vodă, Șerban și Ștefan Cantacuzino, Petru Șchiopul, Gaspar Grațiani, Mihai Viteazul, Radu Mihnea, Vasile Lupu, Dimitrie Cantemir, Constanta Brincoveanu — s-a aflat și Petru Cercel, de la ale cărui înfăptuiri notabile s-au scurs mai bine de patru secole.

Format la izvoarele culturii bizantine, Petru Cercel (1545—1590) și-a desăvârșit pregătirea în lumea Renașterii italiene și franceze. Rezultatul acestei solide instruirii a fost recunoașterea sa ca erudit și om de lume, vorbind curent aproape în toate limbile Europei, bucurându-se de onoruri, simpatie și admirație în cercurile culturale și nobiliare franceze și italiene.

Solii italieni, raguzani, francezi, englezi, germani, greci, poloni, maghiari îl anturau pe domnul român la curtea din Tirgoviște. Alți importanți cărturari i-au dedicat lucrări sau corespondau cu el. Unii dintre aceștia — Ștefano Guazzo și Francesco Pugiella — îl considerau un mare poet, iar medicul umanist Marcello Squarcialupo i-a dedicat lucrarea *De ontium et fluviorum origine ac fluxu*, prărută la Cluj în anul 1585, alte opere fiindu-i închinare de teologul constantinopolitan Maxim Margunios și de rectorul colegiului din Bologna, Antonio Possevino.

În scurta sa domnie, de mai puțin de doi ani, Petru Cercel a înfăptuit în vechea capitală a Țării Românești, Tirgoviște, câteva obiective originale, remarcate de călătorii care au vizitat-o — Franco Sivori, Jacques Bongars — precum și de

cronica țării. Cercetările arheologice¹ efectuate la curtea domnească în anul 1976 au confirmat existența *apeductului* realizat din porunca sa, în 1584: un canal subteran de secțiune triunghiulară, lucrat din lespezi mari de riu așezate pe un pat din prundiș, avind direcția de scurgere orientată N-NE—S-SE, care protejau „*jghiaburile groase din lemn de brad*”, imbinat cu manșoane din balot de fier gros de 2 mm, lat de 55 mm și cu diametrul de 155 mm. S-au recuperat două exemplare, dintre care unul păstrează urmele lemnului pe care au fost fixate². Traseul apeductului a putut fi precizat pe o distanță de cca 100 m, fără a fi surprins și amplasamentul „*fintinii de pe esplanadă*”, pe care o alimenta. „*Izvorul depărtat de oraș cu nu mai puțin de patru mile*” (Sivori) sau cele „*drei izvoare de la o depărtare de două leghe*” (Bongars), captate atunci, trebuie căutate tot pe teritoriul satului Teiș (aflat la 7 km NV de Tirgoviște), unde se văd încă urmele cisternelor realizate citeva decenii mai târziu pentru „*drumul izvoarelor*”, reparate ultima dată la 1852. De acolo, apeductul din olane se îndreaptă spre curtea domnească, urmind traseul sinuoz al Ulitei Mari până la fântina de la poartă, atestată documentar³ abia la 1664. Tirgoviștea a fost deci primul oraș românesc care beneficia în eul mediu de un sistem de aducțiune subterană a apei potabile⁴.

O altă importantă inițiativă a voievodului-cărturar — întemeierea *atelierului pentru turnarea tunurilor* — a constituit, de asemenea, o premieră pentru Țara Românească, fiind cea dintâi manufactură domnească cu profil metalurgic, pusă, în mod semnificativ, în slujba apărării țării. Lapidara însemnare din 1585 a

Rigolă din lespezi de piatră care proteja apeductul din 1584

călătorului francez Jacques Bongars, făcută imediat după mazilirea domnului român — dovadă a faptului că această măsură antiotomană fusese ținută în secret atât de cronica țării, cât și de secretarul său Franco Sivori — a fost confirmată de descoperirea, făcută întâmplător, de constructorii domnitorului George Bibescu, cu ocazia lucrărilor de restaurare efectuate la mănăstirea Dealu pe la jumătatea veacului trecut. Decapările din 1851 au scos la iveală o țevă fragmentară de tun din bronz, de formă tronconică, lungă de 580 mm, cu diametrele de 210 mm — la capătul gros (avind aculată cu orificiul pentru darea focului acoperit cu o porțită), iar la cel cu ruptura — 160 mm la exterior și 70 mm la interior (calibrul 54 mm). Pe fragmentul măsurind cam 1/3 din lungimea țevii (de cea 1800 mm)⁵, al cărui original se păstrează la Muzeul Militar Central, se poate citi o inscripție slavonă, cu lite-

rele în relief, înalte de 15 mm, dispuse circular în jurul stemei Țării Românești „A făcut lo Petru voievod, fiul lui Petrașco voievod, nepotul lui Radul voievod”. Pe țevă mai este figurat un personaj, din care — pe fragmentul pătrat — se văd numai picioarele, precum și două registre ornamentale, unul cu motive vegetale (frunze de acant), iar celălalt cu motive geometrice⁶. Figura umană purtând la gamba piciorului stâng o proteză, considerată a fi marca manufacturii de origine a meșterului armurier adus la Tirgoviște, desigur, de domnul român, din Veneția (unde studiase atent Arsenalul, al cărui atelier de artilerie fusese croat de Conti și Alberghetti în anii 1555 — 1559), reprezintă nu un „cavaler” și nici un „soldat rănit”, cum s-a considerat anterior, ci, evident, pe Hefastos-Vulcan — patronul șchiop al meșterilor lauri.

Unicată pe teritoriul României, această țevă de tun ușor, turnat la noi în anii

Manșon din balot de fier cu care se înălțau conductele din lemn ale apeductului din 1584

1584—1585, reprezintă totodată una din cele mai vechi piese de artilerie păstrate în lume⁷.

În ceea ce privește vechimea meșteșugului în provinciile românești extra-

Fragment din țeava unui tun, turnată în arsenalul lui Petru Cercel, descoperit la Aluniștirea Dealu

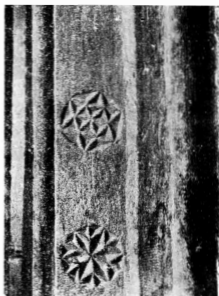
carpatice, documentele atestă mai devreme confectionarea de tunuri (bombarde?) în Moldova⁸. Atributele de pușcaș, *holtstayner* (tunar), *pixenmeister* (mașter bombardarius), acordate unor persoane activind în Țara Românească înainte de domnia lui Petru Cercel, respectiv sub Vlad cel Tânăr, Neagoe Basarab și Mirecea Ciobanul, se referă mai degrabă la funcțiile lor militare (artilieriști, armurieri și consultanți în probleme de fortificații), decât la cea de fărari de tunuri. Piese de artilerie necesare oștirii erau obținute până atunci prin achiziționarea din orașele Transilvaniei, din străinătate (Livorno, Genova), sau din capturi de război. Manufactura domnului muntean a încetat să funcționeze odată cu plecarea sa din scaunul țării.

În continuare, există totuși temeieri de a considera drept meșteri turnători pe tunarii menționați ca atare în documentele din secolul al XVII-lea până la meșterii arsenalului domnesc din vremea lui Constantin Brîncoveanu, a cărui funcționare este atestată între anii 1698 și 1702⁹.

În februarie 1584, cînd Petru Cercel sosea la Tirgoviște, găsea acolo o casă domnească ce nu corespundea gusturilor sale. De aceea, el inițiază și realizează edificarea unei noi case domnești, care poate fi considerată un palat perfect realizat tehnic. În compunerea planului după două axe de simetrie și în dispunerea clădirii pe trei nivele, prevăzute pentru prima dată la noi și cu instalații sanitare interioare, ca și în decorația fațadelor, s-a rupt în bună măsură cu

tradiția arhitecturii autohtone, precedînd astfel cu un secol sinteza artistică din epoca brîncovenească¹⁰.

Inițiativei domnului i se datorează extinderea și sistematizarea curții, amenajările peisagistice nemăintîlnite pînă atunci la noi: „*mîndre grădini italienești*”, în care s-au instalat „*cuști nespus de mari și frumoase pentru a ține sălbăticiuni*” (o adevărată grădină zoo), precum și ctitorirea unor lăcașuri de cult prezentînd cîteva inovații artistico-arhitecturale (biserica de ceremonial a curții și biserica Sf. Voievozi din Tirgoviște), sau construirea (biserica Mitropoliei din Tirgoviște) și repararea altora (de la Curtea de Argeș ș.a.). Excepționala sa activitate constructivă impresiona chiar pe străinii contemporani care au trecut prin Tirgoviște. Iată numai două exemple: „*Palatul principelui, clădit de strămoșii săi, este de proporții mari și de o arhitectură îngrijită; a fost de îndată mărit de către înălțimea sa, care i-a adăugat camere frumoase și mîndre [...]* Principele a pus în același timp să se înalțe o biserică frumoasă alături de palat, astfel că, pe un pod acoperit, înălțimea sa putea intra în biserică din camerele sale, fără să fie văzut [...] Și a făcut totul cu alita grabă că părea o minune. În mai puțin de șase luni, totul era dus la desăvîrșire, lucrînd mai bine de 1000 de oameni neîncetați” (Franco Sivori), sau: „*Petru voievodul, în cele 20 de luni cît a domnit, a făcut la Tirgoviște, unde își avea curtea, un palat mic, dar frumos și impunător pentru cît poate țara și,*

Detalii din încadramentul ușii dintre pronosul și naosul ctiririi lui Petru Ceretel de la Tirgoviste

alături, a clădit biserică sa, a adus trei izvoare de la o depărtare de două leghe” (Jacques Bongars).

În tendința sa de a transforma reședința valahă într-o capitală de tip european, Petru Ceretel stimula, prin exemplul inițiativelor sale, mărirea habitaculului urban, înlocuirea mai amplă a lemnului cu cărămida, fapt sesizat de secretarul său genovez: „Toți boierii cei mari s-au apucat apoi, urmind pilda principelui, să ridice [cite] o clădire, astfel că uite, uite s-a mărit mult orașul”, deși la Tirgoviste se găseau „locuințe mult mai bune și mai mindre” ca la București, fiind o așezare „bine și bogat populată”.

Dar noua atmosferă de prosperitate se extindea asupra întregii țări. Informațiile despre exploatarea și prelucrarea petrolului, aurului, argintului, chihlimbarului, sulfului, sării, despre îngrișarea terenurilor arabile completează tabloul realizărilor tehnice și al tendinței marcate spre civilizație a Țării Românești în scurtă, dar consistentă domnie a lui Petru Ceretel.

Eruditul domnitor, recunoscut poet și autor de lucrări istorice, a adus în țară

și un grup de specialiști cu care a realizat o parte din amplul, ambițiosul și fundamentalul său program de înnoiri: printre aceștia se aflau un arhitect italian, un meșter armurier venețian (care putea fi chiar un „magister in diversis artibus”), un pictor de secolul francez, un altul italian — Silvio, medicul raguzan Naduli și încă unul italian și alții. Existența unui cerc de învățați și artiști — români și străini — la curtea domnească din Tirgoviste va fi semnalată și mai târziu, în timpul domniilor lui Mihail Viteazul, Radu Mihnea și, mai ales, Matei Basarab (cînd este atestat un cerc de dispute după modelul academiei din Occidentul Europei).

NOTE

¹ Raport asupra săpăturilor arheologice din 1976, p. 5 (în ms.)

² Canalul-școlă a fost dezvelit pe o distanță de 6 m, în secțiunea IV B/1976, la o adâncime medie de 0,20 m. Piesele din metal se păstrează în colecțiile Muzeului Județean Dâmbovița.

³ Arhivele Statului București, ms. 462, f. 100—100 v.

⁴ Următoarele apeducte, din olane, vor fi realizate în cetatea mănăstirii Sucevița (Dinu Moraru, *Un apeduct din secolul al XVI-lea descoperit la Complexul Sucevița*, în Sesiunea științifică a Direcției Monumentelor Istorice 11, București, ianuarie 1963, p. 142—143 ca și în București, Focșani, Craiova, Iași, Rm. Vâlcea, sub domniile lui Constantin Brîncoveanu, Alexandru Ipsilanti și Nicolae Mavrogheni (Ștefan Olteanu și Constantin Șerban, *Mestesugurile din Tara Românească și Moldova în evul mediu*, Editura Academiei R. S. România, București, 1969, p. 202, 283, 330, 388—391; Constantin C. Giurescu, *Contribuții la istoria științei și tehnicii românești în secolele XV—începutul secolului XIX*, Editura Științifică, București, 1973, p. 174—175). Neașteptat Basarab solicita brașovenilor un meșteș de sudinare (conducte, jgheaburi, canale) probabil pentru lucrări la lazul istorilor din Tirgoziște, unde și a-vea reședința iar nu pentru un apeduct (cf. C. C. Giurescu, *op. cit.*, p. 191—192).

La 8 noiembrie 1634, Constantin Șerban Basarab a-vea fiintnari domnești, iar mai târziu, la fel, Șerban Cantacuzino și Constantin Brîncoveanu (25 februarie 1700). Dacă fiintna era pre-ăzută cu un apeduct din olane, înseamnă că Bucureștiul a-vea o astfel de instalație contemporană cu cel de al doilea apeduct tirgoziștean.

⁵ „Istoria artileriei române”, Editura Militară, București, 1977, p. 48—49. Autorii susțin că turnarea s-a făcut la Veneția, fără a aduce însă în sprijin dovezi. Pentru confecționarea tunului în țară pledează trei argumente: stema țării, textul slăvonesc și referința lui J. Bongars din 1585. Discuția stîrnită pe această temă este similară cu cea dusă în jurul locului tipăriturii macarone.

⁶ Radu Giogolean, *Împrejuriile descoperirii fragmentului de tun provenit din tunăria lui Petru Cercel, în „Istoria muzeelor”, anul 11, nr. 2, 1965, p. 160*; „Inscripțiile medicalele României” volumul I, 1395—1800. Orașul București, Editura Academiei R. S. România, București, 1965, nr. 1199. Exponatul se păstra atunci la Muzeul militar central, sub nr. de inventar 739.

⁷ Alături de altele găsite pe teritoriul țării noastre, la Drobeta-Turnu Severin, datînd din timpul domniei lui Mircea cel Mare (Al. Bărcăcilă, *Cetatea Severinului. Început de cercetări arheologice*, în „Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice”, XXX, 94, octombrie-decembrie 1937, p. 149—166; idem, *Cetatea medievală a Severinului*, București, 1937, p. 23; idem, *Cetatea Severinului. Raport sumar cu rezultatele săpăturilor din 1938 și 1939*, în „Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice”,

XXXI, 1939, p. 74—88); la Giurgiu, datînd de la sfîrșitul secolului al XIV-lea (Dan Căpățînă, *Cel mai vechi tun din România*, în „Magazin istoric” XV, nr. 12/177, decembrie 1981, p. 31); la Mangalia, datînd de la mijlocul secolului al XV-lea, expus în Muzeul Marinei Române din Constanța.

⁸ În 1539, meșteșul Ștefan Lăcustă cerea topirea, în acest scop, a ciopotelor din Moldo-

⁹ St. Olteanu, C. Șerban, *op. cit.*, p. 67—68, 160—161; Paul Cernozoleanu, *Un meșteș constructor sas la Tirgoziște în 1494*, în „Studia Valachica”, 11, Tirgoziște, 1970, p. 225—236; C. C. Giurescu, *op. cit.*, p. 193—199. Este semnificativ faptul că un silitrar român, Ioan Valahul, care vindea silitră liozenilor în 1484, va lucra apoi în arsenalul din Alba Iulia, meșteșle sale originale de preparat combustibili fiind folosite de Conrad Haas din Sibiu în anii 1529—1569. Ei au colaborat la construirea de raclote în trei trepte (v. Dinu Moroianu, I. M. Ștefan, *Maestrii ingineriași românești*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1976, p. 70). Meșteri vechi în turnarea tunurilor erau — alături de sibiieni, bistrițeni, sîghisoreni și alba-iulieni — brașovenii, cărora li se lasau comenzi din Tara Românească, cum au fost cele ale lui Vlad-Dracul în anii 1442—1443 și 1445, dar și de către Iancu de Hunedoara, în 1443. Un meșter tunar sibiian, Michel, era angajat de Vlad Calugăru în 1494 vreme de peste șase luni, pentru a-și servi drept consultant în problemele construcțiilor defensive (Paul Cernozoleanu, *op. cit.*). Artilerie au avut și domitorii nuntelui Mihai Viteazul Șimon Moziță, Radu Șerban, Matei Basarab, Constantin Brîncoveanu, iar și Moldova. Ieremia Moziță, Ștefan Tomșa II, Petru Schiopul, Vasile Lupu.

În Tara Românească, după domnia lui Petru Cercel, un arsenal domnesc este menționat abia în anii 1698—1702, de Coudica vistrușii lui Constantin Brîncoveanu, deși tunari autohtoni — probabil meșteri turnători — sînt atestați la Tirgoziște și în anii 1634, 1648, 1649—1650 și 1653, iar la București, în a doua jumătate a secolului al XVII-lea. Un Dan pușcașul și un Gaspar Tunar sînt menționați documentar înainte de tunăria lui Petru Cercel, dar probabil fără sarcini productive, ci numai militare.

¹⁰ Nu împărtășim opinia că în arhitectura acestui palat „se face simțită din plin tradiția locală” (v. Cristian Moșescu, *Tirgoziște, Monumente istorice și de artă*, Editura Meridiane, București, 1979, p. 47)

REȘUME

Parmisles princes des pays roumains qui se sont également distingués par leur culture — Neaoghe-Basarab, le Prince Despot Șerban et Ștefan Cantacuzene, Pierre le Boiteux, Gaspar Gratiiani, Michel le Brave, Radu Mihnea, Vasile Lupu, Dimitrie Cantemir, Constantin Brîncoveanu — on mentionne Petru Cercel depuis les réalisations de qui se sont écoulés plus de quatre siècles. Formé aux sources de la culture byzantine, Petru Cercel (1545—1590) a complété sa culture dans le monde

de la Renaissance italienne et française.

Durant son règne de moins de deux années, Petru Cercel a réalisé dans l'ancienne capitale de la Valachie (Tirgoziște) quelques objectifs originaux remarqués par les voyageurs qui l'ont visitée, ainsi que par la chronique du pays. L'aqueduc datant de 1584, l'atelier pour le couage des canons, une première pour la Valachie, de même que la construction de nouveaux bâtiments princiers.

LOCALITĂȚI ȘI CENTRE DE CERAMICĂ DIN MUNTENIA ÎN PRIMUL DECENIU AL SECOLULUI AL XX-lea

— SILVIA ZDERCIUC —

Întocmind o hartă a centrelor de olărie populară din Muntenia, active încă în primul deceniu al secolului XX, este necesar să avem în vedere activitatea acestor centre și în secolul trecut, ele fiind menționate în lucrările unor istorici și geografi¹.

Informațiile privind meșteșugul olăritului în Muntenia, în primul deceniu al secolului nostru, le datorăm și participării unor olari la expoziția din 1906, organizată pe Cîmpia Filaretului din București². Cunoașterea dezvoltării olăritului din Muntenia, din această etapă, ne-a fost înlesnită și de studierea arhivei Muzeului Satului și de Artă Populară, îndeosebi cea care se referă la primele concursuri de olărie din țara noastră, respectiv concursurile de olărie din 1908 și cel din 1910, cu mai puțină rezonanță.

Studiul nostru se va opri cu deosebire asupra centrelor de olărie participante la concursul din 1908, primul concurs de olărie din țara noastră, una din cele mai importante surse de informare pentru ceramica populară românească din primele decenii ale secolului al XX-lea.

Scopul acestui prim concurs, după cum se menționează în „Apelul către olarii români” lansat de organizatori este: „... să scoală la iveală frumoasa olărie națională, dată acum uitării. Pentru a face să reviețe această vrednică și frumoasă îndetănicire, toți olarii români sunt îndemnați să se ia la întrecere, să o facă care de care mai bine și mai frumoasă”³.

Participarea centrelor de olari din Muntenia la cele două concursuri are o pondere diferită atât din punctul de vedere al numărului olarilor cîți și în ceea ce privește obiectele cu care se prezintă în concursuri, majoritatea înscriindu-se, conform regulamentului concursului, cu o strachină, un ulcior și o farfurie.

Alături de ceramica smălțuită, predominantă în concurs, centrelor din Muntenia și îndeosebi cele din județul Argeș se prezintă cu forme elegante de ceramică nesmălțuită, de o deosebită valoare artistică și documentară.

Prezentăm centrelor de ceramică conform actualiei împărțiri administrative, folosind vechile denumiri numai în cazul în care este necesar o precizare în plus.

JUDEȚUL ARGEȘ. Cu bogate tradiții artistice și culturale, județul Argeș este cel mai amplu reprezentat la concursurile de olărie din 1908 și 1910. Este cunoscută, astfel, participarea următoarelor centre din zonele Argeș și Muscel.

1. **BĂLILEȘTI.** Centrul este menționat pe lista localităților din județul Muscel fără a se specifica numele olarilor și obiectelor cu care participă⁴.

2. **CÎMPULUNG.** Cel mai puternic centru de ceramică smălțuită și nesmălțuită al zonei Muscel se prezintă la concursul de olărie cu cinci olari⁵ și 47 de obiecte, redînd imaginea oarecum fidelă a centrului din acea vreme⁶. Este apreciată îndeosebi producția olarului Ion I. Simion, care obține premiul III în 1908⁷.

3. **COSEȘTI.** Din această localitate participă la concursul din 1908 patru olari cu: ulcioare, sfeșnice, străchini și oale⁸. Ceramica olarului Ion Marin Enc este distinsă cu premiul II⁹.

4. **CURTEA DE ARGEȘ.** Din acest centru puternic și influent al ceramicii românești participă cinci olari cu 23 de obiecte: ulcioare, cănițe, oale, ulcele, boreane, pușculițe, talere, străchini, glăvece, olane, caleb¹⁰. Se obține o singură distincție: premiul III acordat olarului Constantin N. Florea¹¹. Din categoriile de vase prezentate la concurs rețin atenția două străchini a căror cromatică prezintă similitudini cu vechea ceramică de Oboga.

Bercan pentru dulceață, Cîmpulung Muscel

Sfeșnic, Cîmpulung Muscel

Oală cu minier pentru transportat mîncarea la cîmp, Cîmpulung Muscel

5. DÎRMĂNEȘTI. Centrul ceramic e prezent la concursul din 1908 cu ceramică nesmălțuită, cu un decor spiralic realizat cu angobă¹².

6. DOMNEȘTI. Olarii din localitate iau parte la concursul de olărie din 1908 cu ceramică smălțuită. În colecția Muzeului Satului și de Artă Populară s-au păstrat două străchini¹³ care reflectă, parțial, posibilitățile acestui centru care și-a încetat activitatea în jurul anilor 1970¹⁴.

7. GOLEȘTI, sat al com. Băilești, situat pe Valea Bratiei, este centrul argeșean cu cea mai largă participare la concursul din 1908. Sînt consemnați 18 olari cu 57 obiecte¹⁵. Numărul mare de olari precum și varietatea produselor prezentate ne oferă posibilități de reconstituire a acestui centru ceramic aproape necunoscut, precum și a producției sale preponderent nesmălțuită, la care remarcăm prezența în decor a valului realizat cu degetul și cu pensula. Din categoriile de vase cu care se prezintă acest centru în concurs menționăm: oale, oale mari, ulcele, străchini, ulcioare, ulcioarele, lighiane, sfeșnice, farfurioare, ceșcuțe, farfurii¹⁶. Pentru valoarea formelor sale tradiționale și a decorului ceramicii smălțuite, centrul ceramic

Golești obține următoarele premii: Cîrlănu P. Ion premiul I și N. L. Olariu premiul III¹⁷.

8. PETREȘTI, sat al com. Cosești. Centru puternic de ceramică smălțuită și nesmălțuită, cunoscut încă din secolul trecut. G. Zane menționează în secolul XIX existența a peste 200 de olari, în afară de cărămizari¹⁸. Din localitate participă, la concursul din 1908, șase olari cu oale și ulcioare¹⁹, printre care și o femeie, Elisabeta Gheorghe, a cărei creație se păstrează în colecția Muzeului Satului și de Artă Populară²⁰.

9. VÎLSĂNEȘTI, sat de reședință al com. Mușătești. Centrul este prezent la concursul de olărie din 1908 cu forme de ceramică smălțuită cerute de regulamentul concursului²¹. Calitatea artistică a ceramicii de Vîlsănești este distinsă prin acordarea premiului II, olarului N. D. Banu²².

10. VLĂDEȘTI, Centru de ceramică din prima jumătate a secolului al XX-lea este situat pe valea Bratiei. La concursul din 1910 olarul N. C. Rîndașu obține premiul II²³.

JUDEȚUL BRĂILA

1. BRĂILA. Centru ceramic menționat pe lista localităților participante la

Strachină, Cimpulung Muscel

Butoiaș pentru țuică, Cimpulung Muscel

Oală, Creator Ion Marin Ene din Coșești, premiul III la Concursul din 1908

Strachină, Curtea de Argeș Oală, Dirmănești

Ucior, Creator Ion P. Cirlănaru din Golești, premiul I la Concursul din 1908

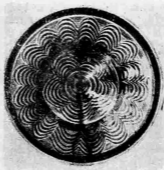
concursurile de olărie din 1908 și 1910 cu 2 olari și 18 obiecte²¹. Pentru calitatea ceramicii sale, Tudorache I. Alexandrescu obține premiul III în 1908 și premiul II în 1910²⁵.

JUDEȚUL BUZĂU

Participă cu trei centre la concursul din 1908, însă piesele păstrate în colecția Muzeului Satului și de Artă Populară provin exclusiv din centrul Calvinii.

I. CALVINI. Deși e considerat un centru de referință, participarea sa la

cele două concursuri este aproape nesemnificativă. Prezența redusă a olarilor din Calvinii pare cu atât mai curioasă cu cât prefectura județului Buzău avea intenția să înființeze în comunele ... Calvinii și Cătina pe spesele județului o școală practică de olărie, unde olarii din regiunea aceia să poată căpăta cunoștințele necesare pentru perfecționarea meșteșugurilor²⁶.

Ulcea, Golești

Străchină, Golești

Oală, Golești

Ulcior. Creator N.L. Olariu din Golești, premiul III la Concursul din 1908

2. CĂTINA. Importanța centrului, azi dispărut, reiese din adresa prefecturii județului Buzău²⁷. În fapt, centrul nu a participat la nici unul din concursuri.

3. MĂRUNȚIȘU, sat al com. Pătirlagele. Olarul Nicolae Ion Simu din localitate participă la concursul din 1908, prezentând un ulcior, o străchină și o cană²⁸.

4. PICLELE, sat al com. Berca. Din localitate participă la concursul din 1908 olarul Frățilă I. Nedeleu cu o oală, o străchină și un sfeșnic²⁹.

5. RÎMNICU SĂRAT. Centrul este menționat în nota de răspuns a prefecturii județului în legătură cu participarea localității la concursul din 1908³⁰.

JUDEȚUL DÎMBOVIȚA

1. DRĂGĂNEȘTI, sat al com. Mănești. Participă la concursul din 1908 cu doi olari ce se prezintă cu șase obiecte, fără ca acestea să se remarce prin calități artistice deosebite³¹.

2. GHEBOAIA, sat al com. Fînta. Este prezent la concursul de olărie din 1908 cu două străchini lucrate de olarul Dumitru Costache³².

3. MĂNEȘTI. Din această localitate participă la concursul din 1908 trei olari cu ulcioare și străchini³³.

4. ODOBEȘTI. Este centrul cu cea mai remarcabilă prezență dintre localitățile dimbovițene participante la con-

Ulcior. Creator Elisabeta
Gheorghe din Petrești,
1908

Oală, Petrești

cursul din 1908. Sînt înscrîși pe listele concursului patru olari cu 47 obiecte, fapt ce demonstrează potențialul centrului în acel timp. Pe listele de concurs sînt menționate obiecte de o mare diversitate: oale, oale cu picior, olane, olane cu figuri, figuri de om, butoiașe, străchini, căni, sfeșnice, țigăi, pușculițe, solnițe, ghivece de flori³⁴.

JUDEȚUL IALOMIȚA

1. ȚÂNDĂREI. Centru necunoscut în literatura de specialitate. Apare în documentele concursului din 1908 cu doi olari: Sandu Pană cu căni, sfeșnic mare, sfeșnic mic, borean de dulceață, străchini și Petre Nicolescu cu străchini și sfeșnice³⁵. Lista obiectelor demonstrează activitatea susținută a centrului la începutul secolului nostru.

SECTORUL AGRICOL ILFOV

1. COCIOC, sat desființat, înglobat în satul Periș, Sectorul agricol Ilfov. Centru participă cu numărul cel mai mare de olari la concursul din 1908. În listele de participare sînt menționați douăzeci și unu de olari cu 42 de obiecte reprezentînd deosebi forme uzuale: ulcioare, oale, castroane, străchini, căni, sfeșnice, cerb (probabil piesă decorativă), cal-

Obiectele constituie un fond documentar ce poate servi la reconstituirea destul de fidelă a centrului³⁶.

2. PISCU, sat al com. Ciolpani. Nu este menționat în listele de olari participanți la cele două concursuri. În colecțiile Muzeului Satului și de Artă Populară există însă piese lucrate la Pîscu și achiziționate în 1908 la Tîrgul Moșilor din București, tîrg în care sînt prezenți olarii din Pîscu, urmare a invitației făcute de orașul București³⁷.

JUDEȚUL PRAHOVA

Este prezent la concursul de olărie din 1908 cu centrele:

1. FIIHPEȘTI — Participă olarul Mihail C. Chivulescu cu un obiect inedit reprezentînd o goarnă smălțuită în galben sofan, copie a goarnelor militare din metal, avînd prin urmare o valoare strict documentară³⁸.

Grupul cel mai numeros de olari care participă la aceste concursuri aparține satelor care constituie azi comuna Puchenii Mari, și anume:

1. PUCHENII-CRAINIC
2. PUCHENII-MARI
3. PUCHENII-MICI
4. PUCHENII-MIROSLĂVEȘTI
5. PUCHENII-MOȘNENI

Oală, Petrești

Oală, Petrești

Strachină. Creator N.C.
Rindașu din Vlădești, pre-
miul II la Concursul din
1910

Strachină, Pucheni Mică

Informațiile arhivistice privitoare la participarea centrelor enumerate mai sus conțin date în legătură cu numele olarilor precum și categoriile de vase cu care s-au prezentat la concurs. Cu mici excepții — străchinile în formă de bol și cămile cu corpul cilindric, decorate prin stropire cu pensula — categoriile de vase din acea vreme sînt forme strict utilitare, avînd o valoare mai ales documentară³⁹.

Concluzii

Considerăm documentele primului concurs de olărie ținut în București cel mai important izvor de informare privitor la olăria populară din țara noastră, la începutul secolului al XX-lea. Ele ne furnizează informații prețioase cu privire la

numeroase centre de ceramică — în bună parte azi dispărute — la nume și familii de olari, la categoriile de obiecte lucrate în acea vreme, multe din ele prezentate în afara regulamentului concursului, fapt ce constituie un indiciu al activității intense din centrele respective.

În afara centrelor de ceramică care au fost prezente la cele două concursuri, în fazele de pregătire, unele prefecturi au însoțit adresele lor de răspuns cu liste de localități în care se practică olăria, indicînd numele olarilor din localitățile respective.

Majoritatea obiectelor premiate la concursuri au intrat în patrimoniul Muzeului de Artă Națională din acea vreme, astăzi fiind păstrate în colecțiile Muzeului Satului și de Artă Populară din București.

Documentele de arhivă muzeale ne-au permis nu numai să completăm hărțile centrelor de ceramică din țara noastră, dar ne-au dat și posibilitatea reconstituirii unor centre de ceramică, azi dispărute.

Desigur cercetarea arhivelor muzeale constituie o primă etapă. Informațiile trebuie completate prin cercetarea arhivelor județene și chiar a localităților pentru a putea întregi imaginea practicării meșteșugului olăriei din țara noastră în primul deceniu al secolului nostru deceniu în care acest meșteșug era foarte cîmflorit.

NOTE

¹ G. Zane *Industria din România în a doua jumătate a secolului al XIX-lea*. Editura Academiei R.S. România, București 1970, menționează următoarele centre de ceramică din Muntenia: *județul Argeș*; Cioceroasa, Golești, Leicești, Pietroșani, Pîșcani, *Priboiul județul Dâmbovița*: Dărmănești, Dragomirești, Drăgănești, Gheboana, *Sectorul agricol Ilfov*: Pîșcu; *județul Prahova*: Breză, Ciunța, Crânci, Pucheni Mari.

Mircea Donițescu în articolul *Sau Fecht centre de ceramică din România*, „Biharea”, VII—VIII, Oradea 1980 p. 105—116, menționează următoarele centre de ceramică din Muntenia, bazându-se pe studiul celor cinci volume ale „Marelui dicționar geografic român”, apărute între anii 1908—1902: *Municipiul București*; *județul Argeș*: Cîmpulung, Cosești, Dummești, Golești, Leicești, Retezanești; *județul Brăila*: Brăila, *județul Buzău*: Iblești, Căbrui, Niscoz, Pîrsoz, Polhoșii, Rîmnic Sărut; *județul Dâmbovița*: Dărmănești, Dragomirești, Mănești, Mărginenii de Sus; *județul Prahova*: Balta Doamnei, Bătești, Braa, Ciunța, Cîmpina Ghorghuța, Mizil, Nedelea, Pucheni Mari.

² „Expozițiunea generală română. Călinuța oficială. Catalogul expozițiunii”. București, 1906, p. 152—153, în cadrul Pavilionului Industriei au expus următoarele centre din Muntenia: *județul Argeș*: Costești-Stroești, Mălureni; *județul Buzău*: Polhoșii; *județul Dâmbovița*: Odohești, *județul Prahova*: Bătești, Breză.

³ Muzeul Sătului și de Artă Populară (MSAP) Dosar 6, vol. I, 908—911/1908 fila 43

⁴ Idem, fila 45

⁵ Idem fila 46

⁶ MSAP, Dosar 6/1, vol. II, Concurs olărie 1908, fila 16. Categorii de vase prezentate de olarii din Cîmpulung la concurs: *alcoșari*; cu o mînășă, două mînăși, de masă, cu coclă; *căni*; cu țigă și capac, în formă de sticlă, de apă; *oale*; mică cu 4 mînăși, *tigare*, *pirnate*, *foamă de cozonac*;

sfeștoie; de masă, de croitor; *străchini*, *străchini-castrol*, *străchini-cămină*; *castrol mare*, *castrol-străchini*.

⁷ MSAP, Dosar 6, vol. I, 908—911/1908, fila 156, ziarul „Universul”

⁸ MSAP, Dosar 6/11, vol. II, Concurs olărie 1908, fila 16

⁹ MSAP, Dosar 6, vol. I, 908—911/1908, fila 156, ziarul „Universul”

¹⁰ MSAP, Dosar 6/1, vol. II, Concurs olărie 1908, filele 18 și 19

¹¹ MSAP, Dosar 6, vol. I, 908—911/1908, fila 156, ziarul „Universul”

¹² Colecția de ceramică MSAP, inv. nr. C.457

¹³ Idem inv. nr. C.405 și 413

¹⁴ Cercetări A.E.R. Boris Zăreanu, 1970

¹⁵ MSAP, Dosar 6/1, vol. II, Concurs olărie 1908, filele B, 14, 17

¹⁶ Idem

¹⁷ MSAP, Dosar 6, vol. I, 908—911/1908, fila 156, ziarul „Universul”

¹⁸ G. Zane, *op. cit.*, p. 53

¹⁹ MSAP, Dosar 6/1, vol. II, fila 2, concurs olărie 1908

²⁰ MSAP, colecția de ceramică, inv. nr. C. 503

²¹ MSAP, dosar 6/1 vol. II, fila 19, concurs olărie 1908

²² MSAP, Dosar 6, vol. I, 908—911/1908, fila 156, ziarul „Universul”

²³ MSAP, Dosar 6/910—911, fila 156, ziarul „Universul” din 20 noiembrie 1910.

²⁴ MSAP, Dosar 6/1, vol. II, filele 9 și 28, Concurs olărie 1908. Obiectele prezentate de cei doi olari sînt diverse: uciocare, străchini, sfeșnice, farfuriu, ligheane, căni mici, căni mari.

²⁵ MSAP, Dosar 6, vol. I, 908—911, fila 156 ziarul „Universul”

²⁶ MSAP, Dosar 6, vol. I, fila 93 și fila 181. Adrese prefecturii județului Buzău nr. 3563 din 8 aprilie 1908

²⁷ Idem

²⁸ MSAP, Dosar 6/1, vol. II, fila 14, Concurs olărie 1908

²⁹ Idem fila 15

³⁰ MSAP, Dosar 6, vol. I, 908—911/1908, fila 91

³¹ MSAP, Dosar 6/1, vol. II, fila 44, Concurs olărie 1908

³² Idem fila 14

³³ Idem fila 45

³⁴ Idem fila 1

³⁵ Idem filele 9 și 10

³⁶ Idem fila 18

³⁷ MSAP, Dosar 6, vol. I, fila 45, 908—911/1908

³⁸ MSAP, Dosar 6/1, vol. II, fila 49, Concurs olărie 1908

³⁹ Colecția de ceramică a MSAP, Registrul inventar vol. I nr. 309—425

RÉSUMÉ

L'auteur présente les localités et les centres où l'on confectionnait la céramique dans la première décennie de notre siècle, au sud du pays (Muntenia).

La plupart des données sont fournies par les documents des concours de poterie de 1908 et 1910 organisés au niveau national. Ils apportent des informations précieuses sur un grand nombre de

centres de céramique disparus avant les années '40 et sur leur production. Dans leur ensemble les centres réalisaient tant de la céramique émaillée que non émaillée. Les pièces étaient pour la plupart d'usage courant. L'auteur a également dépisté une série de potiers participants aux concours qui ont obtenu différents prix.

STUDIIND COLECȚIA PROF. DR. ION CANTACUZINO: O IPOSTAZĂ INEDITĂ A LUI JEAN AL. STERIADI—DESENATOR

MARILANA ENACHE-VIDA

Jean Al. Steriadi se înscrie, alături de Theodor Pallady, Iosif Iser și Marcel Iancu, în rindul marilor desenatori-portrețiști români, creatori de „măști”, a căror bogăție iconografică este impresionantă. G. M. Cantacuzino afirma că desenul constituie un act al inteligenței, un contact în plan spiritual cu natura¹ manifestat în cazul lui Steriadi și în atmosfera de deplină intelectualitate pe care artistul o trăiește în ambianța colaboratorilor profesorului dr. Ion Cantacuzino. Jean Al. Steriadi s-a bucurat de marea șansă de a-l cunoaște și de a-i fi prieten profesorului Cantacuzino, unul dintre cei mai remarcabili oameni de cultură români, „întrupare integrală a puterii, voinței și inteligenței omenești, un intelectual de rasă cum trebuie vacuri pentru a-l dăruia un popor”².

A vorbi de „Școala Cantacuzino” în medicină înseamnă a vorbi în primul rind de Profesor, de omul ale cărui entuziasm, generozitate și profundă competență științifică au susținut în țara noastră efortul de afirmare a imunologiei în cea mai autentică filieră pasteuriană³.

Profesorul dr. Ion Cantacuzino a fost un mare patriot, un vrednic urmaș al generației de la 1848 pe care o admira⁴ și în al cărei spirit a militat pentru idealul unității naționale. Acest ideal îl vedea împlinindu-se în 1918. În calitate de membru al delegației României, a semnat tratatul de pace de la Trianon.

Profesorul dr. Ion Cantacuzino s-a situat într-o descendență iluministă în consens cu formația sa umanistă, convins de rolul de netăgăduit pe care cultura îl imprimă personalității umane. Din acest punct de vedere este semnificativ

sensul relației dintre Jean Al. Steriadi și profesorul Cantacuzino, îndeosebi din perspectiva promovării artelor grafice la noi.

Pasionat muzician, fervent admirator al lui Beethoven și mai ales al lui Wagner, pentru care frecventa an de an Bayreuth-ul⁵, mare călător, atras de oameni, de monumente, de natură, profesorul dr. Cantacuzino a menținut și subliniat prin drumurile sale dese, în Europa și îndeosebi în Franța, contactul cu civilizația

Profesorul dr. Ion Cantacuzino (cornicală sepie, lavru, accente de creion grafit)

Profesorul dr. Ion Cantacuzino (cerneală)

occidentală, cu orizontul umanist-romantic al secolului al XIX-lea, pe care profesorul îl reprezenta și îl apăra într-o țară adesea afectată, în vremea lui, de micile intrigi și unde problemele personale împiedicau orice inițiativă, așa cum afirma cu luciditate într-o scrisoare ⁶. În acest context sînt interesante de semnalat călătoriile anuale ale profesorului în pitorescul port breton Roscoff unde, în fiecare vară, lucra în laboratorul de biologie marină înființat de Duthier-Lacaze. Prezența sa aici este emoționant evocată în corespondența lui George Vlăsan ⁷. Aceleași locuri sînt vizitate adesea și de Jean Al. Steriadi așa cum o dovedesc unele peisaje realizate la Roscoff ⁸.

De altfel faptul că profesorul, odată cu Steriadi, era atras de farmecul aspru al țărmurilor bretonice o probază și prezența în colecția lui a unor lucrări de Amédée Joyau sau Mathurin Meheut cu aceleași subiecte ⁹.

Profesorul dr. Ion Cantacuzino a fost un rafinat și neobosit colecționar. Colecția sa, cu antecedente de familie — ne referim la colecția generalului Mavros — îl reprezintă, în termenii aceluia „uragan

de idei și sentimente ce a zguduit Europa intelectuală și a marcat generația de la 1880—1890” ¹⁰ și îl indică drept un cunoscător fin și erudit, gata oricînd de a susține cu sugestii sau cu împrumuturi de lucrări organizarea de manifestări expoziționale.

Am amintit, pentru înțelegerea atmosferei de înaltă ținută morală și emulație ce anima cercul profesorului Cantacuzino, aceste cîteva calități de care au beneficiat cu toții, colaboratori și elevi de la Laboratorul de medicină experimentală și ulterior la Institutul de seruri și vaccinuri: dr. Alexandru Slătineanu, dr. C. Ionescu Mihăești, dr. D. Combiescu, dr. P. Condrea, dr. Mircea Iliescu, dr. B. Wisner, dr. A. Dimbovicianu, dr. G. Calab, dr. Mihai și Alexandru Ciucă, dr. I. Bălțeanu, dr. M. Marțu, dr. George și Alice Magheru, dr. M. Nasta, dr. Ion și Lidia Mesrobeanu etc. În acest cerc prezența lui Steriadi, cu sensibilitatea sa muzicală și fervoarea creațiilor rapide, aducea o notă înaltă în contextul preocupărilor științifice.

Profesorul dr. Ion Cantacuzino, Eustațiu Stănescu și Steriadi (cerneală, sepiă)

Profesorul dr. Ion Cantacuzino la Atena (105, creioane colorate)

Profesorul a stimulat interesul pentru artă al colaboratorilor săi, neconcepînd o formație științifică ce exclude preocupările culturale, mai ales în cazul medicilor, apropiați prin natura muncii lor de creatorul operei de artă. Sînt bine cunoscute cazurile lui D. Ghiță, O. Băncilă și chiar C. Brâncuși¹¹, exemple ce subliniază o dată în plus discreția și intuiția profesorului.

În studiul pe care George Oprescu îl dedica în 1935¹² colecției Cantacuzino, se semnalează un mare număr de lucrări, desene și îndeosebi gravuri, foarte multe din școala franceză a secolului al XIX-lea, fapt relevant atît pentru gustul și competența profesorului Cantacuzino, cît și pentru Jean Steriadi, care, așa cum arată desenele sale, le cunoștea îndeaproape. Preferința pentru școala franceză de grafică a secolului al XIX-lea, cu implicațiile ei de natură socială, pentru micii-marii maștri — va fi întilnită constant în ambianța „școlii Cantacuzino”.

Ambiția profesorului Cantacuzino nutrită de orice colecționar și, prin extindere de orice cabinet de stampe, era aceea de a-și cataloga lucrările din colecție, întreprindere uriașă — dat fiind numărul foarte mare de lucrări — pe măsura proverbialei sale puteri de muncă. În fiecare duminică, după cum relatează dr. Mircea Iliescu și dr. Alice Magheru, între orele 14 — 19 în casa din fosta piață Lahovary

Profesorul dr. Ion Cantacuzino aplaudînd (creioane colorate, tuș și accente de pastel)

Profesorul dr. Ion Cantacuzino, Cella Delavrancea și Filip Lahovary (cerneală sepie)

(azi Piața Cosmonauților) se întilneau cu regularitate dectorii: A. Dimboviceanu, Horia și Dora Dumitrescu, Ion și

Dr. Alexandru Slătineanu (conte)

Dr. Alexandru Slătineanu (cărbune)

Lidia Mestrobeanu, Boreli Wisner, Mircea Hiescu și Alice Magheru pentru a „în-rîma” lucrării.

Cităm din amintirile dr. Mircea Hiescu, prezentate cu ocazia serii muzeale, din 28. XI. 1978, *Marii colecționari de artă ai secolului XX*, organizată de Muzeul de Artă al R. S. România: „Intrarea în casă era stăpînită de două enorme vechi vase chinezești înălțuite cu șerpi. Apărea un hol cu mult gust decorat, o tapiserie veche franceză, puține lucrări de pictură, câteva gravuri de Rembrandt, împreună cu o bogată varietate de faianță franceză, persană, italiană, exemplare de ceramică românească etc. O ușă laterală te conducea în biroul profesorului. Biroul era foarte solicitat de mașe, dosare, cărți, caiete de note încit altmenea nu se putea descurca. Această îngrămădeală avea în realitate o perfectă ordine, orice profesorul găsea cu exactitate. În spatele biroului erau expuse două mari gravuri en bois de Albrecht Dürer. Pe peretele din față se găsea o importantă pictură de Dimitrie Ghiață: „Tirgul de cereale de la Baia de Aramă”, trecută mai târziu, din colecția Mariella și dr. Mircea Hiescu, muzeului craiovean. O

a doua însemnată lucrare „Vechea biserică a domnicesă din Curtea de Argeș”. Pe un mic dulap, rezemat, se găsea „Printul tăranilor la seceriș”, o compoziție de pictorul Ștefan Popescu, cu multă putere expresivă. În continuarea biroului se deschidea vasta sală a bibliotecii, cu așezări laterale de dulapuri, dispuse în două corpuri, sus cu geamuri, jos închise. În partea terminală a sălii bibliotecii, se înălța discret o scară ce ducea la un culoar supraetajat, cu dulapuri asemănătoare. Partea superioară a dulapurilor era destinată expunerii de cărți — în corpul închis de jos erau depuse mapele cu desene și gravuri. Mai exista o încăpere cu rafturi pentru lucrările de pictură, marca colecție de faianță și porțelan de fabricuri reputeate, metale cizelate de felurile origini, statuete egiptene, chinezești și multe alte obiecte de artă alese cu mult discernămint”¹².

În cursul acestor ședințe, profesorul prezenta cu rigurozitate lucrările și le distribuia celorlalți pentru a fi prinse cu fluturași în paspartu. Profesorul distribuia un set de lucrări dinainte pregătite celor ce lucrau la paspartuuri, apoi prezenta cu rigurozitate lucrarea. „Oas-

nuiții acestor reuniuni își știau rostul, locul lor în marea sală a bibliotecii, planșa, linia, echerul, bisturiul. Din teanc își luau cât le trebuia hirtie groasă, franceză pentru passe-partout. Primea din mână profesorului exemplarele pentru aranjat", își va aminti dr. Mircea Ilescu. Lucrările se prindeau cu fluturași de paspartu, se lipeau cu nou-apărutul „pelicanol", li se tăiau ferestre¹⁴. Într-un portret realizat profesorului Cantacuzino, Al. Rosetti își amintea: ... „fiecare gravură fixată pe un carton alb era întovărășită de numele artistului cu indicații cronologice scrise de mina marelui colecționar”¹⁵. Este interesant de semnalat că, cea mai mare parte dintre gravurile străine din Cabinetul de stampe și desene al Muzeului de Artă al R. S. România provin, prin muzeul Toma Stelian, din colecția Cantacuzino și, între acestea, multe mai poartă însemnele autografe ale profesorului pe hirtie cu filigran Annonay păstrate azi sub formă de straițuri ce însoțesc lucrarea.

„Acestor reuniuni la „estampe” depășeau o înțelegere comună, nu erau numai o

Dr. Alexandru Slătineanu (cărâu)

practică utilă, mecanică necesară în menținerea evidenței ci și în clasarea artistică, deschideau punctul central al așteptatelor dezbateri. Cu intuiția sa artistică, profesorul ridica câte o „estampă” o observa liber îndelung — apoi o scruta cu lupa foarte atent. Meditativ îi căuta asemănări cu exemplarele identificate în muzee sau colecții importante pe care profesorul le cunoștea. Comenta, documentat, identitatea distinctă a caracterelor lucrării din studiul identificării cu toate dutele comparative ce le avea. Prezumiți indică artistul (foarte adesea sigur, împreună cu valoarea artistică). În timp ce lucrul la paspartuuri continua, profesorul primea vizitatorilor diverse personalități ca N. Iorga, C. Argenteanu, dr. Dinu Brătianu, St. Popescu, J. Steriadi, I. Jalea etc”¹⁶.

După cum în Franța luaseră ființă „Société des Aquafortistes” (1863) sau „Société des amis de l'eau forte” (1897), însoțite de manifestările adiacente, la noi, grație eforturilor combinate ale profesorului Cantacuzino și ale lui Jean Al. Steriadi s-au înființat societățile „Graphica” și „Bibliofilia”.

Profesorul dr. C. Ionescu Mihăești, dr. Combișescuși Dr. Candrea în vânătoare (tus)

Profesorul dr. C. Ionescu Mihăești la vânătoare (fermuș galat și creșanșe colorate).

În anul 1906, profesorul Cantacuzino și R. Rosetti puncau bazele „Societății Artă Românească”¹⁷ al cărei scop era de a cerceta, ocroti și face cunoscute monumentele din țară și, îndeosebi, prevedea tipărirea de publicații, executarea de fotografii, organizarea de expoziții și colecționarea operelor de artă. Ideile ce au condus „Artă Românească” au condus și cele donă societăți sus-amintite al căror statut și scopuri se aseamănă între ele pină la identitate, avind după toate probabilitățile aceiași autori.

Expoziția „Graphica” din 1916 a fost un demers cu largi ecouri în rindul cunoșcătorilor, surprinzător de mulți. Expoziția prezenta o istorie a gravurii organizată pe școli, cronologie cu lucrări imprumutate de dr. Ion Cantacuzino (390 din 600), dr. Al. Slătineanu, dr. C. Ionescu Mihăești, H. Fisher-Galați, D. Brătianu, dr. Kernbach, J. Al. Steriadi, G. Balș, Ion Pillat, cpt. Lupașcu, B. Keppich, Rîoșeanu. Introducerea¹⁸ ce premerge catalogul indica diferențele dintre pictură și arta în alb și negru, subliniind că gravura este „gândire prin ochi”.

Totodată, Honoré Daumier, unul dintre artiștii preferați de profesor — George Oprescu menționa 3000 de lucrări de Daumier în colecție, era considerat a fi primul între artiștii gravori: „... *Où Maître! c'est aujourd'hui qu'on l'aime et le comprend*”, exclama semnatul profesorului, Adolphe Clarnet, semnând expoziția și ca pe un imbold pentru artiștii locali.

În calitate de artist, de director al Muzeului Kalinderu și de colecționar, Jean Al. Steriadi a avut un rol incontestabil la organizarea acestei expoziții ce s-a bucurat de succes stîrnind un interes deosebit, după cum s-a arătat într-un recent studiu¹⁹. Comentariul este amplu și bogat ilustrat în „Flacăra literară artistică și socială”, însoțit de explicațiile competente ale unui specialist în materie de istoria gravurii, P. Georgescu Rachițovanu, fapt ce relevă o dată în plus aprecierea de care se bucura gravura în societatea timpului. La sfîrșitul catalogului, J. Al. Steriadi și H. Fisher-Galați menționau statutul și telul societății:

Profesorul dr. C. Ionescu Mihăești la vînătoare (scute).

Profesorul dr. C. Ionescu Mihăești la vânătoare (cerneală și creion grafit)

„Graphica”, organizată cu membrii fondatori, membrii aderenți și membrii aderenți colaboratori, reluat în principiu în anul 1923, în cazul „Asociației Bibliofilii Română” unde, printre membrii fondatori se numărau, alături de J. Al. Steriadi și Fisher-Galați, Tzigara Șumurcaș, Gheorghe Magheru, Ion Minulescu, C. Argetoianu, G. M. Cantacuzino, C. Stoianovici, H. Teodoru, H. Catargi (Togo) și alții. Cu toate că numele profesorului Cantacuzino nu este menționat direct în aceste inițiative, el se subînțelege în permanență așa după cum se subînțelege în lista de propuneri de expoziții de carte rară ce însoțește programul „Bibliofiliei”. Profesorul a fost de altfel prezent până în anul 1934 în Consiliul artistic al Muzeului Toma Stelian în calitate de președinte, oferind sau participind cu lucrări din colecție la toate expozițiile de grafică de prestigiu organizate de acest muzeu.

Cabinetul de stampe și desene al Muzeului de Artă al R. S. România deține un număr mare de desene ale lui J. Al. Steriadi, majoritatea provenind din donația făcută în anul 1945 de dr. Aurel

Olariu Muzeului Toma Stelian. Între acestea multe evocă personalitățile „Școlii Cantacuzino” prin portrete individuale sau de grup, realizate pe stradă sau în interior, la masă sau la una din multele audii, schițe spontane pline de vervă jovială și intuiție²⁰.

Dr. Cantacuzino este reprezentat²¹ fie singur, fie la teatru, aplaudind entuziasmat sau în grup: la Atena, la mormintul croului necunoscut; cu Eustațiu Stoeneșcu și Steriadi; cu Cella Delavrancea și Filip Lahovary (un alt pasionat amator de gravură); fie din nou singur, impresionant, sprijinindu-se în baston după accidentul de la Brig din 1926. Imobilizat, colaborării și cei apropiați îi vor vizita după accident, luna, miercurea și vinerea între orele 16—19, pentru a asculta sau interpreta muzică. Mihail Jora aducea, după cum își amintea dr. Alice Magheru,

Profesorul dr. C. Ionescu Mihăești și G. Oprescu (1915)

note și se interpreta cite un act din Wagner, dintr-un extras pentru pian la două mâini. Este emoționantă scrisoarea de răspuns²², păstrată în fondul de manuscrise al Bibliotecii Academiei R. S. România, pe care dr. Cantacuzino o trimite lui Alfred Alessandrescu, spre a-i mulțumi

Profesorul dr. C. Ionescu Mihăești și dr. Mihai Ciucă (creion grafit)

Dr. Alexandru Ciucă (contie)

pentru intenția de a cînta pentru el. La aceste audii participau, de asemenea, prof. G. Opreșcu, J. Al. Steriadi, Cella Delavrancea, Filip Lahovary, Marietta Balș ș.a.

În Cabinetul de stampe și desene se păstrează trei desene²³ ce îl înfățișează pe dr. Alexandru Slătineanu cu neplăpăsiți lavalieri și pălării cu boruri largi, „Turcul”, prieten și colaborator al profesorului, pasionat colecționar — printre altele și de grafică franceză de secolul XIX, adept, asemeni dr. Cantacuzino, al ideilor socialiste²⁴.

Profesorul dr. Constantin Ionescu Mihăești²⁵ a trăit alături de profesorul Cantacuzino entuziasmul evenimentelor de după primul război mondial și al înființării Institutului de seruri și vaccini și i-a împărtășit pasiunea pentru muzică și arte plastice. Scamănă, în multe privințe, cu profesorul Cantacuzino prin uimitoarea capacitate de muncă, prin pasiunea pentru carte și arta tiparului, avea o frumoasă colecție de cărți rare cu ilustrații din secolele al XVIII-lea și al XIX-lea, pe care le-a donat Bibliotecii Academiei R. S. România. Desenele lui J. Al. Steriadi îl surprind ascultînd muzică, la viitoare cu dr. Candrea și dr. Combiescu sau singur, tot în postură de vîntor²⁶, în imagini ce amintesc de Daumier, de caricaturile cu capete exagerat de mari pe trupuri mici sau de apreciatele și amuzantele „Croquis de chassie” pe care Steriadi le putea admira în colecția profesorului.

Frații Mihai și Alexandru Ciucă²⁷ sînt alți doi dintre prietenii și colaboratorii apropiați ai dr. Cantacuzino, portretizați de Steriadi. Mihai Ciucă a donat Bibliotecii Academiei R. S. România, în anul 1954, 260 de gravuri străine, în cea mai mare parte franceze, din secolele XIX și XX păstrînd exemplul profesorului și ideea de colecție în accepția ei nobilă de conservare și transmitere de valori. Alte portrete îl înfățișează pe dr. Max Marbé, dr. Marius Nasta, dr. Aurel Olariu, ultimul dintr-o generație mai tînră²⁸.

Fără a avea incisivitatea caricaturii lui Daumier, desenele și portretele șarjă ale lui Jean Al. Steriadi păstrează realismul fizionomiei vehiculînd categorii de hașuri ample, cu colțuri rotunjite curvise, fie suprapuse, încrucișate în zonele de umbră sau detaliu. Sînt spectaculoase efectele spontane de duct, contrastele bazate pe

Dr. Max Marbé (tuș și la riu)

Dr. Marius Nasta (conte)

Lucrările aparțin Cabinetului de stampe și desene al Muzeului de Artă al R. S. România.

lungimi sau dimpotrivă pe scurtimi de linie, folosirea ei cind subțire, de continuitate, în contur, cind groasă, discontinuă, în hașură. Hirtia este de cele mai

multe ori filă de note sau rețete cu an, tetul Institutului de seruri și vaccinuri sau ale dr. Gh. Olariu.

Steriadi a lăsat o imagine completă a celor ce au reprezentat „Școala Cantacuzino”, desenele²⁹ din colecția dr. Alice Magheru, colecția dr. Mircea Ilescu, din Cabinetul de stampe al Muzeului de Artă al R. S. România, cele de la Biblioteca Academiei sau din alte colecții păstrează o indirectă mărturie asupra pasiunii unei strălucite pleiade de oameni de știință pentru domeniul complex al artelor grafice, privite ca parte integrantă a unei formații umaniste și patriotice.

NOTE

¹ G.M. Cantacuzino, *Izvoare și poșasuri*, Editura Eminescu, București, 1977

² N. Iorga în „*Neamul românesc*”, 18. I. 1934

³ Vezi pentru personalitatea profesorului Ion Cantacuzino: I. Cantacuzino, *Opere alese*, Editura Academiei București, 1965; P. Tăutu, *Ion Cantacuzino*, Editura Tineretului, București, 1965; Gh. Magheru, *Profesorul Ion Cantacuzino*, Idră editură, București, 1934; C. Ionescu Mihăești, *Amintirea Profesorului dr. Ion Cantacuzino*, fără editură, București 1934.

⁴ Vezi în memoria lui D.A. Sturdza cu prilejul centenarului de la nașterea sa, 25. 11. 1933. Curritări rostite la biblioteca „I.C. Brătianu” de I.G. Duca, C-tin, I.C. Brătianu, N.N. Filodor și profesorul dr. I. Cantacuzino, București, 1933

⁵ Muzeul de Artă al R.S. România, *Seară muzeală. Marii colecționari de artă ai sec. XX — Profesor dr. Ion Cantacuzino* din 28. 1. 1978; Cuvîntul colecționarului dr. Mircea Ilescu; Profesorul Cantacuzino invita la Bayreuth dixerși prieteni, le reșinea bilete (dr. Baroni, dr. C. Ionescu Mihăești, dr. C. Gorăscu, dr. Ion Nicolau, d-ra Iosif, sora poetului Șt. O. Iosif).

Pină la izbucnirea primului război mondial, profesorul a fost mereu prezent la Bayreuth, după război a refuzat să mai treacă pe teritoriul german (aceeași atitudine a avut-o și dr. Gh. Magheru).

⁶ Scrisoarea către D.A. Sturdza H la Biblioteca Academiei R.S.R. mss, cota (1—12) CCCXXIX (5)

⁷ G.T. Kirileanu, *Correspondența*, Editura Mureș-ului, București, 1977

⁸ Vezi reproducerile din „*Viața românească*” nr. 4—5/1930; „*Boabe de grîu*”, nr. 4—5, 1938

⁹ Cabinetul de stampe, Muzeul de Artă al R.S.R., în inv. G.S. 386, 2932, 8960

¹⁰ I. Cantacuzino, *În amintirea lui Ion Radovici*, „*Viața românească*”, 1908

¹¹ R. Iltimo-vici, *Constantin Levoditti*, Editura științifică, București, 1968.

¹² G. Opreșcu, *Colecția profesorului dr. Ion Cantacuzino, Tablourile, gravurile, desenele și cărțile*, „*Boabe de grîu*”, nr. 10—11, 1935/Extrasă

¹³ Dr. Mircea Ilescu, loc. cit.
¹⁴ Pentru că lucrul mergea *ancestral*, iar cantitatea de ferestre fiind foarte mare, dr. Alice Magheru a gândit un sistem de bare cubșante pentru a facilita munca la ferestre.

¹⁵ Al. Rosetti, *Căldătorii și portretele*, Editura Sport-Turism, București, 1977.

¹⁶ Dr. Mircea Ilescu, loc. cit.

¹⁷ P. Oprea, *Colecția și colecționarii înmuștrunți*, Editura Meridiane, București, 1976.

¹⁸ Vezi catalogul expoziției „Graphica”, Societatea pentru încurajarea și răspândirea graurii artistice, București, Institutul de arte grafice, Carol Göbl 1916.

¹⁹ P. Oprea, *Jean Al. Steriadi, muzeograf*, în „Revista muzeelor și monumentelor” — Muzeu nr. 9 — II, 1979, „Flacăra literară, artistică și socială”, iulie 1916, articolele lui P. Georgescu Răchitoaru, însoțite de reproduceri după Dreveț, Zorn, Van Dyck, Millet, Manet s.a.

²⁰ Grija pentru hirtie și tipar inutilită în publicațiile omagiale și comemorative apărute la moartea profesorului în anul 1934 sunt o aluzie discretă la pasiunea acestuia pentru aspectul grafic.

²¹ DR, inv. 784, 921, 731, 678, 847, 715 (Cabinetul de stampe, Muzeul de Artă al R.S.R.)

²² Scrisoare către A. Alessandrescu SI/CCC'NIX, 3. III. 1927.

²³ DR, inv. 723, 733, 829 (Cabinetul de stampe, Muzeul de Artă al R.S.R.)

²⁴ Al. Rosetti, *Căldătorii și portretele*, Editura Sport-Turism, București, 1977.

²⁵ I. Mesrobianu, *Personalitatea profesorului C. Ionescu Mihăești, Rolul și activitatea sa în Institutul dr. Ion Cantacuzino*, în „Microbiologia, parazitologia și epidemiologia” nr. 2, 1972; Biblioteca Academiei R.S.R., *Donația C. Ionescu Mihăești 1883—1962*, Cărți rare, (Catalog) redactor și organizator de expoziție R. Ionescu. Cătam din textul înmănat de prof. G. Oprea: „La intrarea mea pe care unii membri ai Institutului în tinuta acasă la profesorul Cantacuzino, dinamica, un intermezzo după munca săptămânii, intram în care și eu am luat adesea parte, și care au contribuit la formarea mea ca istoric de artă, era o adevărată încultură să ascultăm conștientia lui Ionescu-Mihăești cu maestru lui iubii.”

²⁶ DR, inv. 802, 771, 691, 730, 760, 805 (Cabinetul de stampe, Muzeul de Artă al R.S.R.)

²⁷ R. Hîmărici, *Frații Mihai și Alexandru Ciucă*, Editura Junimea, Iași, 1975, V, *Sărbătorile începutului medicinei sociale în România, Gh. Bana*, Editura Meridiane, București, 1979.

²⁸ DL, inv. 794, 700, 702, 760, 7459 (Cabinetul de stampe, Muzeul de Artă al R.S.R.)

²⁹ G. Oprea (și R. Niculescu), *Jean Al. Steriadi, desinator*, Editura Academiei, București 1994; L. Damadian, *Expoziția de deseni și gravuri Jean Al. Steriadi*, București, 1974 (catalog-Muzeul de Artă al R.S.R.)

RÉSUMÉ

Jean Al. Steriadi est présenté dans une posture moins connue de portraitiste remarquable et de dessinateur plein de verve du groupe de médecins dirigé par le prof. dr. Ion Cantacuzino (1864—1934), le fondateur de l'école d'immunologie de notre pays.

Jean Al. Steriadi a été l'ami et le collaborateur de ce grand savant et patriote roumain, collectionneur passionné de gravures et de dessins. Les rencontres ont eu lieu dans sa maison et auxquelles participaient des médecins (dr. Al. Săstineanu, dr. C. Ionescu-Mihăești, dr. D. Comănescu, dr. P. Condrea, dr. B. Wisner, dr. A. Dîmbăricănu, dr. C. Calală, dr. M. Ciucă, dr. Al. Ciucă, dr. I. Bălțeanu, dr. M. Marbé, dr. M. Nasta, dr. A. Magheru, dr. G. Magheru, dr. I. Mesrobianu L. Mesrobianu etc.) et des gens cultivés (prof. G. Oprea, N. Iorga, C. Argetoniu etc.) fournissent des données intéressantes sur sa grande collection de dessins, sur ses vastes connaissances dans ce domaine très spécialisé ainsi que sur ses

relations avec Jean Al. Steriadi, pleines de significations pour l'œuvre du grand dessinateur.

Jean Al. Steriadi a eu un rôle actif dans l'organisation de l'exposition et de la société „Graphica” (1916). L'exposition organisée alors — à laquelle le prof. I. Cantacuzino participait avec plus d'une moitié des travaux — a représenté un moment d'une importance particulière pour l'histoire des arts graphiques de Roumanie; Steriadi a également participé à la démarche difficile de catalogage de la grande collection et l'impact avec des œuvres célèbres — celles des dessinateurs français par exemple — a complété sa préoccupation d'enrichir sa vision.

L'émulation que le prof. Cantacuzino a éveillée parmi ses collaborateurs peut être observée dans leur intérêt pour l'art, dans les donations nombreuses qu'ils ont faites aux diverses institutions d'Etat, ainsi que dans les portraits réalisés par Jean Al. Steriadi, témoignage d'une passion et d'une amitié profonde.

CENTENAR TOPÎRCEANU LA IAȘI

Sosit la Iași, la 25 de ani, încurcându-l George Topîrceanu își va petrece ceilalți 26 de ani de viață în acest „oraș romantic, plin de parcuri și de flori”.

Tînărul poet însă a fost vrăjit nu numai de parcurile cu flori, ci și de atmosfera plină de istorie pe care o degaja Iașul. „Bînil orăș de-odinioară, melancolic și tăcut, / Unde fiecare piatră ne vorbește de trecut. / Unde zeclea strălucire îngropată-n pergamente, / Se ridică mai curată din pusele monumente”.

Dacă Iașul l-a ajutat pe Topîrceanu să-și facă un nume, cu siguranță scriitorul Topîrceanu a contribuit la renumele Iașului.

Ca un omagiu adus la 100 de ani de la nașterea poetului — aniversare — recomandată și de UNESCO — Iașul l-a consacrat, în perioada 19—21 martie 1986, un mănunchi de acțiuni ca semn al recunoștinței și prețuirii de care se bucură în sufletul poporului nostru.

În prima zi, la Muzeul teatrului din localitate, artistăcenerită Mari-oara Dăvidoglu l-a evocat pe „G. Topîrceanu la Teatrul Național din Iași”. La același muzeu a fost vernisată expoziția „G. Topîrceanu — om de teatru”. La Casa Pogor, în „Amintirile lui G. Topîrceanu” au vorbit Aurel Leon și Liviu-Savel Sarlovaeanu.

În a doua zi, a fost inaugurată expoziția memorială „G. Topîrceanu” în casa lui din str. Ralet nr. 7, unde poetul a locuit

în ultimii cinci ani de viață. Cu acest prilej au recitat poezi țeșeni și actori ai Teatrului Național, iar elevii de la Școala generală nr. 22, Liceul „Mihai Eminescu” și Liceul „Costache Negri” au susținut un spectacol sub genericul „Rapsodii de primăvară”. La Casa Pogor, Ioan Alexandru a susținut un recital de poezie.

În a treia zi, la Expoziția memorială „Otilia Cazimir” a fost

evocată prietenia dintre G. Topîrceanu și Otilia Cazimir, iar la Vila Scurt „M. Codreanu” a avut loc expansiunea „G. Topîrceanu și „Viața românească”.

La Casa Pogor, la ședința omagială a Consiliului literar „Junimea”, George Topîrceanu a fost evocat de poetul Nicolae Tașomir, actorul Dionisie Vitcu a susținut un recital de poezie topîrceaniană, iar criticii literari Daniel Dumitriu, Al. Dobrescu, Constantin Pricop și G. Pruteanu au participat la dezbaterile prozei lui Topîrceanu.

În încheierea ciclului de manifestări, la Teatrul Național din Iași, a avut loc un program omagial în cadrul căruia prof. dr. doc. Constantin Ciopraga l-a prezentat pe „Topîrceanu — contemporanul nostru”, actorul Dionisie Vitcu a susținut un recital din creația lui Topîrceanu, iar în final a putut fi vizionat un spectacol Topîrceanu după un scenariu de Constantin Păun și în regia Cristinei Ioviță.

Acestea constituie numai o parte din manifestările prin care George Topîrceanu este sărbătorit în țara noastră.

IOAN GIUGORESCU

MANIFESTĂRI CULTURAL—ȘTIINȚIFICE LA MUZEUL LITERATURII ROMÂNE

Deținător de patrimoniu literar național, Muzeul Literaturii Române își desfășoară activitatea pe trei coordonate principale care vizează prerogativele de achiziționare, conservare-restaurare și valorificare. Această din urmă activitate reprezintă preocuparea centrală a colecțiilor acestei instituții.

În preocuparea de a integra circuitului public valorii literare încă necunoscute, Muzeul Literaturii Române continuă ediția integrală a *Operei* eminesciene, începută de Perpessicius, editată revista trimestrială de științe literare „Manuscriptum”, oltă spre cunoașterea publicului larg, prin modalități specifice, patrimoniul deținut în arhivele și depozitele sale.

Expozițiile și manifestările organizate la sediul său în marile centre industriale aduc, prin măturii literare, dovada continuității noastre spirituale, a ideilor progresiste care constituie permanența scrisului românesc.

versării zilei de naștere a poetului național Mihai Eminescu: „Proiecții eminesciene în lumile lumii” — mărturie a universalității creației lui M. Eminescu, susținută cu argumente lingvistice de Al. Balaci, Amitha Bhose, Andrei Bantas, Ana Carțiam,

Perioda următoare a cuprins o suită de manifestări grupate sub genericul „Împliniri literare ale Epocii Ceaușescu”. Amintim, între acestea, simpozionul „Literatura ultimelor două decenii” la care au participat Al. Andrițoiu, Emil Mănu, Mircea Mancaș și D. Micu, care au conturat tabloul principalelor direcții ale fenomenului literar contemporan; expunerile tematice din ciclul „Vocația patriotică și umanistă a literaturii române”, organizat în colaborare cu Comitetul municipal U.T.C., la dilectul cluburi ale tinerilor din Capitală.

Alte evenimente importante ale interzbului au fost omagiile prin manifestări complexe, precum simpozionul „Unirea în documente literare”, o festivitate literară desfășurată la Uzinele „Grița Roșie”; „Ecouri literare ale luptelor ceteriștilor și petrolitștilor din februarie 1937”, la care și-au dat concursul scriitorii D. Aghaș, Al. Andrițoiu, Valcu Bărna, Violeta Zamfirescu, actorii Anca Neculce, Irina Mazantiș, Adrian Vișan.

În cadrul tradiționalului ochi de excozi literare „Rotonda B” prezintă de academiianul Șerban Cioculescu, au fost marcate două din centenarele aului: Maria Ventura (în formula „Rotonda T” — a oamenilor de teatru, prezidată de Dina Cocea) și G. Topiceanu, la care au participat N. Carandino, Ileana Berlogiu

Referindu-ne la manifestările cultural—științifice din primul trimestru al anului 1980, se poate spune că și această perioadă oglindește materializarea preocupărilor mai sus menționate.

Prima jumătate a lunii ianuarie, de pildă, a stat sub semnul ani-

Balogh Ioșef, Paul Miclău D Vatamaniuc; „Eminesciana — 136” — colocviu poetic—muzical cu participarea lui Edgar Papu și Doru Popozici, a actorilor Cristina Delanu, Iulia Boroș și Matey Gheorghiu, a solistelor Sanda Șandru și Ilina Dumitrescu.

Marieta Răres, Ion Zamfirescu și respectiv Aurel Leon, Sanda Radhan, George Saucha, Al Săndulescu, Mirela Mucuga.

Ciela „Scriitorii români și muzică” a continuat cu serate literar-muzicale dedicate poezilor Victor Eftimiu și G. Topirceanu.

Serialul de expuneri pentru pionieri și școlari a cuprins în această perioadă întâlniri pe următoarele teme: „Militantismul literaturii române”, „Lumea copiilor în opera lui Ion Creangă”, „Universul minatural al creației lui G. Topirceanu” și matineul poetic „Cu prietenii lui Nichita Stănescu”.

În colaborare cu Institutul Italian de Cultură, la finele lunii fe-

bruarie a fost deschisă expoziția „Imagini carducciene” — instanțane fotografice surprinse de Deppe Angeloni în opera politică a lui Giosuè Carducci, expoziție rămasă deschisă și în cursul lunii martie.

Tot în cadrul schimburilor culturale internaționale, s-a lansat, în cadrul unei microexpoziții de mărturii originale, volumul de corespondență Luctan Blaga — Hugo Marti.

Ca în fiecare an, prima zi a lunii martie a oferit iubitorilor poeziei argeziene, cu concursul poezilor Ion Horea, Gh. Istrate, Pan Izvoian și al Măzărui Argezi, „Mărtisoare literare în Mărtisorul argezean”, iar Ziua Internațională a Femeii a fost

celebrată prin manifestarea „Femeia — Creator și Personaj literar”.

Din programele perioadei următoare subliniem ciclurile de manifestări dedicate aniversării a 65 de ani de la crearea Partidului Comunist Român, manifestările de Ziua Literaturii din cadrul „Primăverii culturale bucureștene”, activitățile specifice ale calendarului literar al anului, care — toate — fac din Muzeul Literaturii Române o prezență vie în circuitul activ al vieții culturale contemporane.

— MARTHA POPOVICI

SESIUNEA ANUALĂ DE COMUNICĂRI ȘTIINȚIFICE A MUZEULUI DE ISTORIE NATURALĂ „GRIGORE ANTIPA”

Instituție cu profil complex, Muzeul de Istorie Naturală „Grigore Antipa” s-a impus de multă vreme nu numai prin valoarea deosebită a colecțiilor sale, ci și prin o susținută și prestigioasă activitate științifică. Rezultatele acesteia sînt concretizate anual în zeci de lucrări publicate în țară sau în periodice de peste hotare, prezentate la reuniuni și congrese internaționale.

În alară de substanțialul volum „Travaux du Muséum d'histoire Naturelle „Grigore Antipa”, o parte din roadele activității științifice sînt prezentate în cadrul unor sesiuni anuale de comunicări. Ultima dintre acestea a avut loc în zilele de 17 și 18 martie 1986, cînd au fost expuse 34 de lucrări, 27 avînd drept autori membri ai colecțiunii muzeului, iar 7 aparținînd unor distinși biologi invitați, precum: prof. dr. doc. Matilda Lăcătușu, prof. dr. doc. Mircea Al. Ioniștea, dr. Aurelia Ursu, Vladimir Brădescu ș.a., care colaborează cu muzeul de multă vreme, contribuind eficient la îmbogățirea și studierea colecțiilor sale.

Încercînd o grupare după subiect a lucrărilor prezentate în prima zi, constatăm că se detașează, ca întotdeauna, prin număr, comunicările de entomologie (15), urmează cele consacrate altor

nevertebrate (4), vertebrate (3), paleontologiei (2) și istoriei muzeologiei (1).

În ziua a doua au fost susținute 8 comunicări cu un pronunțat caracter aplicativ, lucrări complexe realizate în majoritate de către colective largi care au grupat o bună parte din specialiștii muzeului.

Referindu-ne la lucrările prezentate, numărul lor ne împiedică să facem o enumerare a titlurilor, deși fiecare, prin datele incluse aduse, ar merita o subliniere sau un comentariu. De aceea, vom înceca o prezentare de ansamblu, grupîndu-le pe mari teme.

Continuînd studiul faunei oceanice, dr. doc. M. Băcescu a descris, de la litoralul brazilian, o specie de mysid nouă pentru știință, iar D. Manolea s-a oprit asupra faunei de polychete din Bosfor.

Considerații zogeografice interesante au generat lucrările prezentate de Ileana Ronai (semnalarea unui *Asellid* nou pentru fauna României) și N. Găldean (Efemeropterii din izvoarele Cîmpiei Române).

În domeniul entomologiei, prof. dr. doc. Matilda Lăcătușu a adus date interesante asupra Braconidelor de pe plante spontane, în timp ce dr. doc. A. Popescu-Gorj și dr. Medeea Weinberg au

avut contribuții importante, primul cu cunoașterea macrolepidopterelor, al doilea la grupul Diptereilor pe care l-a sporit cu 5 taxoni noi din familia Asilidae. De altfel, Dipterele au format subiectul a încă 6 comunicări (C. Pirau, V. Gheorghiu, V. Gheorghiu, V. Brădescu).

În domeniul vertebrateelor, după o punere la punct a criteriilor și metodologiei studierii relațiilor trofice la păsări (A. Papadopol), în două lucrări de genetică, realizate de un colectiv format din specialiștii de la Facultatea de biologie și de la muzeu, a fost studiat comparativ cariotipul unor specii de rozătoare din genul *Microtus* și s-a făcut caracterizarea moleculii de benzi G și C din genomiul speciei *Microtus arvalis*.

Însămănțarea paleogeografică a mișcărilor neotectonice și seismică din sud-estul Cîmpiei Române a fost evidențiată de dr. Leonid Apostol, iar Ioana Căcoveanu și M. Ștefan au studiat, din punct de vedere morfometric, craniile de *Ursus spelaeus* aflate în colecțiile muzeului.

Într-o lucrare bazată pe cercetarea documentelor de arhivă, Anneliese Ionescu și A. Marinescu au identificat 808 piese paleontologice și antropologice achizițio-

mate de către Grigore Antipa de la firma „Dr. F. Krantz”, din Bonn, în perioada 1909—1914.

S-au putut, astfel, completa datele asupra unor pieșe de mare

valoare științifică, precum *Ichtyosaurus quoddyensis*, *Alstyriocetus belonensis*, *Cervus neguceros* ș.a.

Discuțiile purtate după fiecare grup de comunați, schim-

bul de opinii asupra problemelor dezbătute au completat în chip feroce această sesiune interesantă.

Al. M.

TRAVAUX DU MUSÉUM D'HISTOIRE NATURELLE „GRIGORE ANTIPA”, vol. XXVII, BUCUREȘTI 1985

Între publicațiile de muzeu din țara noastră, „Travaux du Muséum d'Histoire Naturelle „Grigore Antipa”, se numără printre cele mai prestigioase, fiind mult apreciată în lumea specialiștilor din țară și de peste hotare. Întrucât este editată în limbă de uzanță internațională, oferă posibilitatea specialiștilor din lumea întreagă să cunoască rezultatele activității cercetătorilor din România, care lucrează la Muzeul de Istorie Naturală „Grigore Antipa” sau colaborează cu muzeul respectiv.

Volumele XXVII al publicației menționate, apărut la sfârșitul anului 1985, are sumarul alcătuit din materiale structurate în patru rubrici: *monographs, zoology, ornithology* (69 p.), *entomology* (146 p.); *vertebrates, paleontology* (152 p.); *zoology, comments* (77 p.)

Materialele de la prima rubrică abordează o problematică diversă și de mare interes pentru specialiști: studiul rechinilor de fund din grupul Rajidae-lor (din apele litorale ale Braziliei); cercetarea unui material de izopode autotube (122 exemplare), colectate din Oceanul Pacific și Oceanul Atlantic; descrierea unei specii noi de Tanul din Fam. Kallinopsidae din probe luate la sud de gura lui Rio Grande—Brazilia; descrierea speciei *Apsodes (?) prepinquus* Richardson, 1902, prezente din pesterile cu apă măruntă din Insula Bermuda; stabilirea valorilor de concentrație admisibile în apă a manganului și efolpetului.

Din cele 444 de pagini ale volumului, cele mai multe sînt rezervate problemelor de entomologie; prezența coleopterelor Cerambycidae din sudul României; în Cîmpia României și Podșul Getic (pînă la contactul acestuia cu Subcarpații Getici); studierea unui material de Imenop-

tere colectat din sudul României, din care B specii și o zărestate s-au dovedit a fi noi pentru sudul țării; actualizarea „Listei sistematice a speciilor de Murolepidoptere semnalate în fauna României”; semnalarea prezenței certe în România a lui *Dicentra implera* Hbn, confundată în trecut cu *Hadena unanans* Hbn, care trebuie știută din lista speciilor existente în România, pînă ce prezența ei nu va putea fi confirmată pe baze certe; prezentarea arcului genic de mascul și a femelă care ajută la identificarea fluturiișului *Stigmella nobilis*, specie dăunătoare; sinteza la zi a prezenței și repartiției Therevidelor pe teritoriul României; descrierea unei specii noi de dolihophid pe un exemplar colectat din Dobrogea; semnalarea a două specii de tabanide noi pentru fauna țării (*Chrysops diversicornis* Loew și *Tabanus kirshus*); prezentarea a 16 specii de efiride din care 6 sînt semnalate pentru prima dată; descrierea unei specii noi numită *Sphenella auliana* (Diptera, Tephritidae); descrierea speciei *Gonomyia* (s. str.) *marini* (Limoniidae); analiza a 30 exemplare diptere aparținînd Fam. Bibionidae și Fam. Rhagionidae; rezultatele cercetărilor întreprinse între 1974—1980 în zonele unde se cultiva sfecla de zahăr în România, între 40 m—700 m altitudine.

În domeniul vertebratelor, volumul abordează următoarea problematică: hrana și ritmul de creștere la speciile *Hypophthalmichthys molitrix*, *Aristichthys nobilis* și hibridul rezultat din încrucișarea lor, acțiunea fenohului asupra peștilor (*Carassius auratus Gibelto*); participarea microtubulilor în mecanismul de exocitoză al vacuolelor corticale a ovocitelor fecundate de *Cteno-*

pharyngodon idella: o metodă de taxonomie numerică adecvată genului biologic, aplicată la 9 probe din genul de pești ciprinizi *Acanthobrama*; descrierea primului caz de poliomelie la Complexul Rana „Cerculea” semnalat în România; istoricul cercetărilor și al publicațiilor efectuate pe teritoriul istoric al Olteniei, între anii 1890—1984; cercetarea a 12 specii de păsări aparținînd ordinului Pelecaniformes și Ciconiiformes din Delta Dunării; cercetările efectuate asupra păsărilor din zona Mostiștei.

Volumul cuprinde și probleme de paleontologie; contribuții la studiul cranului unor reprezentanți ai familiilor Otariidae și Phocidae (Mammalia-Pinnipedia) date preliminară privind studiul cartilajului la *Elasmus quercinus* din Cîmpia României; studierea structurii fine a cromozomului în diferite stadii ale ciclului celular la *Procerotium mucosus* (Diploflagellata); un rest fosil de *Rachyphyllum expansum* ce păstrează structura anatomică, un gen nou de Pogonilor vestimentifer descoperit în straturile neogene din raza orașului Santiago de Cuba; depozitele conținătoare din Cîmpia României de sud-est și importanța lor pentru studiile paleogeografice; scurt istoric al descoperirilor speciei *Migueloceras giganteus* în țara noastră.

Problemele de muzeologie se referă la: activitatea lui Grigore Antipa în ultimul deceniu de viață (1954—1955); activitatea dr. doc. Aurelian Popescu-Gorj, prezentată cu prilejul împlinirii așteiaze de 70 ani; activitatea biologicului Ion C. Cătuneanu prezentată cu ocazia împlinirii așteiaze de 80 de ani; cronologia vieții științifice a muzeului pe anul 1984; necrologul prof. dr. doc. Traian Orghidan (1917—1985); necrologul prof. dr. doc. ing. George Bărcă (1903—1985).

Un amplu material (46 p) de la ultima rubrică prezintă cronologie istorică Muzeului de Istorie Naturală „Grigore Antipa”, în perioada 1834-1984. Lucrarea, de o valoare deosebită pentru istoria muzeografiei din țara noastră, conține și date inedite despre activitatea personalului și despre

evoluția colecțiilor.

Volumele se încheie cu următoarele recenzii: „XVII International Congress of Entomology Hamburg, Federal Republic of Germany”, august 20-26, 1984; Dietrich Köhntopp, *Das Lebende Riffe, 1984* și „Mediterranean marine ecosystems”.

Ca și volumele apărute anterior exemplarul prezentat a fost realizat la un nivel științific și grafic capabil să satisfacă interesul și exigențele cititorilor.

IOX GIUGORESCU

CREATORUL POPULAR ÎN LEMN, TOMA RAPA, DIN NĂRUJA, JUDEȚUL VRANCEA

Vechimea prelucrării artistice a lemnului în județul Vrancea, am putea spune este ancestrală. Pădurea a deținut și mai deține încă suprafețe întinse, oferind esențe variate folosite din vremuri străvechi pentru construcția locuințelor, confecționarea mobilierului, a uzelțelor, a vaselor, a instrumentelor muzicale populare etc., toate purtând pecetea utilității încărcat de valențe estetice.

Cresterea animalelor și mai ales păstoriții, care a transformat Vrancea într-o „*permanență pastorală*” — după cum spunea N. Iorga —, și-au pus amprenta în repertoriul de obiecte realizate din lemn, repertoriu pe cât de bogat pe atât de variat, apunaj a numeroasele de pe râul Putnei și Zăbaki (Nere), Năruja, Tulnici, Valca Sării etc.), devenite învecinate-cate centre de „archiere” a acestor obiecte către zonele învecinate și, mai departe, spre câmpie.

În constelația satelor specializate în prelucrarea artistică a lemnului din Vrancea, un loc de seamă revine și Nărujei, unde experiența moștenită de la străbunoi s-a transmis cu respect urmașilor, creatorilor populari de astăzi, celor care asigură permanența și continuitatea acestui meșteșug pe meleagurile „Moritei”.

Atmosfera de puternică creativitate a satului, cadrul familial ce-a sesizat și încurajat vocația și talentul tinărilor a tras de „mirajul” meșteșugului prelucrării artistice a lemnului să contribuie din plin la afirmarea și înrichizarea învecinatăului meșter Toma Rapa, astăzi în vîrstă

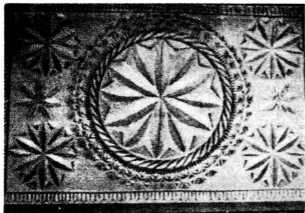
Creatorul popular Toma Rapa din Năruja, județul Vrancea

de 66 de ani (născut 24 iunie 1920).

„Pionieratul” în prelucrarea artistică a lemnului l-a făcut în satul natal, Năruja, urmîrind îndeaproape meșteri „asistiți” ai locului — Mihu Rebeaga și Iacobi Monoran — cei care, „își construștăușuri casa, șura, gardul, uzelțele și vasele de care aveau nevoie”. De la ei a învățat să cunoască lemnul, „*satule aceluia*”, alegerea lui în vederea prelucrării și deșinderea în mîinile fierăstrăului, a toporului, a cutitoarei, dălților, costurii și a celorlalte instrumente folosite la decorarea obiectelor. Talentul

nativ a fost completat cu instruirea profesională — Toma Rapa fiind absolvent al școlii profesionale de silvicultură — afirmîndu-se ca un adevarat „artist” al cioplirii și creștării lemnului, acuratețea execuției tehnice constacriindu-l ca pe un desăvîrșit meșteșugar. Aflut mulți ani la conducerea comunei Năruja, actualitate pasionant, n-a înțecat nici o clipă să imobilizeze lemnul, să însușe tinerilor dragostea pentru acest meșteșug, fapt mărturisit și de membrii familiei — continuatori, la parte, ai acestui meșteșug — cit și de numeroși elevi îndrumați cu pasiune de meșter în cadrul Școlii populare de artă.

Lemnul a constituit și constituie pentru Toma Rapa un mijloc un material de construcție, ci și o materie sensibilă în care și-a exprimat și își exprimă îndemnatrea și simțul artistic. Sensul pentru esențele lemnice folosite (trăi, paltiu, plop, brad, stejar), sub mîna sa lemnul „dărează” și emoționează, totodată, prin perfecțiunea utilizării. Cunoștinț toate tainele ce le implică cioplirea, sculptura, creștarea și decorarea lemnului. Toma Rapa realizează un repertoriu bogat de obiecte, de la construcții monumentale de arhitectură populară (stilpi, porți) la piese de mobilier (mese, scaune, dulapuri) și obiecte de uz (cofe, colite, șistare, butoaie), la instrumente muzicale (colize) și minia-

Capac de casetă realizat de Toma Rapa

turi cu caracter decorativ (casete, tăvi, suporturi, tăiere). Sesi-zind nota de eleganță pe care o dau construcțiile stilu, el continuă să cioplescă și astăzi în tehnica tradițională și cu instrumentarul specific astfel de stilu de casă ce se remarcă prin nota simplă dar sobră și elegantă generată de execuția perfectă. De altfel, o monumentală poartă ce străjuie intrarea în comună precum și adevăratul „amfiteatru” în aer liber unde se desfășoară parte din manifestarea județeană de folclor „Miorița” poartă însenele meșterului Toma Rapa.

Folosind filonul tradițional ziguross, meșterul realizează un inventar bogat și variat de piese pastorale (bite, cofe, cofite, crunte, tipare, păpușare etc.), binecunoscute fiind „sutele” de zase de diferite dimensiuni, realizate din lemn de brad, frumos cioplit și fasonat, decorate în aceeași tehnică, a progra-zării, păstrind aceleași compoziții ornamentale ce le conferă eleganță și frumusețe prin armonia imbinării formelor cu decorul.

Transformările socio-economice, pătrunderea unui inventar bo-

Tăiere cu motive astrale realizate de Toma Rapa

gat de obiecte de factură industrială, atât în gospodării cât și în inzentarul pastoral au făcut ca multe obiecte să-și piardă rațiunea de-a exista, fiind înlocuite sau apărind forme noi în care utilul cedează esteticului. Receptiv la solicitările moderne și înțelegind menirea acestui zechi meștesug, Toma Rapa realizează forme ce satisfac noi cerințe, noi gusturi (tăvi, casete, lărfurii, suporturi etc.) cele mai multe dintre ele devenind piese decorative în interioarele contemporane-

Apar noi motive decorative (astrale, fitomorfe), sesizabilă fiind tendința de acoperire a unei su-prafețe cit mai mari din volumul obiectului. Urmărindu-l pe meșter cum își realizează compoziția decorativă fie în maniera tradițională, fie în cea solicitată de noile categorii și opțiuni de gust, remarcă sigura țiță, îndemnarea, talentul și mai ales perfecțiunea realizării unui repertoriu echilibrat și rafinat.

Creatorul popular Toma Rapa practică permanent acest meșter și răspunzând comenzilor din co-

mună și în prejurimi, solicitărilor muzeelor etnografice (care-și îmbogățesc patrimoniul de obiecte de creație populară contemporană) din Focșani, București, Iași, Sibiu și altor iubitori de frumos. Prezența sa în cadrul Festivalului național „Cântarea României”, premiul I obținut la toate edițiile de până acum ale acestuia îl impun și recomandă, totodată. De altfel, personalitatea meșterului s-a impus în cadrul colecționării sâtesci, numeroși fiind cei care, seducși de valoroasele sale realizări, încearcă să facă din acest meștesug o profesiune, asigurându-și astfel permanența și continuitate pe melegurile Năruței.

AURELIA COSMA

DOUĂ INIȚIATIVE CULTURALE NAȚIONALE

Numărul 813 al buletinului „Information”, editat de UNESCO oferă câteva date interesante privind activitatea, în diverse părți ale lumii pentru prezervarea unor bunuri de patrimoniu național și internațional. Prezentăm, în continuare, două dintre asemenea inițiative.

Comitetul pentru Patrimoniul Cultural și Natural Mondial, creat în 1972, a înscris în lista bunurilor care reprezintă un interes universal **Parcul Iguazu din Argentina**. Apreciat ca fiind cele mai mari și mai spectaculoase cataracte din lume, parcul reprezintă, în egală măsură, o rezervație a pădurii și a animalelor ce o populază. Dintre acestea, cele mai deosebite sînt: jaguarul, tigru american, tapirul, porcul de apă. De asemenea, spectaculoși sînt fluturii multicolori care pot măsura pînă la 15 cm.

Parcul Iguazu are o suprafață de 55000 h și se află situat în provincia Misiones, la granița dintre Argentina și Brazilia. Statul brazilian a declarat drept rezervație națională partea de păduri ce se află pe teritoriul său.

Jorge Morello, președintele Comisiei Directoriale de Administrație a Parcurilor Naționale din Argentina, a subliniat că „*protecția naturii constituie un angajament pentru viitor*”. Fluvul Iguazu, cu cele 300 de cataracte

ce sînt cuprinse în teritoriul parcului, unele din ele avînd 80 m înălțime, reprezintă un potențial energetic de o foarte mare valoare. În pădurea tropicală au fost repertoriaste peste 2000 de specii de plante, unele deosebit de rare, iar altele utilizate, într-un foarte mare procent, în industria farmaceutică. Dar există și un număr considerabil de plante care nu au fost identificate. Pădurea oferă condiții optime de înmulțire a unor specii de animale, pe cale de dispariție în alte zone ale globului. Trebuie menționat faptul că există un interes crescut al turiștilor pentru vizitarea Parcului Iguazu: în anul 1985 s-au înregistrat 200 000 de vizitatori.

În Portugalia, în urma unei inițiative originale, a luat ființă o nouă instituție culturală. Este vorba de transformarea **fregatei Cataduro**, ancorată în portul Lisabona, la intrarea în estuarul Tange, într-un centru de activități cultural-educative. Ideea a apărut în anul 1982, cînd două tineri artiste plastice — Ildio Souteiro și Dora Eva Rita, efectuînd un studiu asupra istoriei artei portugheze pentru lucrările lor de diplomă din cadrul Universității Nova, au ajuns la concluzia

necesității reînnoirii imaginii portului Lisabona. Lor li s-au alăturat 18 tineri artiști plastici — pictori și sculptori — pentru a transforma fregata într-o galerie de artă contemporană, avînd și funcția de a servi, în același timp, drept sală de conferințe, dezbateri, centru de informare și schimburi artistice naționale și internaționale.

Muzeul maritim din Capitala Portugaliei a oferit documentația necesară vizitatorilor la istoricul ambarcațiunilor folosite pe râul Tago, iar Muzeul municipal „du Serral” a contribuit la restaurarea tehnică și artistică a fregatei.

La începutul acestui an, lucrările au fost terminate iar fregata — galerie de artă — centru cultural a fost inaugurată. Vizitatorilor le-a fost oferită și o expoziție documentară conținînd antecedente și proiectele privind protejarea unei realități ce se constituie într-o amintire vie a unor timpuri trecute.

Am redat două exemple de valorificare a unor bunuri culturale și naturale de larg interes. Asemenea inițiative sînt tot mai numeroase. Ele se constituie într-un răspuns pe care specialiștii, inclusiv muzeograful, îl dau cerințelor care, prin politica lor militară, doresc să împingă omenirea pe calea distrugerii totale.

— ANGHIEL PAVEL

3 Un program revoluționar pentru prosperitatea României socialiste: Cuvântarea tovarășului Nicolae Ceaușescu rostită la Plenara Comitetului Central al Partidului Comunist Român din 23—24 iunie 1986 ● Un programme révolutionnaire pour la prospérité de la Roumanie Socialiste: Le discours de camarade Nicolae Ceaușescu prononcé à la Plénière du Comité Central du Parti Communiste Roumain du 23—24 juin 1986 ● A revolutionary programme for the prosperity of the socialist Romania: the speech pronounced at the Plenary Session of the Central Committee of the Romanian Party from 23—24 of June 1986

Революционная программа процветания социалистической Румынии: Речь товарища Николае Чаушеску на пленуме Центрального Комитета Румынской Коммунистической Партии, 23—24 июня 1986 г.

M ZEE, COLECTII, EXPOZITII

5 — Tiberiu JURCSĂK, Rozalia POLIS, O nouă expoziție de științele naturii la Muzeul Târnă Crisurilor ● Une nouvelle exposition des sciences naturelles au Musée de Târnă Crisurilor ● A new exhibition of natural sciences at the „Târnă Crisurilor” Museum

Новая выставка естественных наук в Музее Тарна Кришурей

29 — Daniela LIGOR, Mariana DOCHERU, Expoziția „Copii — primăvara vieții” ● L'exposition „Les enfants — le printemps de la vie” ● The exhibition „Children — the spring of life”

Выставка „Дети — весна жизни”

35 — Constantin PARASCAN, Expoziția memorială „George Topircescu” ● L'exposition mémoriale „George Topircescu” ● The memorial exhibition „George Topircescu”

Мемориальная выставка „Георге Топирческу”

INSTRUCȚIE-EDUCATIE

37 — Matei ALENESCU, Particularități în organizarea activității cu publicul la Complexul Astronomic din Bacău ● Particularités dans l'organisation de l'activité à l'intention du public au Complexe astronomique de Bacău ● Characteristics of the activities organized for the public at the Astronomic Complex of Bacău

Особенности в организации работы с публикой в астрономическом комплексе города Бакэу

EVIDENȚĂ, CONSERVARE, RESTAURARE

40 — Elena PRODAN, Metodologie de copiere a pieselor din patrimoniul cultural național. Executarea copiei șimplifice după o statuieță egipteană ● Méthodologie pour copier les pièces du patrimoine culturel national: l'exécution de la copie scientifique d'une statuette égyptienne ● Methodology of copying pieces of the national cultural patrimony; the execution of a scientific copy after an Egyptian statuette

Методологии копирования pieces культурного национального patrimonia научной копии египетской статуэтки

OPINII-DEZBATERI

44 — Anghel PAVEL, În legătură cu diversificarea expozițiilor de cază de istorie ● Sur la diversification des expositions permanentes d'histoire ● On the diversification of the permanent history exhibitions

По поводу диверсификации постоянных исторических выставок

52 — Ion GRIGORESCU, Biologia aplicată — preocupare permanentă a muzeelor de științele naturii (V) (dezbateri) ● La biologie appliquée — préoccupation permanente des musées des sciences naturelles (V) (débat). The applied biology — a permanent concern of the natural sciences museums (V) (debate)

Применяемая биология — постоянное забото музеев естественных наук (V) (дисбаты)

PATRIMONIU

54 — Petre COSTINESCU, Imagini care au intrat în istorie ● Images qui sont entrées dans l'histoire ● Images entered by history

Изображения вошедшие в историю

58 — Mircea DIMITRIESCU, Sînzia PĂDURARU. Un document privind inițiativa organizării în anul 1921 a unei expoziții „Aurel Vlaicu” ● Un document sur l'initiative de l'organisation d'une exposition „Aurel Vlaicu” en 1921 ● A document on the initiative of organizing an „Aurel Vlaicu” exhibition in 1921

Документ инициативы организации в 1921 выставки „Аурел Влайку”

STUDII ŞI COMUNICĂRI

- 60 — Gh. NEACŞU, Marile demonstrații populare antifasciste și antirăzboinice desfășurate în România la 31 mai 1936 • Les grandes démonstrations populaires antifascistes et antiguerrrières de Roumanie (le 31 mai 1936) • The great antifascist and anti-war popular demonstrations of Romania (the 31-st of May 1936)

Велики народные антифашистские и антиимпериалистические демонстрации, развернутые в Румынии 21-го мая 1936 г.

- 67 Eugen FRUCHTER, Gabriel MIHĂESCU, Realizări tehnice ale vremii, în timpul domniei lui Petru Cercel • Realisations techniques du regne de l'Petru Cercel • Technical achievements of Petru Cercel's reign

Технические достижения времен эпохи государя Петру Черчела

- 72 — Silvia ZDERCIUC, Localități și centre de ceramică din Muntenia în primul deceniu al secolului al XX-lea • Localités et centres de céramique de Muntenie dans la première décennie du XX-e siècle • Ceramics localities and centres of Muntenia during the first decade of the XX-th century

Керамические центры в Мунтении в первом десятилетии XX века

- 79 — Mariana ENACHE-VIDA, Studiind colecția prof. dr. Ion Cantacuzino: o ipostază a lui Jean Al. Steriadi — desenator • Etudiant la collection prof. dr. Ion Cantacuzino: une hypostase de Jean Al. Steriadi — dessinateur • Studying the „prof. dr. Ion Cantacuzino” collection: a hypostases of Jean Al. Steriadi — a drawer

Очерки коллекции профессора Др. Иоана Кантакузино: новое лицо Жана Ал. Стериади—художник

CRONICI, RECENZII, INFORMAȚII

- 89 — Ion GRIGORESCU, Centenar Topirceanu la Iași
- 90 — Martha POPOVICI, Manifestări culturale-științifice la Muzeul Literaturii Române
- 91 — Al. M., Sesiunea anuală de comunicări științifice a Muzeului de Istorie Naturală „Gr. Antipa”
- 92 — * * * „Travaux du Museum d'Histoire Naturelle „Grigore Antipa”, XXVII, 1985 (Ion Grigorescu)
- 93 — Aurelia COSMA, Creatorul popular în Iernu Toma Rapa din Năruja, județul Vrancea
- 95 — Anghel PAVEL, Două inițiative culturale naționale

94

PROBABLE SOURCE OF THE GOLD LEAF
MOUNTAIN OF SOUTHERN CALIFORNIA, APPROXIMATELY 1870-1880
THE GOLD LEAF MOUNTAIN, CALIFORNIA, IS THE ONLY
SOURCE OF THE GOLD LEAF MOUNTAIN GOLD
THE GOLD LEAF MOUNTAIN IS THE ONLY SOURCE OF
THE GOLD LEAF MOUNTAIN GOLD

